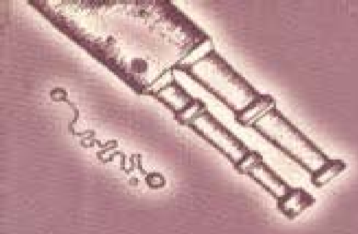
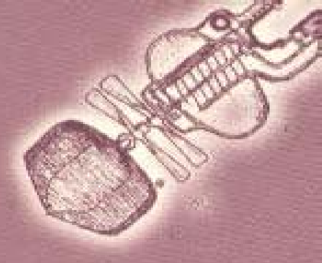

KİTAB-ÜL HİYEL

İHSAN OKTAY ANAR

roman İLETİŞİM

IHSAN OKTAY ANAR

Kitab-ül Hiyel

Eski zaman mucitlerinin

İnanılmaz Hayat Öyküleri

İHSAN OKTAY ANAR 1960 doğumlu. Lisans, master ve doktora eğitimini Ege Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde yaptı. Halen aynı okulda öğretim üyesi. Yayımlanmış üç kitabı var: Puslu *Kıtalar Atlası* (1995), Kitab-ül *Hiyel* (1996), *Efrâsiyâb'ın Hikayeleri* (1998).

İletişim Yayınlan 357 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 42

ISBN 975-470-542-9

"And olsun ki biz, Davud'a katımızda bir imtiyaz verdik, 'Ey dağlar! Onunla birlikte teşbih edin' dedik. Kuşlara da bunu duyurduk. Ona demiri yumuşak kıldık".

Kur'an, xxxıv, 10

"Ve *Saul kendi esvabını Davud'a giydirdi, ve başına tunç başlık koydu, ve ona zırh giydirdi. Ve Davud esvabı üzerine kılıç kuşandı, ve yürümeye çalıştı, çünkü alışmamıştı. Ve Davud Saul'a dedi: Bunlarla yürüyemem; çünkü alışmadım. Ve Davud onları üzerinden çıkardı".*

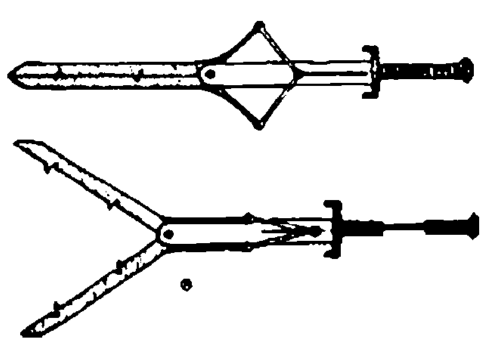
I. Samuel, 37-39

YÂFES ÇELEBİ HAZRETLERİNİN GÖRÜLEBİLEN MENKIBELERİNDEN

BAZILARININ BİLDİRİLMESİ HAKKINDADIR

Kuledibi'ndeki Tamburlu kıraathanenin, çoğunlukla ariflerden, güngörmüşlerden, sohbet ve kelâm ehillerinden olan ahalisi, asırların tüketemediği bu yorgun dünyanın binbir halini yadedip onda baki kalan hoş ve nâhoş sedalardan dem vururken, laf dönüp dolaşıp çoğu kez bir zamanların Yâfes Çelebi'sine gelirdi. Râviyân-ı ahbar ve nâkilan-ı âsâr kâh hayretü minnet, kâh nefretü ibretle şunları rivayet ve hikâyet ederlerdi:

Yâfes nam bu çelebi Tophaneli idi, bedesten esnafları onun Saraçhaneli olduğunu, mahlasının da Seyfi olduğunu nice sonra tellallarla ilan ve defterlerde beyan etmişlerse de sonuçta taşralı değil İstanbullu idi. Kazasker'deki demirciler çarşısında, Sultan Abdülaziz devri saltanatlarında bile onun adını hatırlayan ustalar çıkmıştı. Fakat hatırladıkları, çehrelerine öfkeden kan hücum etmesinden belli olur, o anda kendilerine yüz kuruş bile verilse meşum saydıkları o ismi ağızlarına almazlardı. Bu öfkenin sebeplerine dair rivayetler muhteliftir. Kılınç dövme sanatında asrının piri kabul edilen Hacıkadınlı merhum Deli Bekir'den ikinci kalfası Kul Rıza'nın naklettiğine göre Yâfes Çelebi, daha ter bıyıklı, ayva tüylü, paluze tenli bir delikanlı iken kılınç dövme sanatına heves etmiş ve bunun için demirciler çarşısında Zekeriya Ustanın elini öptükten sonra çıraklığa kabul edilmişti.

Örsü, çekici ve körüğü usûl vuran bir kudümcü gibi kullanmayı, kızgın demiri bir kadın gibi tavına getirmeyi, kılınç yumurtasını döverken efsunlu şarkıları uygun makamla okumayı, çeliğe öküz idrarında çifte su vermeyi ve kılıncı tizapla parlatmayı orada öğrendi. Mahareti kısa zamanda o kadar arttı ki, onun yaptığı bir yatağanı kullanan otuz ikinci orta çorbacısı gazada hasmına hamaylı çekince, yani adamı sağ omuzundan belinin soluna kadar ikiye bölünce, gelip bu muhteşem silahı döven ustanın elini öpmek istedi. Fakat karşısına, Zülfikâr'ın sırrına vakıf ak sakallı bir pîr yerine, çıka çıka ayva tüylü bir cıvan çıktı. Sükûtu hayale uğrayan yeniçeri, yastıklı bıyıklarım burduktan sonra ona kesesinden tam kırkbir akçe bahşiş ihsan etti. Olay tez zamanda duyulunca, istikbal vaadeden bu genci esnaf şeyhi görmek istedi. Delikanlı ustasıyla gidip bu yaşlı adamın elini öptükten üç gün sonra, yiğitler, kethüdalar ve bizzat şeyh huzurunda gülbankı Allah Allah çekilip peştemalı beline bağlandı, gediği bağışlandı, esnaf sandığından akçesi verilerek dükkânı açıldı. Gel gör ki ne olduysa bundan sonra oldu.

Yâfes Çelebi'nin dükkânından önce semaî, ardından sofyan, ve nihayet aksak usulde çekiç sesleri duyuldu.

Aradan böylece tam bir hafta geçtikten sonra, hem de bir mübarek ramazan günü, çarşının ustaları, kalfaları, ayakçıları ve hadsiz hesapsız amelesi, tam da orucun başlarına vurduğu iftar öncesi saatlerde Yâfes Çelebi'nin dükkânına tuhaf bir kılıcın asılmış olduğunu gördüler. Birdenbire hepsinin gözleri dönüverdi.

Çünkü erbabı, makası andıran bu tuhaf kılıncın nasıl kullanılacağını hemen anlamıştı. İki elle kavranan bu silahın kabzası çekildiğinde namlusu tıpkı bir makas gibi ikiye ayrılıyor, hamle yapan rakip kılına bu sayede karşılamakla kalmıyor, kabza itilir itilmez kapanan namludaki kancalar sayesinde onu yakalıyordu da. Böylece zaptedilen rakip silahı kırmak ya da hasmın elinden düşürmek için, kılıncı ekseni etrafında çevirmek yetiyordu. Bu kepazeliği

gören esnafın cinleri tepesine üşüşmüştü. Hele hele, onların sert tepkilerine önceden hazırlık yaptığından mıdır, Yâfes Çelebi'nin gürültüye pabuç bırakmadığını, dikkafalılık edip yine bildiğini okuduğunu gördüklerinde küplere bindiler. İçlerinden biri koşup durumu hemen şeyhe bildirdi. O sırada hamamda olan şeyh, kethüda ve yiğitbaşlarını da yanına alıp çarşıya geldiğinde, kılıncı görür görmez yere yığılıverdi. Adamcağızın sol yanına inme inmişti. Ağız dalaşı bu nedenle arttıkça arttı. Bir peykeye yatırılan şeyh ona, ahrette iki elinin yakasında olacağını söylüyordu. Neden sonra ondan yanına yaklaşmasını istedi. Yâfes Çelebi kendisine emredileni yapar yapmaz, yattığı yerden şeyh, geleneksel usûlleri bırakarak bu mertlikle bağdaşmaz kılıncı er meydanına sokan kalleş ustanın suratına okkalı bir tokat patlatıp gediğini iptal etti. Örf ve âdetlere karşı gelip zanaate bid'at getiren Yâfes Çelebi'nin peştemali belinden böylece çözüldü.

Fener'deki Sümbüllü meyhanenin müdavimlerinden ayyaş bir zat ise, lodosçular kethüdası Tavukpazarlı Koca Asım Paşazade Turşucu Hüseyin Efendi'nin kankardeşi merhum Gelenbevî Salim Efendi'den başka bir rivayet nakletmiştir:

Mezkur batakhanede, bu zatın beyanına göre Yâfes Çelebi, esnaf şeyhine inme inmesine sebep olmamış, ama ustası Zekeriya Efendi tarafından şu sözlerle azarlanmıştı:

"Diğerleri senin yeteneğini görüp korktular. Çünkü gediğin elinden alınmasaydı onların bu ticareti yürütmeleri zor olacaktı. Yaptığın kılınç onların bütün müşterilerini ellerinden alır, üstelik bunun arkası da gelir. Ama ben bambaşka bir sebepten onların kararına katılıyorum: Ustaların kılınç yapmak için saatlerce ve günlerce dövdükleri demir neden serttir, bilir misin? O, insanoğluna hemen boyun eğmez, çünkü onların, kendisiyle işleyecekleri suçları bilir. Bu yüzden de ortak olacağı günahların bedelini ateşte dövülürken peşinen öder. Zalimlerin kolları kendi erişilmez isteklerine

göre çok kısadır. Tutkularının büyüklüğü onları böylece sakat kıldığından, bizim kılınç dediğimiz koltuk değneğini kullanırlar. İcad ettiğin silah işte onların tutkularını büyütecek ve zulümlerini arttıracak. Sen onların kollarını uzattın. Oysa kılınçlar yeterince uzun değil miydi?"

Sabık ustasının gönlünden koparıp ona verdiği tam yetmişüç akçeyle Yâfes Çelebi'nin, Galata'da bir süre avarice sürttüğü, meyhanelerde yatıp külhanlarda uyandığı, kalyoncularla yiyip kopuklarla içtiği, ancak bu arada nasıl olduysa kapağı açılınca çalışan, demirden bir müzik kutusunun planlarını da çizdiği rivayet-i mevsukadandır. Yeraltından çıkan madenleri bir yolunu bularak yumuşatıp, onlara gayrı tabii şekiller vererek kılınç, top, tüfenk adı altında satma hayallerinin, hayatındaki bu karanlık devirde onun zifiri külhan gecelerinin biricik süsü olduğu, ta Sultan Reşad devrine kadar kıraathanelerde söylenegelmişti. Aklı fikri, akıllara durgunluk veren tasarılarını gerçekleştirmekteydi. Ancak, bir vatansever olduğunu ve amacının da padişaha yepyeni bir tebaa kazandırmaktan öteye gitmediğini söylüyordu. Dediğine göre bu tebaa, makinelerin tâ kendisiydi.

Günün birinde, Tatavlalı divanelerle bahse tutuşmuş ve onlara, padişahın huzuruna gün gelip sol elinde bir demir külçesi ve sağ elinde de planlarını güçbela çizdiği demirden müzik kutusuyla çıkacağını anlatmıştı. Eğer kısmet olur da bu gerçekleşirse, zât-ı şahanelerine, bu nesnelerin her ikisinin de tabiatın bağrından kopartılmış birer demir parçası olduğunu, gel gör ki sol elindeki külçe insanoğlundan gelen her emre kayıtsız kalırken sağ elindekinin kendisine verilen emre uyduğunu, yani güzel bir nağme çaldığını söyleyecekti. Çünkü o bir makine, yani tabiatın esir edilmiş bir parçasıydı. Frenklerin mekanik diye adlandırdıkları hiyel ilmi de, tabiata emretmenin yegane yoluydu. Müzik kutusu haline soktuğu demir külçesine böylece şarkı söylemesini emreden hiyelci ise, elbette padişahın sadık bir bendesi olarak, gerçek bir büyücüydü. Kısacası hiyel ilmi, emirlere asla

karşı gelmeyecek sadık köleleri, yani makineleri yaratma sanatıydı. Makineleri çalıştıran yedi tabiat kuvveti, hiç şüphesiz ki hiyel ilmi sayesinde insanların kudreti ve iktidarı olacaktı. Bu sözleri işiten Tatavlalı divaneler ağaçlara tüneyen kargalarla birlikte Yâfes Çelebi'ye kahkahalarla gülerlerken, içlerinden biri ona Deli Metrî adında bir feylesofun kitabını okumasını tavsiye etti. Madrabazlar da divanelerin tavsiye ettiği bu kitabı bulup onun esrannı çözmeye çalışan bu düşküne el-Cezerî'ye ait olduğunu ileri sürdükleri ve anlaşılmaz makine çizimleriyle dolu bir hiyel kitabını onbeş akçeye yutturdular. Vicdan sahipleri ise meyhanede onu, kucağında Ahmed bin Musa'ya ait bir hiyel kitabı olduğu halde sızmış durumda gördüklerinde yürekleri cız etti ve yirmibir akçeyi başlarının gözlerinin sadakası olarak kuşağına sıkıştırdılar. Ama o, bir külhanda ayılır ayılmaz bu parayı nereye sarfedeceğini gayet iyi biliyordu. Akçelerin onunu, Frenkçede "ilmi hiyel" demek olan *Mekhanika* adlı bir kitaba, geri kalanını ise bir okka rakı ile gerekli mezelere yatırmıştı.

Ona az buçuk yardımı dokunmuş vicdan sahiplerinden Yorgancı Mikail Efendi'nin vaktiyle rivayet ettiğine göre Yâfes Çelebi, onbir akçe saydığı rakıyı akşama doğru yarıladığında meyhane demkeşlerle yavaş yavaş dolmaya başlamıştı. Bunların içinde dört Nizam-ı Cedid neferi de vardı ki, yaptıkları iş, yani yeniçerilerin uğrak yeri olan bir meyhaneye gelmeleri akıl alır gibi değildi. Üstelik onbirinci ortanın içeri girmesi an meselesiydi. Çünkü bilindiği gibi, o devirlerde yeniçeriler ile talimli askerler birbirlerinin can düşmanıydılar. Çok geçmeden beklenen oldu ve bellerinde çifte piştov, çifte yatağanla; yüzlerinden pislik, ellerinden kan, ağızlarından küfür akan yeniçeri güruhu içeri girdi. Talimlileri farkedince şaşırdılar, ama onların ateşli silahları olmadığını görünce hemen hepsi haince sırıttı. Başeskinin bir işaretiyle adamlardan biri kapıyı tuttu. Anlaşılan, talimli neferlerle kedi fareyle oynar gibi oynamak istiyorlardı. Kerevetlere çöküp rakılarını getirttiler. Böylece demlenirken bir yandan da efendimiz Sultan Selim-i

Salis Han Hazretlerine olmadık küfürler ediyor ve onun kurduğu Nizam-ı Cedid'in tüm neferlerinin mebun olduğunu söylüyorlardı. Talimliler ise cevap vermeye cesaret edemiyor, hatta adamakıllı yıldıklarından mıdır, ara sıra tasdik edercesine başlarını sallıyorlardı. Ama bu tavırları para etmedi. Rakıyla şarabı karıştırıp içtiği için gazaba gelen bir yeniçeri piştovunu çekti, üstelik horozunu kaldırıp tetiği istiğnaya bile aldıktan sonra, silahı talimlilerden birinin kafasına dayadı ve ondan, bir mebun olduğunu, gerekirse buradaki herkese verebileceğini söylemesini istedi. Beti benzi atan zavallı ise son çare olarak yatağanına davrandıysa da yeniçeri tetiğe asılır asılmaz kanlar içinde yere yığılıverdi. Gürültüyü seven katil, piştovuna barut hakkının iki mislini koyup namluya birkaç kurşun üstüste yerleştirdiğinden, adamcağızın kafasından eser kalmamış gibiydi. Ortalığın kan gölüne döndüğünü ve duvara et parçalarının yapıştığını görenlerin oracıkta içi kalktı, kan kırmızı misket, Bozcaada ve Ankona şarapları içenler başta olmak üzere pek çok kişi birer ikişer kusmaya başladı. Gözü dönmüş yeniçeri ise gâvur talimi yapanların sonunun bu olduğunu haykırıyor, tebaa-yı şahanenin kâfirlerden öğrenecek ilimleri olmadığını söylüyordu. Bu sözlerine meyhane ahalisinin pek o kadar inanmadığını içkili kafasıyla artık her nasılsa sezdiğinden, bir masada oturan üç Frenge dönüp bağırdı ve onlardan kendisini arzu ettikleri konuda imtihan etmelerini istedi. Beti benzikül kesilen iki Frengin tersine üçüncüleri, bozuk bir lisanlakatile, üçgenlerin iç açıları toplamının ne kadar olduğunu sordu. Gelgelelim bu sorunun muhatabı, meseleyi pek kavramış gibi değildi. Dörtyüz kuruş rüşvet verip marangozluktan yeniçeri ocağına geçen ilim irfan sahibi bir arkadaşı ona bu yüzden yardım etti: Parmağını talimli neferin kanına bandırıp yere birkaç üçgen çizerek adama üçgenin ve açının ne olduğunu kendi kafasınca göstermeye çalıştı. Ancak katil zihnini toparlamayı yine de başaramıyordu. Alt dudağı sarkmış, gözleri boşluğa bakar olmuştu. Sağı solu kolluyor ve kendisine cevabı fısıldayacak birinin çıkmasını bekliyordu. İşte tam da bu

sırada Yâfes Çelebi'nin fısıltısını işitti. Ardından, mağrur bir sesle Frenge, "Bütün üçgenlerin iç açıları toplamı eşittir, yani yüz seksen ... şeydir, parmaktır" dedi. Frenk cevabı kabul eder etmez yeniçeri, "Şimdi aldı mı herkes ağzının payını! Bizim küffardan öğrenecek bir şeyimiz yok!" diye bas bas bağırdı ve cevabı kendisine fısıldayan Yâfes Çelebi'yi masasına çağırıp ona yarım okka rakı söyledi.

Sağ garipler devecisi Dörtboynuz Halil Efendi'den nakledildiğine göre, talimli neferi katleden onbirinci orta başeskisi Deli Abuzer Beşe, yevmiyesinin onda üçünün bahşişi daimi olarak kendisine verilmesi şartıyla Yâfes Çelebi'yi Tophane'nin Tersane Eminliği'ne bağlı olan kısmına dökümcü kalfası olarak aldırmıştı. Fakat rihtegânbaşı Abaza İsmail Dede'den, onun aklının fikrinin Mühendishane-I Bahrî'ye girip hiyel ilmini öğrenmekte olduğunu naklederler ki, doğrudur. Hakikat odur ki, Yâfes Çelebi, güllesi yerde defalarca sekip süvariyi telef eden moskof toplarının yapımına nezaret eden Frenk mühendisin gözüne girmeyi başarmıştı. Emrindeki adamlann yetenekleri ölçüsünde başarılı olacağını ve padişah tarafından bu nispetle ödüllendirileceğini bilen Frenk de onbeş kuruş maaşla mühendishaneye girmesine önayak oldu. Tarihler Yâfes Çelebi'nin diğer talebeler kadar başarılı olamadığım kaydederler. Belki de akranları devlet ricalinin ve zadegânın yakınları olduğu için bu böyleydi. Ne olursa olsun, trigonometriyi, cebiri, yelken ve denge hesaplarını, balistiğin esaslarını burada öğrendi.

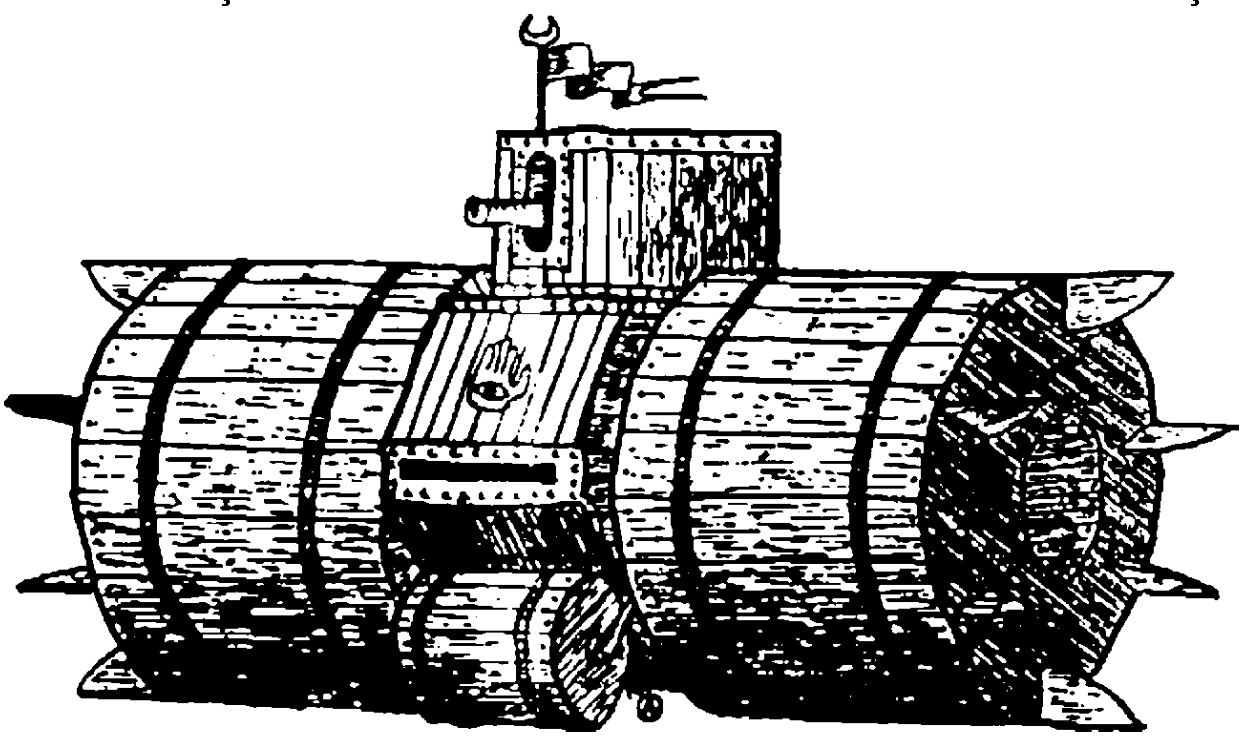
Bir ara tüm varlığını, barut ve diğer patlayıcı maddelerin formüllerini incelemeye adadı. Bu iş için hamisi olan Frengin laboratuvannı kullanıyor, ama elbette içeride deneyler yapacağını değil, sağı solu silip süpüreceğini, imbikleri ovup tüpleri parlatacağını, fareleri teker teker telef edeceğini söylüyordu. Onun bu faaliyetleri konusunda rivayet muhteliftir. Kimileri suda patlayan maddeyi bizzat onun bulduğunu, kimileri ise sözkonusu

maddenin Cezerî'ye ait kayıp bir hiyel kitabında uzun uzun anlatıldığını, Yâfes Çelebi'nin de koruyucusu Deli Abuzer Beşe'nin nüfuzunu kullanarak bu kitabı zavallı bir sahaftan onaltı akçeye aldığını söyler. Daha sonra bazıları da, mesela Sultan Abdülhamid Han devri saltanatlarında Hendek sokağında eczacılık yapmış olan Avram Efendi, su değer değmez patlayan bu maddenin bildiğimiz budasyom olduğunu söyleyecektir. Hakikat ne olursa olsun, mühendislik açısından son derece değerli olan bu madde onun elindeydi. Suyla temas eder etmez patlayıverdiği için, böylece toplar artık belki de suyla ateşlenecekti. Gelgelelim Yâfes Çelebi çalışmalarına kendisini o kadar kaptırmıştı ki, onun laboratuvarda temizlik bahanesiyle uzun saatler geçirmesinden huylanan Frengin kendisini gözetlemeye başladığını farkedemedi.

Gerçekten de o, bodasayı bir volta pili yardımıyla suda çözdüğü sırada kapıyı aralayıp içeriye bakan Frenk, Yâfes Çelebi'nin sözkonusu maddeden ufak bir parçayı suya attığını ve parçanın da suyun sathında patlaya patlaya sıçradığını görünce küçük dilini yuttu. Hemen delikanlının yakasına yapışıp ondan bu maddenin sırrını kendisine vermesini, yoksa ölümlerden ölüm, cellatlardan cellat beğenmesini söyledi. Yâfes Çelebi ondan düşünmek için tam üç gün süre kopardı ve sonunda gün gelip çatınca, Sultan Selim-i Salis Han Efendimiz tarafından Frenge giydirilen zerduva kürkün beher cebine birer kese barut koydu. Keselerin ağzına, ıslanmasın diye balmumuna batırılmış fitil takıp, fitillerin ucuna da suda patlayıveren maddeden yerleştirdi. Nihayet Frenk gelir gelmez ona, "Ey efendim, hoşgeldiniz! Sırrımı size söylemeye karar verdim. Ama zahmet buyurursanız meyhaneye gidelim de şarabımızı yudumlarken konuşalım. Çünkü bu pek hoş, pek keyif verici bir konudur!" dedi. Frenk de, "Gidelim gitmesine de, havaya baksana. Bu yağmurlu havada Galata'ya kadar nasıl gideceğiz? Hem senin atın da yok," diye cevap verdi. Yâfes Çelebi ise, "Efendimiz! Siz atınıza atlar dört nala gidersiniz, ben de tabana kuvvet koşarım ve nasıl olsa size er ya da geç

yetişirim" dedi. Bunu duyan Frengin içi ferahladı ve kürkünü giyip atına atladı. Şiddetli yağmur altında, Kasımpaşa'dan Galata'ya doğru beher cebinde birer kese barutla dört nala at koştururken, fitillerin ucundaki madde suyla temasa gelip ateş aldı ve fitiller yanmaya başladı. Daha Meyyit kapısına gelmeden, atının üzerinde olduğu halde kâfir böylece infilak etti. Sayısız parçası evlerin kapılarına ve kafeslerine, mezar taşlarına ve daha nice bin nesneye yapışıverdi. Ne var ki bu, Yâfes Çelebi Hazretlerinin mühendishanede artık hiçbir koruyucusu kalmadığı anlamına da geliyordu. Françe kralını deviren ihtilalcilerin gönderdiği gerçek bir Yakubî olan bu Frenkten arta kalanlar defnedildikten sonra, bu hiyel ve hiyle meraklısı, derslerinde başarısızlığı âdet edindiği ileri sürülerek çok geçmeden mühendishaneden atıldı. Ondan boşalan yere ise, Cenabet Haydar Paşa'nın yeğeni Lâlezar Fülfül Çelebi alındı.

YÂFES ÇELEBİ'NİN DEBBÂBESİ DEBBÂBENİN İÇİ

Tatavla'daki divane taifesi eşrafından Zilkeş Basri Efendi'den nakledildiğine göre , mühendishaneden atıldıktan sonra Kasımpaşa, Galata ve Tophane

civarında parasız pulsuz dolaşan Yâfes Çelebi, hayatının bu diğer karanlık devrinde de boş durmamış, iki üç kâğıt parçasına bir debbâbe çizip yine olmadık hayaller kurmaya başlamıştı.

Bilindiği gibi debbâbe denilen savaş aracı, pek basit olarak, askerlerin, içine girip güçlü adımlarla sürdükleri dev bir fıçıdan ibaretti.

Düşman metrislerinden açılan ateş, kalın tahta kaplamalar sayesinde bu fıçının içindeki askerleri korur, böylece ta metrislere kadar selametle yaklaşmak mümkün olurdu. Fakat debbâbenin içinden dışarısını görmek mümkün olmadığından, askerlerin yön saptaması kolay olmazdı.

Zaten yön tayin edilse bile, bu aleti sağa ya da sola döndürmek dünyanın en zor işi sayılırdı. İşte Yâfes Çelebi bütün bu müşkülleri ortadan kaldırmış, bilinenden epeyce farklı bir debbâbe geliştirmişti. Bununla da kalmamış, ayrıca ona bir de atış gücü kazandırmıştı. Çok basit olarak bu araç, bir dingille birleştirilmiş yanyana iki fıçıdan ibaretti, ve tahmin edildiği gibi fıçılara onar, onbeşer asker girip içeriden onları sürüyordu. Tam ortada ise büyük bir sandık vardı. Buradaki dört tüfenkçi ise, ikisi önde ikisi arkada olmak üzere debbâbeyi koruyorlardı. Ayrıca sandığın üzerindeki döner kulede bir topçu bulunuyor ve bu zat da tam üç kez atış şansına sahip olduğundan, araç yürürken dahi ilerlenen hedefi tehdit edebiliyordu. Sözkonusu top üç namlulu ve yekpareydi. Önceden dolduruluyor ve böylece zaman kaybetmeksizin peş peşe ateşlenebiliyordu. Yön değiştirmek ise son derece kolaydı. Araç, diyelim ki eğer sağa dönecekse , sağ fıçıdaki adamlar duruyor ya da bulundukları fıçıyı geriye sürmeye başlıyorlar, böylece sol fıçı ilerlediği için debbâbe sağa doğru bir daire çiziyordu. İş bununla da kalmıyordu. Çünkü bu araç denizde de ilerleyebiliyordu. Gemiden vinçle denize indirilen yirmi kadar debbâbe, top ve tüfenk ateşiyle kıyıdaki metrislere rahatça yaklaşabilir ve taşıdığı askerleri sahile kolayca

çıkarabilirdi. Sözün kısası, bu aracın faydaları saymakla bitmez, tükenmezdi.

Râviyân-ı ahbar ve nâkilan-ı âsâr, Yâfes Çelebi'nin bu akılalmaz tasarıları Zencefil Çelebi adında bir zata anlattığını rivayet ederler ki, Katırcı Salim Ağanın kullar defterine düştüğü kayıt bunu doğrulamıştır.

Ahırkapı delilerinden Çapraz Beşir Efendi'den nakledildiğine göre, Zencefil Çelebi'nin aşkı o günlerde dillere destan olmuştu. Ayasofyalı bir efendinin oğlu olan bu zat, yüzünü hiç görmediği, ama hamam kocakarılarından duyduğu kadarıyla, elâ gözlü, kiraz dudaklı, kirpikleri ok, kaşları yay, memeleri turunç ve ten ibillur bir dilbere evsafını işitir işitmez âşık olmuştu. Böylece yemeden içmeden kesildi. Bu halini gören kocakarılar da hamam dönüşlerinde kapısını çalarak onu düşlerinden uyandırıyorlar, kafesin ardından buğulu gözlerle kendilerini süzen delikanlıya, "Senin dilberi hamamda gördüm yine! Ah! Bir görsen. Dudaklar kiraz! Memeler turunç! Uçlarındaki tomurcuklara nar çiçeği mi desem, kır çiçeği mi! O kirazları, o turunçları bir ısırsan, bir dişleşen, bak şuracığa yazıyorum, kör olayım dizlerinin bağı çözülür!" diye sokak ortasında bağırıyorlar ve zavallıyı böylece doldurup derdine dert katıyorlardı. Bütün bunların kaçınılmaz bir sonucu olarak Zencefil Çelebi süzüldükçe süzüldü. Zavallının ince hastalığa yakalanacağından korkan babası da kızı istemeye karar verdi. Bu erişilmez sevgili iki mahalle ötede oturuyordu. Kocakarılar aracılığıyla elâ gözlü dilberin ailesine haber salındı ve bir mübarek cuma günü Çelebi ile babası, mahalle imamı ve eşraftan hatırı sayılır birkaç zatı da yanlarına alarak görücüye çıktılar. Gel gör ki kızın babası pek aksi, pek katı kalpli biriydi. Evladını vermeyi kabul ediyor ama padişahlara layık, kırk gün kırk gece sürecek bir de düğün istiyordu. Ailesinin geniş olduğunu ve bu yüzden de düğüne asgari yüzyirmi kişinin misafir edileceğini, altı kişiye günde bir kuzu ve on kişiye de bir kazan pilav hesabından dokuzyüz başlık sürü ve iki

kalyon yükü pirincin bedelinin oğlan tarafından ödenmesini şart koşuyor, üstelik buna, çoğu taşralı olan misafirleri barındırma giderlerini de ekliyordu. Ayrıca kızını hacı olmayan bir damada vermeye de niyetli değildi. Gözler önünde mum gibi eriyip giden oğlunu kaybetmek istemeyen baba, çaresiz bu şartları kabul etti.

Söz kesildikten sonra iki evinden birini satıp oğlunu hacca gönderdi. Zencefil Çelebi dönüşte Şam'da kalacak ve düğün parası birikene kadar kumaş ticareti yapacaktı. Nihayet delikanlı surre alayıyla yola çıktı ve sekiz ay sonra onun Şam'dan yolladığı ilk kumaşlar geldi. Böylece aradan tam üç yıl geçti. Düğün için yeterince meblağ birikmiş ve onun artık yurduna dönmesi için hiçbir engel kalmamıştı. İstanbul'a gelir gelmez ilk işi, gönderdiği kumaşları satan babasının bir sandıkta biriktirdiği altınları saymak oldu. Para, düğün masraflarını ucu ucuna karşılayacak gibiydi. Belki de bu yüzden, içindeki endişeyi biraz olsun bastırmak maksadıyla Galata'da bir meyhanede dinlenmek gafletinde bulundu. Yâfes Çelebi'yle işte burada tanıştı. Acıdığı için şarabına ortak ettiği bu adam, gerçekleştirildiği takdirde padişahın çuvallar dolusu altın ihsan edeceği korkunç bir muharebe aracı tasarladığını söylüyordu. Üç namlulu topu dökmek yüzelli altına, kereste, demir ve işçi-usta yevmiyeleri de doksanbeş altına bakıyordu. Fakat yekûnu ikiyüz altını biraz aşan bu masrafların, hem elli katı parayı hem de Paşa Kapısı yahut belki de sarayda iyi bir mevkiyi getireceği apaçıktı.

Yâfes Çelebi zavallının ağzından girdi, burnundan çıktı ve sonunda onu razı eder gibi oldu. Ertesi gün ise içi ikiyüz altınla dolu bir çekmece elindeydi. Fakat bu hazine hemen geri istenebilirdi. İşte böylesi bir hisle, ortağının cayacağından korktuğu için hemen işe koyuldu.

Tophane semtinde bir marangozla anlaştı. Azapkapı'dan yeterince kereste alındıktan sonra, debbâbenin madeni akşamı demircilere sipariş edildi. Üç

namlulu topun dökümü ise Haseki Hamamı civarındaki bir dökümcüde yapılacaktı. Bu iş için Kâğıthane kili, dokuzyüz yumurtanın akıyla karıştırılıp bir tür balçık hazırlandı. Topun kalıbı bu balçıktan yapılır yapılmaz bakırın eritileceği fırın yakıldı. Ateş bir gün bir gece aralıksız beslendikten sonra bakır erimişti. Böylece kıvama gelen madenin içine yeterince kalay ve uğur getirmesi için de bir hacı altını atıldı. Fırının ağzı açılarak tunç deryasının akması ve kalıba dolması sağlandıktan sonra, donması için üç gün üç gece beklendi. Nihayet kalıp kırıldığında üç namlulu pırıl pırıl bir top ortaya çıktı. Fakat namlulardan birinde uzun bir damar göze çarpıyordu, bu da ateşlenir ateşlenmez topun yarılacağının, dolayısıyla döküm işinin pek o kadar başarılı olmadığının alametiydi. Dökümcü bu hatadan, ikide bir işine karışan ve kendisine ayak bağı olan Yâfes Çelebi'yi sorumlu tutuyor, beriki ise onu, bakırın kalayla yeterince karışmamasına sebebiyet vermekle itham ediyordu. Nihayet kabak Zencefil Çelebi'nin kafasında patladı ve yeni bir döküm işine girişmesi için yüzotuzyed I kuruşa zorla razı edilen dökümcüye bu miktarı ödemek zorunda kaldı. Paraları tükendiğinden artık hiçbir hata yapmamaları gerekiyordu. Bu yüzden bir üfürükçü tutuldu, tuncun kıvama gelmesini engelleyen bütün büyüler ve nazarlar bu adam sayesinde defedildikten sonra, erimiş maden kalıba döküldü. Soğuduktan sonra kalıp kırıldığında namlulardan birinin diğerlerinden kısa olduğu görüldü.

Aksilikler bununla da kalmadı. Marangozların hazırladığı iki fıçının boyu birbirini tutmuyordu. Kendilerine ne kadar dil döküldüyse de adamlar hatalarını kabul etmediler. Çünkü fıçıları yapan Bodur ve Deve lakaplı kalfalar ölçüleri kendi karışlarına göre almışlardı; her ikisi de fıçıların çapının ne eksik ne fazla, tam kırkyedişer karış olduğuna kalıplarını basıyorlardı. Böylece bu yanlış anlama da onlara tam yirmiiki altına maloldu. Aradan bir ay geçtikten sonra Zencefil Çelebi artık beş parasız biriydi ama Ordu-yu Hümayûn'u zaferden zafere koşturacak olan, üstelik

bitmesine ramak kalmış bir debbâbenin yüzde elli hissesine sahip olmak onun endişelerini azaltıyordu. Nihayet, beklediği müjdeyi aldı: Uğrunda üçyüzelli altın harcadıkları araç tamamlanmıştı. Ayrıca Yâfes Çelebi, debbâbenin gücü ve imkânlarının gözler önüne serileceği bir gösterinin ayrıntılarını bile hazırlamıştı. Padişah efendimizin ve devlet ricalinin hazır bulunacağı bu gösteri Kâğıthane'de yapılacak, otuzbeş yiğidi taşıyan debbâbe, kös, kudüm, nekkâre ve çifte nara feryatları eşliğinde, gülbank çekilip dualarla suya inecek, dereyi geçerken bir yandan da topunu ateşleye ateşleye karşı kıyıdaki temsili palangaya hücum edecekti. Orayı yerle bir edip zaptettiğinde, fıçılardaki yiğitler meydana çıkıp palangadan geriye kalanları ateşe verecekler, bu esnada havai fişekler, çarkı felekler, maytaplar ateş alıp ortalığı bayram yerine çevirecekti. Bu muhteşem gösteriyi seyrederken gözleri yaşaran padişah efendimiz de, hem Zencefil Çelebi'yi hem de debbâbeyi yapan hiyel ustasını çağırıp elini öptürecek , onlara en âlâsından birer hilat giydirecekti. Bütün bunlar artık bir hayal değil, müstakbel bir hakikatin parçasıydı.

Her şey iyiydi hoştu ama, Katırcı Salim Ağa'mn naklettiğine göre, yarattığı endişe dışında bu debbâbenin hiçbir külfeti olmadığına inanan Zencefil Çelebi, olayı Babıâli aracılığıyla padişah efendimize duyurmak, savaş aracının ihtira beratını almak, ayrıca onun tüm imalat haklarını kendilerine veren ve bu iş için gerekli donanımı ve parayı sağlayan bir ferman koparmak görevinin kendisine yüklendiğini görünce mırın kırın etmişti. Bu görev onun olmalıydı, çünkü kendisi usul erkân bilen efendi bir zat olarak devlet ricali karşısında daha büyük bir şansa sahipti. Üstelik kendilerine, sözgelimi Nizam-ı Cedid hâzinesinden verilen faizsiz borçla yapacakları sayısız debbâbeyi böylece yine devlete satabilirlerdi. Ama bütün bunların gerçekleşmesi için önce ihtira beratının alınması şarttı. Yâfes Çelebi bütün bu bilgileri Françe sefaretinin ayyaş tercümanının ağzından almış, adama içirdiği şaraba da son meteliğini vermişti. Zencefil Çelebi'nin bu işe önce

aklı basmadı. Ancak neden sonra ikna oldu ve senede muhtemelen onbin altınlık bir gelirden bahseden ortağına inanarak ertesi sabah onun talimatları uyarınca dosdoğru Babıâli'ye gitti. Beş akçe verip bir damgalı kâğıt aldı ve ortağının hazırladığı müsveddeyi, o güzelim, inci gibi yazısıyla temize çekip istidanın arkasına mührünü bastı. Devlet dairesine girer girmez onun mutlu hayatı artık bitmişti.

Çünkü içerideki kalem efendileri, cahiliye devri boyunca Kabe'de bekleyen putlar kadar kımıltısız ve kayıtsızdılar.

İstidasını bir mülazıma uzattığında, hayatını bir keşmekeşe dönüştürmek için son adımını atmıştı: Ricası dikkate alındı ve kendisinden bir hüccet istendi. Çünkü debbâbenin kendilerine ait olduğunu Galata kadısı huzurunda ve şahitler nezdinde ispatlamaları gerekiyordu. Yüz akçe harç yatırdıktan bir hafta sonra aldığı hücceti teslim ettiğinde evrakları mülazım tarafından şakirdlerine havale edildi. Adam başı onar akçeyle bu engel aşıldıktan sonra ikinci ve birinci halifelere erişilince bahşişin miktarı da yükseldi. Yollar tıkanınca Zencefil Çelebi, yaptığı işlere akıl sır erdiremeyen babasının yardımına başvurarak, komşu mahallede outran arslancıbaşıyla temas kurdu.

Padişah efendimize Magrip'ten gelen arslanların bakımından sorumlu olan bu saray görevlisinin evine, bir top tereyağı, bir sepet yumurta ve koltuğunun altında bembeyaz bir kazla gidip medet diledi. Bunun yararını hemen gördü. İki haftaya kalmadan evraklar daire kâtibine yükselmişti. Fakat, gönlünü kaptırdığı dilberin babası düğünün neden ertelendiğini sorup durmaya başlamıştı. Üstelik adamın hakkı var gibiydi, çünkü onaltı yaşını doldurmak üzere olan kızının evlilik çağını geride bırakmasına az bir zaman kalmıştı. Çelebi, bu yüzden elini daha çabuk tutmaya karar verdi ve kâtibin istediği kulluk akçesini karşılayabilmek için saatini sattı. Ne var ki evrakları bu kez de telhisçide takıldı. Bu zata emeği karşılığı ödenmesi gereken para bir türlü çıkışmıyordu, ayrıca o, yumurta, bal, tereyağı, ve kazla tatmin edilebilecek

biri de değildi. Böylece bu zavallı tam bir ay boyunca kara kara düşündü. Oğluna haddinden fazla düşkün olan babası, zavallının eriyip bittiğini görünce bir akşam ona tam doksanyedi altın saydı. Adamcağız, asırlardır oturdukları, ve eşik taşı dedelerinin biri tarafından bir Ermeni büyücüsünün gölgesi üzerine devrildiği için tam yedi yangını salimen atlatan sihirli evlerini satmıştı. Altınların elliyedisi zahmeti için telhisçiye verildikten sonra nihayet sadrazama giden yol açılmış, ama aradan haftalar, aylar geç mişti. Her nedense tam da bu aşamada Yâfes Çelebi, kendi hissesini ortağına otuz altına satmaya razı oldu. Karakullukçu Hiram Efendi'den nakledildiğine göre, böyle kârlı bir işten vazgeçmesinin nedeni, o sıralar bir gemi topu üzerinde çalışmaya başlamış olmasıydı ki, daha sonraki tarihlerde bu, onun parada pulda gözü olmadığının bir delili sayılacaktı. Gel gör ki Zencefil Çelebi'nin paraya şiddetle ihtiyacı vardı. Ama zengin ve nüfuzlu biri olmasına ramak kalmıştı. Zenginlik hayalleri onu teskin etmesine rağmen, ihtira beratını almak için Babıâli'ye gittiğinde, endişeleri nüksetti: Sadrazam amed! kalemine bir yazı yazdırmış ve müneccim- başıdan bir zayice, yani evrakları okumak için eşref saati bildiren resmî bir yazı istemişti. Bu, devletin kaderini değiştirebilecek olan bir icad hakkında isabetli bir karar vermek için gösterilen bir titizlik olmalıydı. Ama mevsim, yağmur mevsimiydi ve hava kapalı olduğu için müneccimbaşı yıldızları uzun süre gözleyemediğmden zayiceyi üç hafta sonra gönderdi. Evrakların okunacağı eşref saat, bir sonraki ayın yirmibirine düşen cuma günüydü. Fakat cuma günleri tatil olduğundan müneccimbaşıdan bir zayice daha istendi. Sonunda iş uzadıkça uzadı ve nihayet sadrazam evrakları okuyup tarihçi kalemine gönderdi. Ne var ki tarihçi, sadrazamın verdiği karara tarih atmak için üç altın isliyordu. Zencefil Çelebi, artık sahip değiştirmiş olan evlerinin avlusundaki köhne barakada, mum ışığı altında gözyaşı dökerken babası içeri girip oğlunun eline üç altın sıkıştırdı. Adamcağız evi geçindirmek için tam bir buçuk aydır Ayasofya Camii avlusunda dileniyordu. Fakat oğlunun hâlâ

umudu vardı. Ertesi sabah tarihçi kalemine giderek tezkiresini aldı. Evrakı okuyunca her şeyin bittiğini anlayıverdi: İstidası sadrazam tarafından, Bayezid'deki Hiyel Kalemi'nin reisi Uzun İhsan Efendi'ye havale edilmişti. Yorgun ve bitkin bir durumda mahallesine dönerken kocakarılar her nasılsa onu tanıdılar ve gönlünü kaptırdığı turunç memeli dilberin bir kabzımalla evlendirildiğini ağlaya sızlaya bildirdiler.

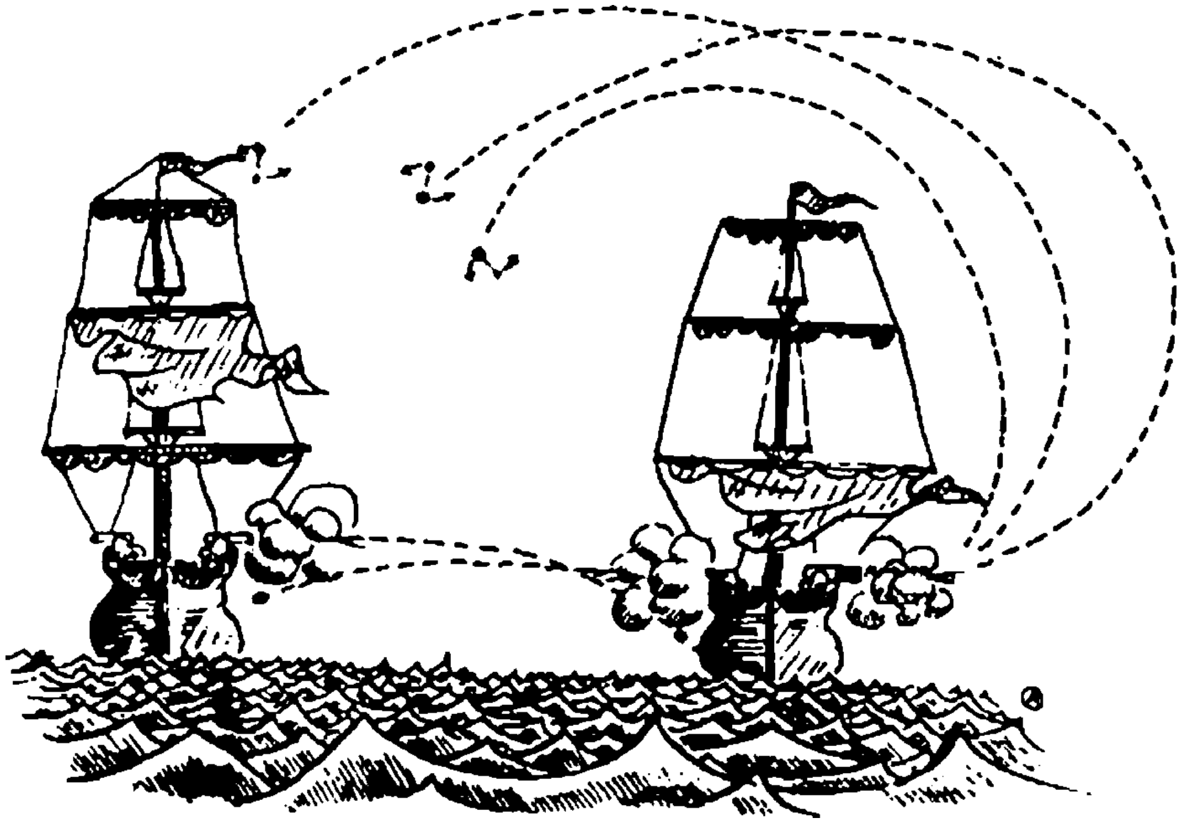
Ayasofyalı deliler taifesi arasında kendisinin Sultan Mahmud olduğunu iddia eden Ahırkapılı mecnun Zincirli Mah- mud'un güruhundan biri olup onun vakanüvisliğini yapan Divane Salim Efendi'den, Süleymaniye Tımarhanesi güllabicibaşısı Demirtokat Haydar Bey'in naklettiğine göre, Zencefil Çelebi divane taifesi arasında önce müjdecibaşılığa yükselmiş, daha sonra da vazifesini ifâsındaki muvaffakiyetine binaen reisül-küttab olmaya hak kazanmıştı. Ancak Zincirli Mahmud'un vefatım müteakip, onun yerine geçen Kasımpaşalı Mecid tarafından görevinden azledilerek malına mülküne, yani Tophane'de çürümeye terkedilen ve onun yıllardır içinde barındığı tuhaf bir debbâbeye el konulmuştu. Galata Kuledibi'ndeki Tamburlu kıraathanede, Sultan Abdül- hamid Han efendimizin devri saltanatlarında yaşı yetmişi bulanlar, Zencefil Çelebi'nin cinler âlemine göçmesinden çok daha önce vuku bulan bazı garip şeyleri sırası geldikçe anlatmaktaydılar ki, çoğu Yâfes Çelebi'nin akıl almaz işlerine dair olan bu rivayetlerde pek o kadar abartma payı yoktur. Bahis konusu garip işlerin döndüğü döneme, yani Sultan Selim-i Salis Han efendimizin saltanat günlerinde, Galata'daki hain ellerde dolaşan cinli şişelere dair Kahveci Aram Efendi'den nakledilen söylentilere göre, kendisine bir geçim kaynağı arayan Yâfes Çelebi, sonunda Leyden şişesi yapıp satmaya karar vermişti. Çeşmibülbülden yirmi kadar şişe alıp bunları bir kalay tabakasıyla kapladı. İçlerine üçer karışlık zincir koyup suyla doldurdu. Zincirin bir ucu şişenin ağzındaki demir çubuğa bağlıydı. Kükürdü eritip altı karış çapında bir küre yaparak bunun ekseninden bir mil geçirdi ve

küreyi, onu kolayca döndürecek bir kasnağa monte etti. Ayağına tahta nalınlar giyerek, pedalla döndürülen küreye bir süre ellerini sürttü. Böylece onu, Frenk dilinde "elektrik" denen mucizevi güçle yükledi. Hazırladığı Leyden şişelerini işte bu küredeki elektrikle doldurdu. Öyle ki, şişenin ucundaki topuza dokunan derhal çarpılıyor, ağzı burnu yerinden oynuyordu. Kafasında binbir hesapla Yâfes Çelebi, hazırladığı yirmi şişeden birini yanına alarak doğruca Mihalaki'nin meyhanesine gitti. Çünkü kendisini tophaneye aldırdıktan sonra yevmiyesinden sürekli pay isteyen, işinden ayrıldıktan sonra bile peşini bırakmayıp iki günde bir haraç koparararak ona hayatı zindan eden yeniçeri Deli Abuzer Beşe, elbette ki her gece olduğu gibi yine oradaydı. İçeri girdikten sonra, küçük ve çipil gözleriyle vahşice bakan, bu palabıyıklı yeniçerinin karşısına oturdu ve şişeyi ona uzattı. Abuzer, "Behey civeleğim! Dayına Bozcaada şarabı mı getirdin? Hem ne biçim şişe bu abe teres!" diyerek bir eliyle şarap dolu olduğunu sandığı şişeyi kavradı. Şişenin ucundaki demir tapayı çıkarmak için diğer elini değdirir değdirmez çarpılıverdi. Yere yığılıveren bu dağ gibi adamın ağzı eğrilmiş, sağ gözü sağa sol gözü sola bakar olmuş, çenesi yana kaymıştı. Meyhanedeki herkes ayağa kalkmış, gözlerine inanmak için havsalalarını zorlamaya başlamışlardı. Yâfes Çelebi, halının üzerine düşen şişeyi alıp kaldırarak kalabalığa gösterdi: "Ey ahali! Bu şişenin içinde bir cin var. Bundan sonra bana hürmet edecek ve oğullarınıza torunlarınıza bayramlarda elimi öptürteceksiniz. Ayrıca beni 'çelebi' diye çağıracaksınız. Yoksa bir dilek dilerim ve şişedeki cin istediğim adamı çarpar" deyip acıdan çok şaşkınlıktan dolayı yerde kıvranan Abuzer'i gösterdi. Yeniçeri, salyasını sümüğünü tutamaz olmuş, kokulu fildişi tarakla her sabah özenle taradığı palabıyığı hamam lifi gibi dağılmıştı. Ahaliden bir kalyoncu Yâfes Çelebi'ye, "Ey merhametli ve hayırsever çelebi! Şişende böyle sadık bir cin olduktan sonra sana karada ve denizde ölüm yok. Ama zahmet buyur da söyle: Bu kudretli cine Deli Abuzer için ne diledin?" diye sordu. Yâfes Çelebi'nin

verdiği cevap herkesi dehşet içinde bıraktı: Çünkü kırk güne kalmaz Deli Abuzer'in husyeleri, kamışı ve palabıyığı kuruyacak, adamcağız kadın oluvere- cekti. O gece ve diğer geceler meyhane sohbetlerinin baş konusu bu oldu. Sonraki günlerde demkeşlerin hemen hepsi, "Cin artık bir kez çarptı Abuzer Beşe'yi. Avrat olmasının eli kulağındadır" deyip, onun zıbık taktığını ve takma bıyıklarını güçlü bir zamkla dudağına yapıştırdığını ileri sürenlerin sözlerini sükûnetli karşılayacaklardı.

DÜŞAHİ VE PALANKETESİ

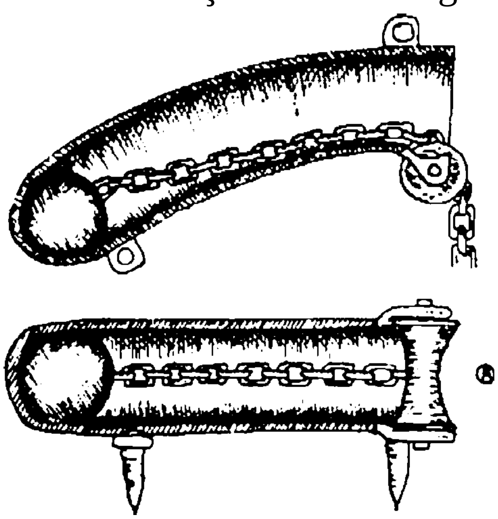
Böylece bu hiyelkâr artık hem "çelebi" diye anılmaya başladı hem de cinlerin ikamet ettikleri şişelere olan talep o dönemde fazla olduğundan, cebine birkaç kuruş para da girdi. Soranlara, sattığı şişelerdeki cinlerin, Abuzer'i çarpan Züverdâ adlı cinin zürriyeti olduğunu söylüyor, tıpkı insanlardaki gibi cinlerde de genç neslin itaatsiz, vurdumduymaz ve hayta olduğunu belirtip, dilekler gerçekleşmediği takdirde sorumluluk kabul etmeyeceğini ta baştan hatırlatıyordu. Cinler, şişe sahiplerinin emirlerine kulak asmayıp ısrarlarına boyun eğmeyince müşteriler iyice azaldı. Dünyada otuzuncu yıllarını yaşayan Yâfes Çelebi kesesindeki akçelerin tükendiğini ve Dersaadet piyasasının Leyden şişesine doyduğunu, yaşına başına daha uygun, saygın ve geliri iyi bir iş kurması gerektiğini düşündü.

DÜŞAHİNİN MERMİ YOLLARI

Bu kez ilham kaynağı başkaydı: Karaköy'de dolaşırken, kıyıya kıçtankara etmiş Frenk kalyonlarından birinin güvertesinde, ayyaş bir gemicinin kemanla tuhaf bir nağme çaldığını işitti. Gemiye doğru, "Behey kâfir. Döktürdüğün bu nağme ne iştir? Kimindir?' , diye bağırdı. Tarihçiler kâfirin ona, "Behey teres. Çaldığım bu nağme Russinî nam tıfıl bir bestekârındır, adı da Hırsız Safcsagan'dır" dediğini rivayet etmişlerdir. Bu keman nağmesinden ilham alan Yâfes Çelebi bütün gece gözünü kırpmadan düşündükten sonra sabah erkenden yola çıkıp kırlarda dolaşmaya başlamıştı. Amacı, saksağan yuvalarını bulmaktı. Bir hafta tarlada bayırda dolaştıktan sonra tam yediyüzseksenüç yuva tespit etmişti. Bütün gün şehrin üstünde uçan, ve parlak olan her nesneye büyük bir ilgi duyan bu kuşların yüksek ağaçlardaki yuvalarına tırmanıyor, saksağanları kışkışlayıp kaçırdıktan sonra da, hayvancağızın ömrü boyunca sağdan soldan çalıp, aşırıp, apartıp getirdiği renk renk boncuklar, deniz kabukları, camdan yapılmış takma

gözler, devri saadetten kalma ok demirleri, sedef kakmalı minicik afyon kutuları, tüfenk kurşunları, cam parçalan, elmas taşlı yüzükler, kemikten yapılmış ufacık düğmeler, şişe mantarları, ortasında bir zümrütün parıldadığı broşlar, insan ve hayvan dişleri, bakır paralar, nazar boncukları, Sultan Süleyman zamanından
kalma altın sikkeler, sahte ve hakiki inciler, ayarı düşük akçeler arasından değerli olanları alıp bohçasına atıyordu. Hırsız saksağanlardan çaldığı altın ve gümüşleri sarraflara bozdurduktan sonra, elmaslar ve zümrütleri bedestendeki kuyumculara satıyor, böylece geçinip gidiyordu. Onun tasarladığı çift namlulu topların da bu refah döneminin ürünü olduğu rivayet edilecekti ki, o günlerde Babıâli'de koşturup duran Zencefil Çelebi'ye debbâbedeki payını otuz altın gibi az bir meblağa satması bunda gerçek payı olduğunu göstermekteydi. Debbâbenin artık köhnemiş bir tasarı olduğuna inanması, geceler boyunca türlü hesaplar yapıp planlarını çizdiği topların daha korkunç bir silah olduğunu düşünmesinden kaynaklanmaktaydı.

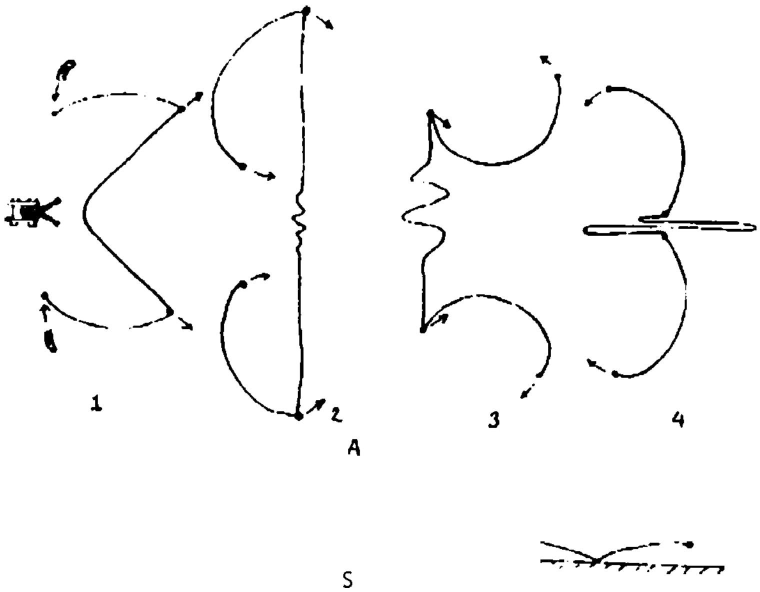

ZÜLKARNEYN VE PALANKETELERİ

zülkarneyn palanketesinin yan güllelerinin yuvaları

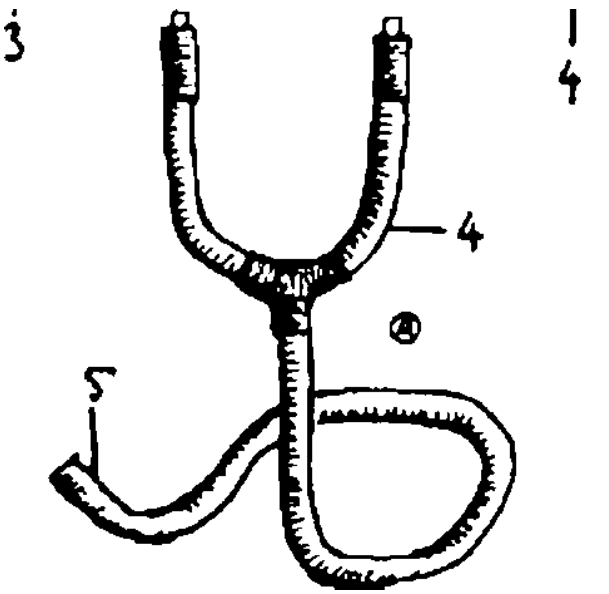
Divane Salim Efendi'nin naklettiğine göre o, bu toplardan ilkine *düşahî* adını vermişti. Bu top, gemilerde kullanılacaktı. O zamanın deniz savaşlarında, sancak ve iskelelerinde belli sayıda top bulunduran gemiler borda bordaya verir ve toplarını ateşlerlerdi. Böyle bir durumda da onların,

ya santaklarındaki ya da iskelelerindeki topları, yani atış güçlerinin ancak yarısını kullanacakları açıktı. Fakat eğer onların topları düşahî olursa, atış güçlerinin tamamını kullanabilirlerdi. Çünkü bu top, isteğe ve amaca göre gülleleri hem düz hem de kavisli atabiliyor, böylece hem öndeki hem de arkadaki hedefleri vurabiliyordu.

ZÜLKARNEYN PALANKETESİNİN İZLEDİĞİ YOL

A) Yuvalardan fırlayan hafif gülleler namlulardan atılan ağır güllelerin etrafında dönerlerken zincirler böylece genis bir alanı tarar. B) Namlu açısı az olduğu için gülleler yerde defalarca seker.

ÇİFT NAMLULU TOPLARI ATEŞLEME AYGITI

1- Su. 2- Budasyom 3- Suyun ilerlemesi için hava deliği. 4- Hortum. 5- Üflenecek uç.

Eğer hedef sancaktaysa, iskele tarafındaki düşahîye, palankete denilen, zincirlerle birbirine bağlı iki gülle konuyordu. Barut hakkı fazla olan alt namlu üsttekinden biraz daha uzun olduğu ve kendisinden fırlayan küçük gülle, üst namludan fırlayan büyük ve dolayısıyla ağır gülleden daha hızlı gittiği için, büyük güllenin çevresinde dönmeye başlayarak ona geriye doğru bir kavis veriyordu. Böylece palankete, atıldığı geminin direkleri üstünden uçup, tıpkı Güney Kıtası yerlilerinin bumerang denen mızrağı gibi atıldığı yönün tam arkasındaki hedefi vuruyordu. Aksi taraftaki düşahîler ise sıradan toplar gibi kullanılıyor, böylece geminin atış gücü iki katına çıkıyordu. Ancak bu topun etkisini gösterebilmesi için her iki namlunun da eş zamanlı olarak ateşlenmesi gerekliydi. Ancak Yâfes Çelebi'nın mühendishanede çalışırken bodasadan elde ettiği budasyom adlı o madde meseleyi çözüyordu. Namludaki barut, suyla temas eder etmez derhal patlayan o maddeyle ateşlenecekti. İçinde çok az su bulunan Y biçimindeki bir

hortumun budasyom bulunan iki ucu namluların falya deliklerine yerleştirilip topçu tarafından üflenir üflenmez, hortumdaki su sözkonusu maddeye değip onu patlatacak, böylece top ateşlenecekti. Düşahî, deniz savaşlarında sözümona ne kadar etkiliyse, ikinci top olan *zülkarneyn* de süvari hücumlarına karşı o kadar etkiliydi. Zülkarneyn, birbiriyle birleşen iki namludan ibaretti. O da palankete atıyordu. Ama bu kez gülleler dört taneydi. Hepsi sıra ile birbirlerine bağlı olmak üzere bunlardan ikisi namlulara konuyor, diğer ikisi de, toptan elverdiğince uzak olmak üzere silahın sağ ve solundaki yuvalara yerleştiriliyordu. Zülkarneynin yegâne falyası ateşlendiğinde namlulardaki gülleler fırlıyor, belli bir uzaklığa eriştiklerinde, zincirle bağlı oldukları iki gülleyi yuvalardan çekiyorlardı. Yuvalar kavisli olduklarından, kendilerinden fırlayan güllelerin, namlulardan atılan gülleler etrafında merkezkaç kuvvetiyle dönmelerini sağlıyorlardı.
Ancak bu garip palanketenin, tıpkı süvari toplarında olduğu gibi yatay bir yol izlemesine, zeminde defalarca sekmesine ve yerden en az bir at boyu yükselmesine dikkat edilmeliydi. Gülleler böylece birbirleri etrafında dönüp geniş bir alanı tararken, onlara bağlı olan zincirler de bu alan içindeki bütün süvarilere çarparak hepsini telef edecekti. Düşahî ve zülkarneyn pek basit olarak işte böyleydi. Ahbabları arasında artık büyük bir saygınlık kazanan Yâfes Çelebi, barut hakları, namluların ebatları ve gülle ağırlıklarını hesaplayarak çizimleri müsveddeden temize çekti, lcad ettiği silahların ihtira beratını alıp üretmeyi, bunun için de sermaye bulmayı düşünüyor, ama Zencefil Çelebi'nin başına gelenler de gözünü korkutuyordu. Ancak nakledildiğine göre, Yâfes Çelebi dert tasa içinde düşünürken hiç beklemediği bir şey oldu. Günün birinde, saksağan yuvalarını kolaçan etmek üzere Topkapısı'ndan batıya doğru bir hayli yol almışken, gökyüzünde, tıpkı bir leş görmüş akbabalar gibi süzülen sayısız saksağanı farketti.

Kuşların bulunduğu yere doğru yöneldiğinde ağır silahlı, tüfenkli, piştovlu birçok muhafızla karşılaştı. Adamlar, gelenleri geri çeviriyor, yöreye kimsenin girmesine izin vermiyorlardı. Yâfes Çelebi işin aslını köylülerden öğrendi: Bir voyvodanın gönderdiği vergiyi taşıyan yirmi kadar katır, toprağın çökmesi sonucu uçuruma yuvarlanmış, çuvallardaki binlerce altın sağa sola saçılmıştı. Yâfes Çelebi'nin yüreği sevinçle titredi. Muhafızlardan hiçbiri, uçurumun dibinde, ölü katırların çevresine konup çimenlerin arasını karıştıran yüzlerce saksağandan şüphelenmiyordu. Yükünü tutan kuş uçup gidiyor, aparttığı nesneyi yuvasına bıraktıktan sonra hemcinslerine de haber verip geri geliyor ve kim bilir hangi içgüdüyle bin yıllardır yaptığı işi sürdürüyordu. Birkaç gün sabırla bekleyen Yâfes Çelebi, muhasebeciler tarafından sayıldığında elbette eksik çıkacak olan altınlardan bulabildiklerini toplayan muhafızlar gittiğinde, civardaki saksağan yuvalarına teker teker tırmanmaya başladı. İlk günün hasılatı tam dörtyüzyirmidokuz altındı. İkinci gün daha uzaktaki yuvaları araştırdığında ikiyüzyetmişdört ve üçüncü gün de yüzdoksanyedi altın topladı. Bu garip mesleği bir ay daha icra ederek, hırsız saksağanları tam binyediyüzyetmişbeş çil altından mahrum bıraktı. Artık saygın biri gibi görünmenin tam zamanı olduğundan, kaldığı bekâr odasından taşındı ve Galata'daki Kuledibi'nin biraz üstünde, Mevlevihane'nin tam karşısında, yani Büyük İskender'in o iktidar taşını ele geçirip kaybettiği yerde, iki katlı bir ev satın aldı. Evin altındaki, atölye olarak kullanmayı düşündüğü dükkânın duvarını deldirip sofayla birleştirdi. Yüksek duvarlı avludaki kör kuyunun kapağını kaldırıp, derinliğini ölçmek için, az önce öğle yemeği olarak yediği kuzu kellesini içine attı. Su sesi işitmeyince ve yeterince derin olduğundan emin olunca altınlarını bir bakraca doldurup burada saklamaya karar verdi. Ustalara avlu duvarını daha da yükselttirip dükkânın sokağa bakan tarafına da duvar ördürdükten sonra avluda uygun bir yere, bakırı eritmek için bir fırın yaptırdı. Tahtalkale'den. genellikle demirci ve kuyumcuların kullandığı alet edevat, cetvel, pergel, kumpas gibi tuhaf

şeyler aldı. Sahaflara uğrayıp daha önce gözüne kestirdiği hiyel kitapları ve bu bilimin kâfir lisanındaki karşılığı olan mekanikle ilgili birkaç Frenkçe kitap için sıkı sıkıya pazarlık etti. Bedesten yakınlarında, bir yeniçerinin beş aşarili bir logaritma cetvelini bağıra çağıra satmaya çalıştığını görünce hiç düşünmeden altı akçeyi ödedi. Kendisine bir Trablus şalı, sırmalı bir camadan, perişan! kavuk ve cübbe beğendi. Bir kahvehanede dinlenirken kafasını güzelce kazıttı ama kanunu kadim üzere, tepesindeki bir tutam saça dokundurtmadı. Nargilesini fokurdatırken, gelip geçen birkaç dilenciye başının gözünün sadakasını verdi. Hava kararmaya başladığında bir peremeye binip Galata'ya geçerek evinin yolunu tuttu.

Kuledibi'ndeki Tamburlu kıraathane erkânı arasında Sultan Abdülhamid Han devrinde henüz hayatla olan Çeşm-i Elâ Süleyman Dede Efendi'nitı rivayet ettiğine göre, Kabakçı Vakası sırasında kapısını penceresini sıkı sıkıya kapatan Yâfes Çelebi, bir mum ışığı altında kendisini istida yazmaya vermişti. Yeniçeri taifesinin Sultan Selime başkaldırdığını işitince istidasını yeniden kaleme aldı. Fakat Lodosçu Feridun Efendi'nin adı bilinmeyen bir zattan naklettiğine göre o, istidadan ziyade bir nutuk hazırlamaktaydı ki bu iş için bir belâgat kitabını baştan sona hatmetmişti. Kolayca tahmin edilebileceği gibi bu defaki amacı, padişahın bizzat kendisiyle konuşmak ve onu hiyel ilminin yararları konusunda ikna etmekti. Gelgelelim padişahla yüzyüze konuşmak herkesin harcı değildi ve her şeyden önce bunun için bir istida vermesi gerekiyordu. Sözkonusu arzuhal, mum ışığında, bazan da bir duygu boşalması sonucu olarak üze rine gözyaşları damlaya damlaya yazılırken, dışarıda kan gövdeyi götürüyor, Galata'yı ve İstanbul'u istila eden Laz yamaklar ile onların kılığına giren külhanbeylerinin korkusundan kimse evinden dışarı çıkamıyordu. Nihayet sokaklarda boğazlanan adamların feryatları azaldıkça azaldı ve Yâfes Çelebi haftalardan beri ilk kez evinin kapısını açıp avluya, gün ışığına çıktı. Ucuna bir kanca ile fener bağladığı ipi

kuyuya sarkıtıp bakracı yukarı çekti ve içinden tam otuz altın alıp sokak kapısını araladı. Tamburlu kıraathanede sabah kahvesini içerken öğrendiği ilk şey, Sultan Selim'in katledildiği ve şimdiki padişahın Mustafa-yı Rabi olduğuydu. Ancak bu haber istidasında bir değişiklik yapmasını gerektirmiyordu. Kendisi evinde kapalıyken dışarıda olup bitenler hakkında sarfedilen anlaşılmaz şayialar üzerinde düşüne düşüne bir peremeye atlayıp Fener'e geçti ve orada meyhane ahbabı lbrikdar Selami Ağa'yı buldu. Sarayın birinci avlusundaki helaların ibriklerini doldurmakla görevli olan bu zat, verilecek bahşişleri ondan keserek Yâfes Çelebi'yi Hümâyûn kapısından içeri sokmayı başardı ve ahbabını, Deavî kasrı'nda ikinci şakird olarak çalışan Molla izzet Çavuş'a emanet etli. Ne var ki Selam kapısındaki baltacılar kendilerine kulluk akçesi olarak verilen dört allım az bulduklarından zorluk çıkardılar ve onları beş altın yanında elliyedi akçeye razı etmek için uzun uzun dil dökmek gerekti. Babü's- Selam'ı böylece aşan Yâfes Çelebi doğruca Divan-ı Hümayûn'a yollandı ve orada kendisi gibi sayısız istida sahibini gördü. Ricacılar, arzuhallerini toplamak için çavuşbaşımn binadan çıkmasını abartılı ve debdebeli bir edeple bekliyor, kimi mazharının kabulü için gerekli duaları terennüm ediyor, kimi dikkati çekerek bir an önce okunmasını sağlamak için evrakına gülyağı sürüyor, bazıları ise usturlabla güneşin yüksekliğini ölçerek eşref saatin geçip geçmediğini denetliyordu. Çok geçmeden bu saygılı sessizlik bir uğultuyla nihayet buldu. Çavuşbaşı, yanında iki mülazımla kapıda belirmişti. "Rastgele" temennileriyle kendisine uzatılan istidaları alıp şöyle bir göz gezdiriyor ve konusuna göre, mülazımların taşıdığı çuvallardan birine atıyordu. Sıra Yâfes Çelebiye gelince, istidayı okuduktan sonra, "Anlaşıldı. Ricana üç vakte kalmaz cevap verilir. Zamanı gelince Piskopos Mukataası kaleminden tezkireni alırsın" gibi tuhaf bir cevap verdi.

Tatavla delilerinden Divane Salim Efendi, padişahla hemen o gün ya da ertesi günü görüşebileceğini umud eden Yâfes Çelebi'nin bu anlaşılmaz

sözler karşısında yeise kapıldığını ve o gece İbrikdar Selami Efendiyle birlikte Fenerdeki meyhanelerden birine gidip uzun uzun gözyaşı döktüğünü nakleder. Gerçekten de verdiği istida bir hafta sonra torbadan çıkacak, muhtevası pek anlaşılamadığından bir ilâm isteğiyle Tersane Eminliğine gönderilecekti. Böyle ce, tersane ikinci meydanı vardiyanbaşısı Köse Danyal Efendi'nin elinde oyalanacak, garaib defterine işlenecek, ardından kalyonlar kâtibi ikinci halifesi Biberci Nusret Efendiye, derken onun dünürü, kul kâtibi Kırımı Dursun Bey'in eline geçecekti. Kalyonlar defterine işlendikten sonra anlaşılması mümkün olmayan bir ilâmla Paşa Kapısina havale edilecek ve Yâfes Çelebi, böylece bir zamanlar Zencefil Çelebinin girdiği yola daha yeni girmiş olacaktı. İstidasına verilen cevabı alma zamanının tesbiti için bir kahve falcısına danıştıktan sonra, o eşref saat gelir gelmez Paşa Kapısina gittiğinde, tam da çavuşbaşının ona söylediği gibi akıl almaz bir şekilde evrakını Piskopos Mukataası Kaleminden alacak ve istidasının Bayezid'de Hiyel Kalemine havale edildiğini görecekti.

Yine Divane Salim Efendinin naklettiğine göre Yâfes Çelebi, sayısız makam ve mercinin derkenarı, ilâm isteği, havale mührü, harç damgası, kuyruklu ve kuyruksuz sahlarıyla dolu istidasını ve düşahî ile zülkarneyn toplarının çizimlerini alıp Bayezid'deki Hiyel Kalemi'ne doğru yola koyulmuştu. Daha önce hiç görmediği bu devlet dairesini bulmakta zorluk çekti. Sonunda, Eski Saray'la Vezneciler arasındaki bir sokakta, adıyla hiç mütenasip olmayan bir binayla karşılaştı. Hiyel Kalemi, bu dairenin reisi olan Uzun İhsan Efendiye ait iki katlı bir evin avlusundaki derme çalma bir barakaydı. Avlu kapısı ardına kadar açıktı. Hiyel Kalemi reisinin, artık nasıl mümkün olabiliyorsa, yaşlan aynı olan çocukları çelik çomak, birdirbir, kabak kabak kapmaca, körebe gibi oyunlar oynuyorlardı. Sayıca yirmi kadar olan kızlı oğlanlı bu çocuklar, kendilerinden daire hakkında bilgi almak ihtiyadını gösteren Yâfes Çelebiye, babalarının Hazreti Nuh zamanından beri kalem reisi olduğunu, üstelik tam dokuz kuruş aylık aldığını, ayrıca Dersaadet'teki en uzun boylu

adam olduğunu övüne övüne anlattılar. Bu sırada evin ikinci katından birtakım nağmeler duyulmaya başladı. Biri, kanunla giriş taksimi yapıyordu. Çok geçmeden Sultanîyegâh faslına geçildi ve ev, tanbur, kudüm, kemençe, def, dümbelek ve ney sesleriyle inler oldu. Anlaşılan Uzun İhsan Efendi devlet ve dünya işlerini bırakmış, sefa âleminde kimbilir ne zaman bitecek olan bir yolculuğa çıkmıştı. Umudu zaten çok kırılan Yâfes Çelebi o an zevkine varabilecek durumda olmadığı bu oynak nağmeleri işitince, evraklarının bu dairede de savsaklanacağını düşünüp meyus bir halde kapının önüne çömeldi. Bu halde bir süre düşündükten sonra aklına pek parlak bir fikir geldi: Kesesindeki altınlardan beşini çıkarıp mendiline sardı ve kalem reisinin çocuklarından birini çağırarak, mendili derhal babasına götürüp vermesini söyledi. Çocuk denileni yaptıktan az sonra evin kapısı açıldı ve Uzun İhsan Efendi eşikte görünüverdi. Yâfes Çelebi el öpmek için davrandıysa da adam ondan daha atik davranıp ellerini arkasında kenetleyiverdiği için bu teşebbüs sonuçsuz kaldı.

YÂFES ÇELEB İ 'N İ N KALLABI

1- Patlay ı c ı basl ı k. 2- İ çibo ş tahta aksam. 3- Makaralar. 4- Uskurlar. 5- A ğı rl ı klar ı koyveren f ı ç ı lar. 6- A ğı rl ı klar.

Kendisine be ş alt ı n kul luk akçesi veren ricac ı n ı n derdini dinledikten sonra bu ka lem efendisi, çekik gözlerini ondan ay ı rmadan, konuyla hiç ilgisi olmad ığı halde, "Bana verdi ğ in alt ı nlardan biri dikkati mi çekti" dedi, "Bu, ender bulunan bir Kanuni alt ı n ı ve y ı l lar önce bendeydi. Yan ı lmama imkân yok, çünkü sahte olup olmad ığı n ı anlamak için onu ı s ı rm ı ş t ı m, ayr ı ca di ş izlerim hâlâ üstünde. Ancak bir h ı rs ı z saksa ğ an onu benden çalm ı ş t ı . Ş imdi söyle bakal ı m, nereden buldun onu?" Bunlar ı i ş i tince yüre ğ i a ğ z ı na gelen Yâfes Çelebi kem küm etmeye ba ş lad ı . Dersaadet'teki tek saksa ğ ana kendisiydi ve bu meslek su yüzüne ç ı karsa herkes bu i ş in erbab ı olur, kendi geçim kayna ğı da

böylece kururdu. Bu yüzden adama, k ı rlarda ku ş vurmak için dola ş ı rken yanl ı ş l ı kla bir saksa ğ an vurdu ğ unu ve hayvan ı n a ğ z ı ndan da bu alt ı n ı n ç ı kt ığı n ı uydurdu. Uzun İ hsan Efendi ona inanmam ı ş gibiydi ve bu hiç de hayra ala met say ı lmazd ı . Araya bir so ğ ukluk girmesinden dolay ı Hiyel Kalemi'nde evraklar ı n ı n savsaklanaca ğı , sürüncemede b ı rak ı laca ğı ve minder alt ı edilece ğ i kesindi.
Kadanacı Behçet Paşazade Köse Bekir Efendi, icad ettiği akıl almaz silahlan üretip satma hayalini kuran Yâfes Çele binin, umudunun kırılması sonucu kendisini iyice yeise kaptırdığını, "belki artık mührü basılmıştır" diye iki günde bir Hiyel Kalemine uğradığını, ama evrakının minder altı edildiğini gördükçe Fener'e inip meyhane meyhane dolaştığını nakleder. Balat divanelerinden Deli Danyal Bey ise onun, günün birinde yine bu daireye uğradığında, zülkarneynin planının çizildiği kâğıdı bir sininin üzerine yayan şakirdlerin kahvaltı yaptıklarını ve kâğıda sucuk yağları, peynir kırıntıları, domates çekirdekleri döktüklerini görür görmez üzüntüsünden oracıkta ağladığını rivayet etmiştir. Köse Bekir Efendinin, onun teselliyi rakıda aradığını söylemesine rağmen, Langa Hamamı acuzelerinden Bestenur Kalfa, Yâfes Çelebinin kendisini bambaşka bir tasarıya adayarak bu karabasandan kurtulduğunu yazmıştır. Sütanneliğini Bestenur Kal- fa'nın yaptığı, Tavukpazarindaki Laleli kasrın boğazlarından Seyis Ali Efendiye göre, hiyelkârın bu defaki ilham kaynağı Galata Kulesinin çatısından düşen bir zavallı olmuştu. Kırı- mî Hamdi Bey adındaki bu zat, hekim tavsiyesine uyarak beline tam kırk kulaç uzunluğunda bir kuşak sarmaya karar vermişti. Kuleden düştüğü günün sabahı, evinden çıkmadan önce kuşağının yarım kulaçlık kısmını beline dolayıp kopça- ladıktan sonra geri kalan otuz dokuz buçuk kulacı, olduğu yerde yetmişsekiz kez dönerek sarınmıştı. Böylece artık belini üşütmesinin imkânı ihtimali kalmamış gibiydi. O gün doğruca, Galata Kulesinde yangın gözcüsü olan ahbabının yanma gitti. Fakat çatıdan manzarayı seyrederken ayağı kaydı ve kuleden düşmeye başladı. Ne var ki

kuşağının ucu penceredeki kancaya takılmış, ve adamcağız düşerken bu durumun bir sonucu olarak kendi ekseni etrafında fırıl fırıl dönmeye başlamıştı. Yere bir kulaç kala kuşağı bitti ama kopçalı olduğu için açılmadı. O sırada olayı seyreden Tamburlu kıraathane ahalisinden sağ kalanlar, bu durumun ardından zavallı adamın yine fırıl fırıl dönerek takriben yirmi kulaç kadar yükseldiğine ve hemen sonra yine döne döne düştüğüne, derken bu kez beş kulaç yükselip tekrar düştüğüne hâlâ yemin ederler. İnanılması güç ama, adamcağız sağ kurtulmuştu. Fakat râviyân-ı ahbar, zavallının baş dönmesinin tam üç ay oniki gün sürdüğünü rivayet etmiştir. İşte Yâfes Çelebi bu olayı duyar duymaz zihninde çakan şimşeği görmüş, kapıldığı yeisten böylece bir nebze kurtulup kıssadan bir hisse çıkararak, deniz savaşları için epeyce hayırlı bir silah tasarlamaya koyulmuştu. Bu defaki amacı, bir savaş gemisini usturuplu bir şekilde batırabilmekti. Bilindiği gibi, o dönemde böyle bir amacı gerçekleştirmenin iki yolu vardı: Birincisi ateş gemileriydi. Rum alevi yüklü bu gemiler ateşe verilerek düşman donanmasının üzerine sürülürlerdi. İkinci yöntem ise gemi toplarıydı. Ancak her iki durumda da sonuç kesin değildi. Her şeyden önce ateş gemisi çok masraflıydı ve rüzgârın değişmesi, akıntılar, onu hedefinden uzaklaştırabilirdi. Üstelik mürettebatı yarı yolda denize atladığından dolayı hedefi şaşırabilirdi. Ayrıca düşman için koskoca bir hedef teşkil ettiğinden, daha yarı yolda top ateşiyle batırılması da çok kolaydı. Gemileri batırmada ikinci yol olan topların da arzettiği birçok zorluk vardı: Gülleleri eğri bir yol izlediği için nişan almak zordu. Gülle isabet etse bile, patladığı anda yarattığı hasar çok sınırlıydı. Bu yüzden Yâfes Çelebi, yeni silahında iki özellik olmasına dikkat etti: birinci olarak, suyun yarım kulaç altından sinsice gidecek ve ikinci olarak da, top güllesinin tersine, dümdüz bir yol izleyecekti.

Yine Seyis Ali Efendi'nin naklettiğine göre, Yâfes Çelebi bu icadına Kallab adını vermişti. Kallab, bir gemiden denize indirilir indirilmez çalışmaya

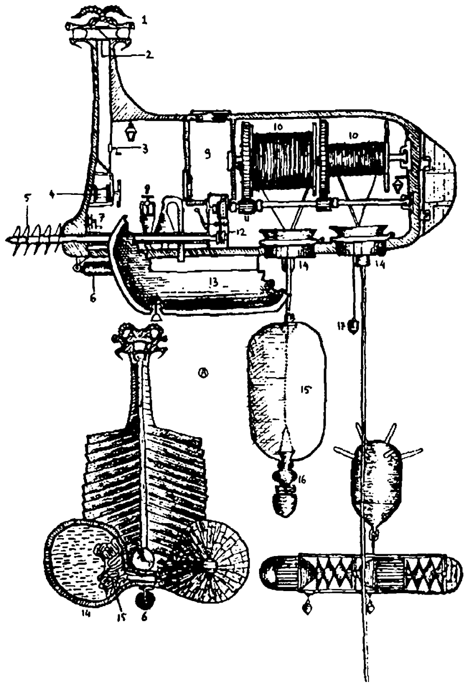
başlıyordu. Ona hareketi veren şey ise, bu kez bir çift uskurdu. Uskurlar birer makara tarafından döndürülüyor ve makaralara sarılı uzun iplerin ucunda birer kurşun ağırlık bulunuyordu. Ağırlıklar, kolayca çıkabilen ve boş fıçılara bağlanan iki çiviyle gövdeye tut turulmuştu. Öyle ki, kallab suya indirilir indirilmez derhal yarım kulaç dibe iniyor, bu esnada boş fıçılar çivileri yerlerinden çıkarıp ağırlıklarının düşmesine neden oluyorlardı. Bu ağırlıklar denizin derinliklerine doğru indikleri sırada onlara bağlı olan ipler makaraları döndürüyor, makaralar da uskurları döndürünce kallab hedefe doğru sinsice ilerlemeye başlıyordu. Ucundaki patlayıcı başlık, arzuya ya da amaca göre ya Rum alevi ya barut, ya da her ikisi ile doldurulabilirdi. Patlayıcı başlığın tam ucunda, suyla temasa gelir gelmez patlayan budasyomla dolu bir delik vardı. Bu delik bal- mumuyla sıvanmıştı. Kallab düşman gemisine çarpar çarpmaz balmumu eziliyor ve böylece budasyom suyla temasa gelip patlayarak barutu ateşliyordu. Patlama, düşman gemisinin su kesiminden yarım kulaç aşağıda olduğu için ambarlar derhal suyla doluyor ve gemi hemen batıyordu. Makaralara sarılacak elli kulaç uzunluğundaki iplerin kallabı lam altmış adım ilerleteceğini hesap eden Yâfes Çelebi bu silahın zaafını da böylece farketti: İplere bağlı olan ağırlıkların, araç hedefe gidene kadar makaraları döndürmeye devam etmesi için, suyun yeterince derin olması gerekiyordu. Fakat baskınlar hariç, deniz savaşları sığ sularda yapılmadığı için, bu pek o kadar büyütülecek bir zaaf sayılmazdı. Yeni icadı sayesinde epeyce galeyana gelen Yâfes Çelebi, kallabın atılacağı bir de kızak tasarladı. Topların tersine, bu kızak geminin iskele ve sancağına değil, tam burnuna yerleştirilecekti. Kallabla böylece teçhiz edilen gemi, top atışı yoluyla savunma ve saldırı amacıyla bordasını kendisine göstermek zorunda olan ve bu yüzden de büyük bir hedef teşkil eden düşman gemisi için küçük bir hedef olacaktı. Pruvasındaki ayarlanabilen kızaklardan denize koyverilen bir çift kallab bu koskoca hedefe doğru yol alacaklar ve onu derhal batıracaklardı.

Tamburlu kıraathane ahalisinden olan Delisakal İzzet Efendi'den mahdumu Seksensekiz Recep Bey'in naklettiğine göre, icadım akla hayale sığdıramayıp deli divane olan Yâfes Çelebi yine galeyana gelip, tasarladığı bütün silahların ihtira beratını almayı iyice kafasına koymuştu. Alemdar Mustafa Paşa'nın BabIâli'ye baskın düzenleyip padişahı hal ettiğini ve yeni bir düzen kurmak amacıyla Sekban-ı Cedidi ihya ettiğini duyunca, heyecandan eli ayağı titremeye başlamıştı. Çünkü Alemdar'ın orduyu ıslah edeceği ve hem savaş sanatı hem de sanayii konusunda yetenekli insanları geri çevirmeyeceği söyleniyordu. Yeni bir inanç ve yüreğinde taptaze bir umut ateşiyle zülkarneyn ve düşahînin planlarını yeniden çizip kallabı da bunlara ekleyen Yâfes Çelebi vakit geçirmeden Paşa Kapısı'nın yolunu tuttu. Devlet dairelerindeki yüzler değişmişti. Bu yepyeni adamlar silahlarla ilgilendiler ve onları sadrazama en kısa zamanda ileteceklerini söylediler. Ancak, kendisini muhtemel bir talihsizliğe hazırlamayı âdet edinmiş olan Yâfes Çelebi her şeyin yolunda gideceğine kolay kolay inanmak istemiyordu. Bu yüzden, Büyük İskender'in o iktidar taşını ele geçirip kaybettiği tepede inşa edilen iki katlı evine kapandı ve sonucun kendisine bildirileceği günün gelip çatmasını beklemeye başladı. Ona iki ay sonra gelmesini, çünkü Anadolu ve Rumeli ayanlarını kabul eden sadrazamın çok meşgul olduğunu söylemişlerdi. Fakat bu süre bitmeden, günün birinde bir topçu çavuşu kapısını çaldı ve ona Paşa Kapısı'nda beklendiğini tebliğ etti. Heyecanla sadrazamlık makamına koşan Yâfes Çelebi, Alemdar'ın adamlarından Karabaş Aziz Pa- şa'nın odasına alındı. Duyduklarına inanamıyordu: lcadları- nın incelendiğini, tecrübe edilmeye değer görüldüğünü, bunun için her bir silahtan birer örnek hazırlaması gerektiğini, yapacağı masraflar için de kendisine iki bin kuruş ödenek verileceğini söylüyorlardı. Fakat kanunu kadim üzere, bu tasarıları şeyhülislâma gönderip bir fetva almak zorundaydılar. Ancak fetva için de Bayezid'deki Hiyel Kalemi'nin reisi Uzun İhsan Efendi'nin onayı lazımdı. Eli ayağı titreyen Yâfes Çelebi, onlara Uzun İhsan Efendi'nin bu icadlardan

haberdar olduğunu, ama tam bir buçuk yıldır istediği hücceti vermediğini söyleyince Aziz Paşa şaşırdı. Yerinden kalkıp sadrazamın odasına girdi. Çok geçmemişti ki, içeriden Rumelili sadrazamın öfkeli sesi duyuldu: "Abe ne biçim iştir bu! Uzun İhsan Efendi de kim oluyormuş? Hüccet vermiyormuş ha! Teresi derhal yakalayın ve tam kırk değnek vurun tabanlarına!" Keyfi iyice yerine gelen Yâfes Çelebi ellerini oğuşturmaya başlamıştı. Aziz Paşa içeri girip artık hiçbir engel kalmadığını, üç gün sonra ihtira beratı ile ikibin kuruşluk ödenek kendisine teslim edilirken, kendisine hüccet vermemekte direnen Uzun İhsan Efendi'ye de onun gözleri önünde tam kırk değnek vurulacağını müjdeledi. Artık bu hiyel üstadının hayal kurmasında hiçbir sakınca kalmamıştı. Güle oynaya evine gitti. İkinci günün akşamı tam bir şişe nefis Ankona şarabı içti ve ertesi sabah kendisine verilecek kuruşları düşüne düşüne uyudu. Fakat sabaha karşı top tüfenk sesleriyle uyandı. Sesler İstanbul tarafından geliyordu. Evinden fırlayıp doğruca Kuledibi'ne doğru koştu. Yangın gözcüleri, olayı daha iyi görmek için kuleye çıkmak isleyen meraklılardan onar akçe topluyor- lardı. Bu ücreti hiç düşünmeden ödeyip merdivenleri tırmandı. Çatıdan Babıâli'ye baktığında, ayaklanan yeniçerilerin sadrazamlık makamını kuşattıklarını ve Paşa Kapısı'nı ateşe verdiklerini seçti. İki gün sonra Alemdar Mustafa Pa- şa'nın cesedi enkaz altından çıkartılacak, Sultan Mahmud da isyancıların isteklerini kabul edecek, Yâfes Çelebi ise hem ihtira beratına hem de ikibin kuruşa elveda diyecekti. Bununla birlikte kesinlikle emin olduğu bir şey vardı ki, yeniçeri isyanı sebebiyle kırk değnek yemekten kurtulan Uzun İhsan Efendi'nin onayı olmadan, hiçbir icadın ihtira beratının alınması mümkün olamazdı.

Delisakal İzzet Efendi dünürü Kız Halil Çelebi'nin, Tabanıyassızade Tiryaki Beşir Bey'den naklettiğine göre, artık kırkına merdiven dayayan Yâfes Çelebi, başarısızlıklarının bir sonucu olarak kapıldığı yeisi gidermek için yine meyhanelere devam etmeye başlamıştı. Gece hayatı, pahalı ve sert

içkiler ile ucuz ve sindirimi zor mezeler, yüzünün erken kırışmasına, saçının ve bıyığının vaktinden önce ağarmasına, ellerinin titremeye başlayıp gözlerinin zor seçmesine neden olmuştu. Sivri akıllının biri rakının onu çabuk çarptığını görünce, koluna bir dövme dövdürmesini tavsiye etti ve içkiye dayanıklılığı arttırdığını söylediği efsunlu şekilleri bir kâğıda çizip ona yetmişyedi akçeye sattı. Denildiğine göre büyü, yalnızca en sert şaraplara karşı mideyi takviye etmekle kalmayacak, saç ve sakallarda gün geçtikçe artan ak telleri de azaltmaya başlayacaktı. Yâfes Çelebi, bir çubuğa sapladığı iğne ve iki şişe mürekkeple tılsımlı harfleri sol omuzuna dövdü. Yaraları kapanır kapanmaz meyhaneye gidip damacana dolusu şarabı bir dikişte bitirdi. Bu gözükaralığı gören meyhaneci ise, onun parayı sakınmayacağını düşündüğünden, yeniçeri ağalarının pek beğendiği, Yeni Dün- ya'dan getirilen ve yegâne mezesi tuz olan tek-i âlâ adlı iksirden tatmasını tavsiye etti. Ne var ki o, içki şişesindeki solucanı görür görmez midesi ağzına geldi ve ne yiyip içtiyse oracıkta çıkardı. Tam yetmişyedi akçe saydığı büyünün pek bir işe yaramadığı açıktı. Gençliğinin artık çoktan geride kaldığını ve tasarladığı şeyleri gerçekleştirmesi için bundan sonra bir yardımcısı olması gerektiğini böylece idrak etti. Haftada bir gün, her perşembe, güneş doğar doğmaz Haliç'i geçip esir pazarına giderek işine yarayacak güçlü kuvvetli bir köle bakmaya da bu nedenle başladı.

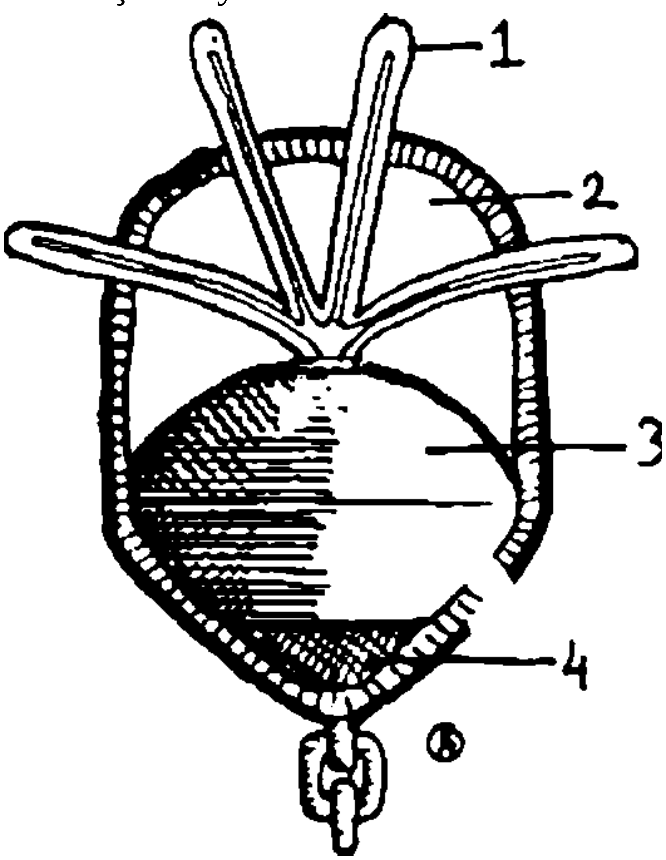

TAHTELBAHİR VE SİLAHLARI

1- Su *yüzeyini* görmek için, canavar kafası biçiminde periskop. 2- Sağı, solu, önü, arkayı görebilecek şekilde ayarlanabilen döner ayna. 3- Aynayı döndüren kol. 4- Dümen. 5- Uskur. 6- Tahtelbahirin dengesini sağlayan ağırlık (tanklar suyla dolarken arkaya doğru hareket eder). 7- Ağırlığı ilerive gerioynatan kol. 8- Barut gazıyla tanklardaki suyu boşaltan top. 9- Basınç odası. 10- Makaralar. 11- Makaraların döndürdüğü *ana* mil. 12- Dişlikutusu. 13- Su tankları. 14- Alt kapaklar. 15- Makaraları döndüren ağırlıkları su yüzüne çıkaran ve barut gazıyla şişen balonlar (diğeri görünmüyor). 16- Balona bağlı şişirme aygıtı (altında makaraları döndüren ağırlı kasılı). 17- Makaraları gerisaran küçük ağırlık.

Fakat güçlü köleler kendisine yardım edebilecek kadar akıllı çıkmıyor, akıllılar ise pek sıska oluyorlardı. Gelgelelim onun bu arayışı fazla uzun sürmedi, sonunda arzu ettiği gibi bir köleye rastladı. Bir perşembe günü Esirhaneye gittiğinde mezata çıkarılan onbirinci köleyi gözü tuttu. Petrus adlı bu köle için elli altın bile önerdi, gel gör ki o sırada bekleyen onikinciyi

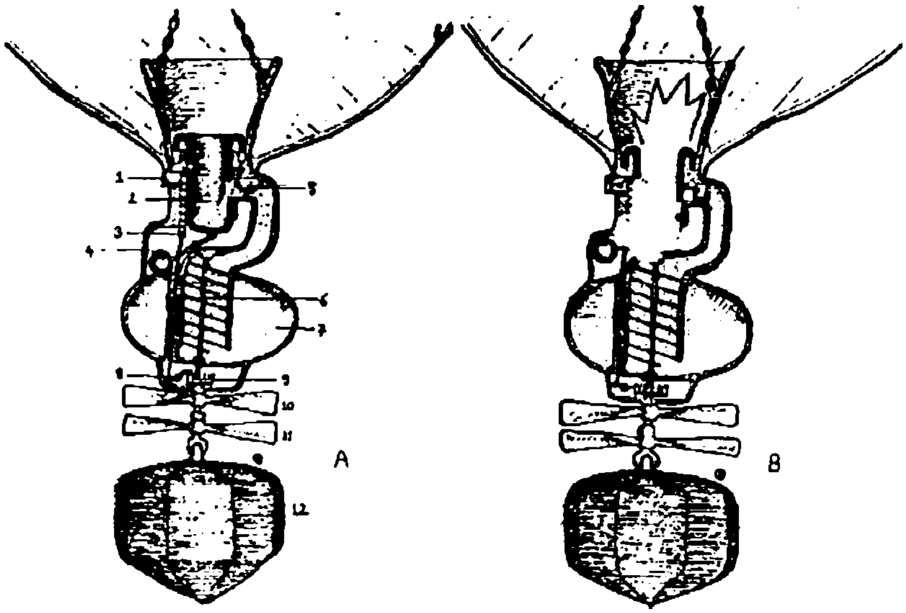
görünce buna pişman oldu. Neyse ki Petrus ellibeş altına bir başkasına satıldı ve Calûd mezata çıkarıldı. Tellallar, on- dört yaşındaki bu köleyi öve öve bitiremiyorlardı. Bu yaşma rağmen dev gibiydi. Üstelik ta beş yıl önce buluğa ermişti. Satıcının biri bu iddiayı ispatlamak için Calûd'un belindeki peştemalı çözünce, müşterilerden bir korku ve hayret nidası yükseldi. Çünkü kölenin maslahatı, insanın içine dehşet salacak kadar büyük, üstelik sünnetsizdi. Esircilerin ısrarı sonucu eliyle oğuşturup zekerini uyandırınca kalabalık, korku içinde bir iki adım gerileyiverdi. Tellallar bu yüzden esircilere ağız dolusu küfrettiler. Çünkü müşteriler köleden yılmışlardı. Böylece mezatta fiatı yükselten pek çıkmadığı için Calûd, otuzbeş altına Yâfes Çelebi'ye satıldı.

MÜNFELİK

1- Cam borular. 2- Boşluk. 3- Patlayıcı madde. 4- Ağırlık (denge için).

Râviyân-ı ahbar, Yâfes Çelebi'nin böylesine güçlü bir köle almakla başarısızlıklarının ve diğer yaşlılık alametlerinin onda yolaçtığı güçsüzlük zannı ile o karanlık yeisin az da olsa hafiflediğini rivayet etmiştir. Öyle ki, Tamburlu kıraathaneye kölesiyle ilk kez geldiği gün, onun kendinden emin ve kurumlu halini görenler, ister demirden bir piştov olsun, ister etten ve kemikten dev gibi bir köle olsun, sahip olduğu bir güç kaynağının insanı nasıl değiştirebileceğini oracıkta anlamışlardı.

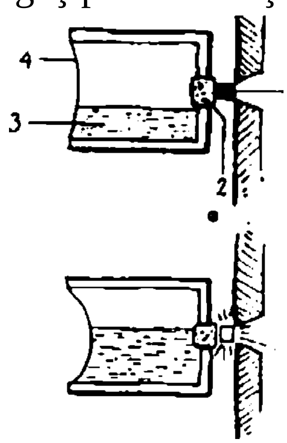
TAHTELBAHİRİN BALON ŞİŞİRME AYGITI

1- Ateşleme düzeneği. 2- Patlama haznesi. 3- Budasyom çarkı. 4- Barutu tartan terazinin topuzu. 5- Hazne ağırlaşınca kapanan musluk (patlama anında kıvılcımların borudaki baruta erişmesini önler). 6- Barutu boruya sevkeden Arşimet burgusu. 7- Barut deposu. 8- Hazne ağırlaşınca burgunun dönmesini durduran kilit sistemi. 9- Kilidin gireceği dişli. 10- Burguyu döndüren pervane. 11- İlk pervanenin aksı yönünde dönen pervane (böylece balonun ve ağırlığın kendi etrafında salınmasını önler). 12- Kurşun ağırlık. 13- Balon.

Calûd, artık Yâfes Çelebi'nin gövdesinin bir parçasıydı. Onun iri pazuları, kalın bilekleri, geniş omuzları ve koskoca elleri aslında sahibine aitti. Gerçekten de, vereceği bir emirle kölesi, istediği herhangi birisinin kafasını derhal kırıverebilir, ya da kendisini sırtına alıp üç fersah koşabilirdi. Kısacası Calûd'un gücü artık onun gücüydü. Fakat sahip olduğu bu iktidar Yâfes Çelebi'nin düşgücünü elbette azdıracak, onu artık adamakıllı yoldan çıkaracaktı. Böylece, Büyük İskender'in iktidar taşını ele geçirip kaybettiği o malum yerdeki evine kapanıp "deniz canavarını" tasarlamaya başladı. Hemen hemen herkeste olduğu gibi, sahip olduğu güç, isteklerini kamçılamış, iktidar tutkusu bütün zihnini kaplamıştı.

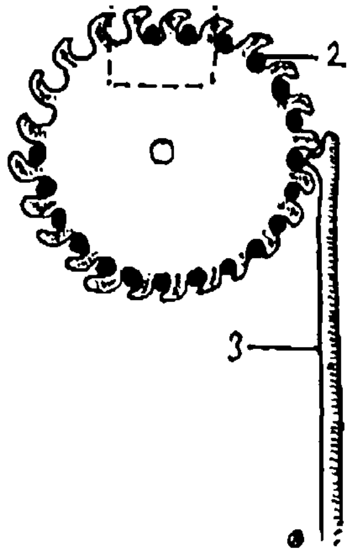
Nasıl ki Calûd 0nun bir parçasıysa, deniz canavarı da onun gövdesinin bir uzantısı olacaktı. Büyük İskender'in neredeyse ele geçirir geçirmez kaybettiği iktidar taşının geleceğinden habersiz olarak, zihnini canavar üzerinde topladı. Bu, denizin altında gidebilecek olan bir gemi, tabiri caizse bir tahtelbahirdi.

Kadıkaryeli Rıza Paşa'nın afyoncubaşısı Duhan! İmdat Efendi'nin naklettiğine göre, Yâfes Çelebi'nin tasarlamaya başladığı bu gemi denizin altında, tıpkı kallabda olduğu gibi bir makara ve ağırlık sistemiyle hareket edecekti. Ancak kallabda makaraları döndüren ağırlıklar, bağlı oldukları ipin elverdiğince düştükten sonra araç duruyordu. Oysa denizaltı gemisinin hareketinin sürekli olması lazımdı. Bu konuda günlerce düşünen Yâfes Çelebi sonunda bir çözüm buldu: Meşinden yapılan birer balon, ağırlıkları kolayca su yüzeyine çıkarabilirdi. Fakat suyun derinliklerinde bu balonlar nasıl şişirilecekti? Öyleyse ağırlıklar düşerken katı halde olan ve yeterince derinlikte birdenbire gaz haline geçip balonları şişiren bir maddeye ihtiyaç vardı.

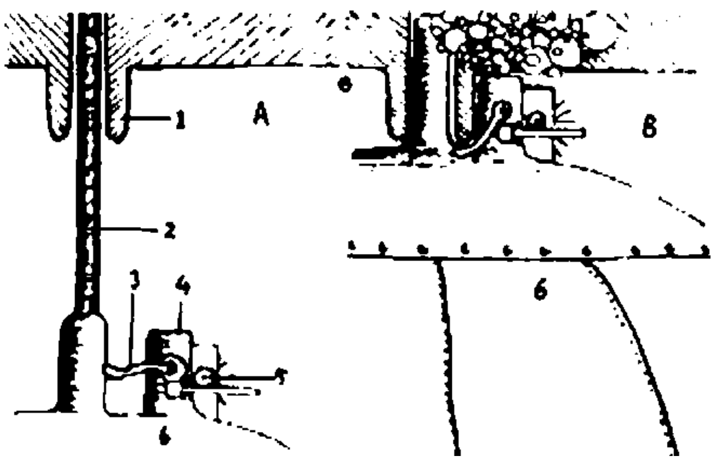

ŞİŞİRME AYGITINDAKİ ATEŞLEME TERTİBATI

1- Ateşleme parçası. 2- Ponzataşı. 3- Su. 4- Zar. Su basmayla zar kutudaki suyu ponza taşı hizasına yükseltir.

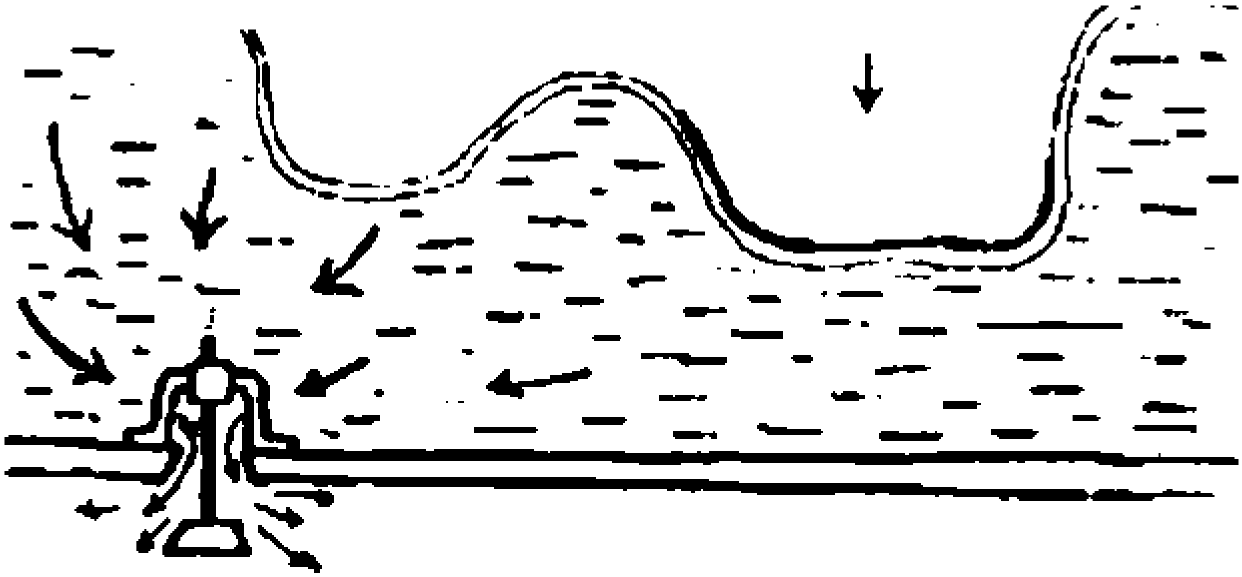

BUDASYOM ÇARKI
1- Ateşleme tertibatı. 2- Budasyom. 3- Teraziye bağlı kol. Patlama haznesi barutla dolunca, terazinin kolu çarkı çevirir.

AĞIRLIK BALONUNDAN BARUT CAZININ BOŞALMASI

1- Tahtelbahirin alt kapağı. 2- Kasnağa giden halat. 3- Caz tahliye deliğini açan vana. 4- Caz tahliye deliği. 5- Deliği kapayan çarklı kilit. 6- Balon.

TAHTELBAHİRİN SUYA DALMA VE ÇIKMA SİSTEMİ

1- Su. 2- Barut. 3- Tanktaki suyun topa hücum etmesini önleyen tapa. 4- Tank balonundaki gazı boşaltan ve böylece geminin suya dalmasını sağlayan vana. 5- Balon.

Katıyken birdenbire gaz oluverecek olan o madde ise, elbette ki barutun ta kendisiydi. Yâfes Çelebi bu ilhamla ağırlıklara birer balon ve balonlara da birer şişirme aygıtı ekledi. Ağırlıklar makaraları döndüre döndüre deniz dibine düşerlerken, bir ateşleme düzeneği şişirme aygıtındaki barutu ateşleyecek ve barut gazı böylece balonu şişirecekti. Ne var ki barutun ne önce ne sonra uygun derinlikte patlaması gerekiyordu.

Bunun için de, ateşleme düzeneğinin basınca güdümlü olması lazımdı. Elbette bunun da bir kolayı vardı: Ateşleme düzeneği pek basit olarak, yatay durumdaki bir bardak gibi olacaktı. Yarısına kadar suyla dolu olan bardağın ağzı bir zarla sıkı sıkıya kapatılacak, dibine de bir delik delinip buraya ponza taşı konacaktı. Şişirme aygıtına yatay durumda raptedilen bu ateşleme düzeneği, ağırlıkla birlikte denizin dibine düşerken, deniz suyuyla doğrudan temas eden zar, belli bir derinlikte basıncın etkisiyle

bardağın içine doğru esneyecek ve içerdeki suyun ponza taşı hizasına kadar yükselmesini sağlayacaktı. Su, böylece bu yarı geçirgen taştan sızıp, ponza taşıyla barut arasındaki budasyoma temas ederek onu patlatacaktı. Barut bu şekilde yanınca, çıkan gaz, balonu şişirip ağırlığın su yüzüne doğru çıkmasını sağlayacaktı. Ancak ağırlıklar kallabda olduğu gibi ikisi birden değil, nöbetleşe, önce biri sonra öteki olmak üzere düşecek ve çıkacaklardı. Bu yolla denizaltı gemisinin makaraları kesintisiz olarak döneceklerdi. Gelgelelim, ağırlığı su yüzüne çıkaran balon orada gazını atıp tekrar dibe inmeye başladığında ve yine aynı derinliğe geldiğinde, orada barutun yine patlaması gerekiyordu. İşte şişirme aygıtı, ard arda patlamaları sağlayacak şekilde tasarlanmıştı. Buna göre, düşen ağırlığın sürüklediği şişirme aygıtının pervanesi, hareketin etkisiyle dönerken bir Arşimet burgusunu çalıştıracak ve bu burgu da depodaki barutu bir boruyla patlama haznesine nakledecekti. Bulunduğu yuvada aşağı ve yukarı doğru kolayca oynayabilen bu hazne bir kaldıraca bağlıydı. Kaldıracın öteki ucunda da demirden bir topuz bulunuyordu. Öyle ki, bu terazi sistemi hazne boş iken onu yukarıda tutuyor ve hazne arzu edilen miktarda barutla dolunca topuz yukarı kalkarak iki işi birden yapıyordu: İlk olarak borudan barut nakleden burguyu durduruyor ve barut akışını kesiyor; ikinci olarak da budas- yom çarkını döndürüp, patlama haznesiyle ateşleme düzeneği arasına yeni bir budasyom parçası sürüyordu. Ağırlık uygun bir derinliğe, dolayısıyla belli bir basınca erişince budasyom patlayıp barutu ateşliyor, nihayet balon gazla dolup ağırlığı yukarıya doğru sürüklüyordu. Kısaca, ağırlıklar, şişirme sistemindeki barut bitene kadar sürekli kâh düşüp kâh yükseliyor, bu sırada da denizaltı gemisinin makaraları kesintisiz olarak dönüyordu. Ancak makaralar uskura doğrudan doğruya değil, bir dişli kutusu aracılığıyla bağlanmıştı. Bu sayede tam ve yarım hızla ilerlemek, hatta tornistan etmek bile mümkündü. Gemiyi kullanan kişi ona basil bir

dümenle yön veriyor, ama gözünü seyir penceresinden ayırmıyordu. Çünkü bu pencere, onun yönünü kestirebileceği yegâne imkândı. Yâfes Çelebi'nin canavar şeklinde tasarlayıp tahtelbahir adını verdiği geminin uzun bir boynu ve boynundaki dört ejder kafası da boşuna yapılmamıştı. Seyir esnasında bu kafalar, arzu edilirse su yüzünde kalıp hem dehşet saçıyor, hem de dört bir yönün görülmesini sağlıyorlardı. Çünkü onların tam ortasında, ekseni etrafında dönebilen bir ayna vardı. Bir makara sistemiyle döndürülebilen bu ayna, sağa, sola, öne ve arkaya akan ejder kafalarından birinin hizasına getirilip, manzaranın aşağıya, yani seyir penceresine yansıtılmasına yarıyordu. Su yüzündeki hedefleri bu sayede görebilen tahtelbahirin ayrıca iki silahı da vardı: Kallab ve münfelik. Kallab, canavarın sağına ve soluna raptediliyordu. İpi çözülüp hedefe koyverilince ağırlıkları da derhal düşmeye başlıyor, ve araç tahtelbahirden derhal ayrılıyordu. Münfelik ise canavarın sırtına bağlıydı. Tahtelbahir hedef geminin altına geldikten sonra münfeli- ğin ipi çözülüyor ve sudan hafif olduğu için yüzeye doğru yükselen bu silah geminin altına çarpınca cam boruları kırılıyordu. Borulardan içeriye hücum eden su, Yâfes Çelebi'nin çok işine yarayan o maddeyi, budasyomu patlatıp haznedeki barutu ateşliyor, gemi de böylece havaya uçuyordu. Bütün her şeyi tasarladıktan sonra, tahtelbahirin suya dalmasını ve çıkmasını sağlamak, Yâfes Çelebi'ye çocuk oyuncağı gibi göründü. Tahtelbahirin deniz dibine dalması için musluğunu açıp tanklarını suyla doldurmak elbette ki yeterliydi. Fakat yüzeye çıkması için bu suyu tulumbalarla boşaltmak akıl kârı değildi. Fakat bunun da bir kolayı vardı. Su tankının içine yerleştirilen bir balon, şişirilince, suyu tankın deliğinden dışarıya, denize zahmetsizce basabilirdi. Bunun için Yâfes Çelebi, balonu yine barut gazıyla şişirmeyi düşündü. Bu kez hakiki, ama oldukça tuhaf bir top kullandı. Dikey duran bu topun namlusu U biçiminde kıvrıktı ve bu kıvrımdan sonra bir kazanla

birleşiyordu. Eğer tabiri caizse namlu, kazanın tepesinden yine başlayıp bu kez aşağıya doğru kıvrılıyor ve tankın içindeki balonla birleşip nihayet buluyordu. Kazanın yarısı ve namlunun kıvrımı suyla doluydu. Top kuru sıkı ateşlenince barut gazı sudan geçip kıvılcımlardan arınarak balona doluyordu. Balon hızla şişerek, tanktaki suyu deliklerden dışarı tahliye ediyor ve tahtelbahir böylece su yüzüne zahmetsizce çıkıyordu. Bu deniz canavarını gerçi Yâfes Çelebi tasarlamıştı ama bunların hepsi elbette, onun iktidar taşını bulmasından çok önce olmuştu.

Karabaltacı Tayyar Paşa dünürü Altın Bey'den, mahdumu Kıl İzzet Efendi'nin naklettiğine göre, bu icadı sayesinde iyice galeyana gelen Yâfes Çelebi, ne yapıp edip Hiyel Kalemi reisi Uzun İhsan Efendi'yi altetmeyi ve gerekirse cebir kullanıp ihtira beratı almayı kafasına koymuştu. Tahtelbahirin planlarını temize çekip bütün hesaplarının sağlamalarını tamamladıktan sonra evinde, yani Büyük İskender'in iktidar taşını vaktiyle bulduğu ve kaybettiği yerde, günler ve geceler boyu düşündü, taşındı. Nihayet bir çözüm buldu: Uzun İhsan Efendi'nin çocuklarından birini kaçıracaktı.

Bu iş için, kölesi Calûd'u çarşıya bir çuval almaya yolladı. Calûd gelir gelmez derhal yola çıkıp peremeyle Haliç'i geçtiler ve Bayezid'e gelip Hiyel Kalemi'ne yakın bir kıraathanede güneşin batmasını beklediler. Akşam ezanlarının okunduğu ve dolayısıyla anaların bağıra çağıra çocuklarını sokaklardan toplamaya başladığı o eşref saatte kalkıp Uzun İhsan Efendi'nin evine yaklaştılar. Çocuklardan sessiz ve uslu birini gözlerine kestirip bir süre pusuda bekledikten sonra, efendisinin emrini işiten Calûd yerinden fırladı ve çuvalı çocuğun başından aşağıya geçiriverdi. Tabana kuvvet koşup Unkapanı'na indiler. Onlar bir peremeye atlar atlamaz çocuk ağlamaya başladı. Peremeci adamakıllı sarhoş olmasına rağmen durumdan kuşkulanır gibi oldu. Ama Calûd'un ne mal olduğu da

tam bu sırada ortaya çıktı. Çocuğun bulunduğu çuvalı suya daldırdı ve tehlikeyi önledi. Suyun üzerinde hava kabarcıkları belirince peremecinin şüphesi artmış, içtiği şarabın etkisiyle kızaran gözlerini bu iki tuhaf kişiye adeta saplamıştı. Yâfes Çelebi ise heyecan ve korkudan kan ter içindeydi. Çocuk öldü diye ödü kopuyordu. Nihayet fazla dayanamayarak, her şeyi göze alıp, Calûd'a çuvalı sudan çıkarmasını emretti. Kıyıya vardıklarında tenha bir yerde çuvalı açtılar. Çocuk ölmemişti. Fakat baygındı. Onu ayaklarından tutup başaşağı çevirdiklerinde yuttuğu bütün suyu kustu ve kendine geldi. Evde ona bir yatak hazırlayıp yatırdılar. Eli ayağı titreyen Yâfes Çelebi, Calûd'a bakkala gidip şeker almasını emretti. Ne var ki köle, gittiği yerden bir türlü gelmek bilmiyordu ve çocuk da şe- kersizlikten ağlamaya başlamıştı. Calûd, sonunda kapıyı çaldı, ama şekerlerin yarısını yemişti. Getirdikleri ise çocuğa yetmeyince ağlama faslı yine başladı. En sonunda ona, koyun kellesi iriliğinde koskoca bir kandil şekeriyle bir çekiç verdiler. Çocuk şekeri çekiçle kıra kıra yemeye başladı. Bu arada, boynundaki gümüş kolyeden onun adının Davud olduğunu öğrendiler. Bir iş için çekiç lazım olduğunda Yâfes Çelebi çocuğun yanına gitti ve çekicin demir kısmının tıpkı hamur gibi eğri büğrü olduğunu gördü. Davud ve “elennâ lehülhadiyd” ayeti kerimesince madenleri bir hamur gibi eğip bükebiliyor, demir çubukları küçük parmaklarıyla oğuşturarak onlara kolayca kuş şekilleri verebiliyordu. O an Yâfes Çelebi'nin aklına, demirin ancak günahkârlara direndiğini, bu yüzden onu ateşin içinde günlerce dövmek gerektiğini söyleyen ustası geldi. Demek ki demirin günahkârlar için sert ve masumlar için yumuşak olduğu doğruydu. Bunları düşünür düşünmez şiddetli bir suçluluk hissetti. Vicdanıyla cebelleşerek o gece oturup, Uzun Ihan Efendi'ye bir mektup yazdı: Davud'un elinde olduğunu ve istediği ihtira beratları verilmez ya da durum subaşına bildirilirse bu zavallı masumun derhal öldürüleceğini anlattı. Sabah olur olmaz, Calûd'u çocuğun yanına bırakıp Unkapa- m'na gitti. Orada, arabalardan yollara

dökülen buğdayları toplayıp satan sayısız başıboş çocuğa rastladı. Anası babası belli olmayan bu çocuklardan birinin kulağına asılıp, eğer dediğini yaparsa kendisine bir akçe vereceğini söyleyerek onu Bayezid'e kadar gelmeye razı etti. Hiyel Kalemi'ne yaklaştıklarında, hazırladığı mektubu çocuğa vererek bunu Uzun İhsan Efendi adındaki kişiye teslim etmesini sıkı sıkıya tenbihledi. Olacakları görmek için bir köşeye sinip bekledi ve çok geçmeden avlu kapısının açıldığım gördü. Kapıda, Uzun İhsan Efendi, sokak çocuğu ve bir yeniçeri belirmişti. Üstelik çocuk, tam da kendisinin sindiği yeri eliyle işaret ediyordu. Oracıkta yüreği ağzına gelen Yâfes Çelebi var gücüyle Unkapanı'na doğru koşmaya başladı. Eve geldiğinde nefes nefeseydi. Hele hele, tam gece yarısı kapısı yumruklanınca kalbi küt küt atmaya başladı. Kapıyı çalan, Hiyel Kalemi'nde gördüğü yeniçeriydi. Ama hiç de düşmanca bir tavrı yoktu. Yâfes Çelebi'ye mühürlü bir zarf verdikten sonra çekip gitti. Elleri titreye titreye zarfı açan Yâfes Çelebi, Uzun İhsan Efendi'nin yazdığı şu satırları okudu:

> ***“Durumu subaşına haber vermiş değilim. Gördüğünüz yeniçeri benim ahbabımdtr ve hiçbir şeyden haberdar değildir. Fakat kaçırdığınız Davud'a karşılık ben de, sizin mektubunuzu getiren çocuğu alakoyuyorum Daha önce olduğu gibi şimdi de tam yirmibir çocuğum var ve benim için değişen hiçbir şey yok. Çocukları değiştirmek ya da değiştirmemek artık size kalmış. Benden istediğiniz şeye gelince: Brna böyle bir muameleyi reva gören adama bundan sonra ihtira beratı falan vermeyeceğimi takdir edersiniz.***
>
> ***Uzun Ihsan Efendi Hiyel Kalemi Reisi”***

Tamburlu kıraathane ahalisi arasında sözüne inanılır bir zattan nakledildiğine göre Yâfes Çelebi, ne bahasına olursa olsun ihtira beratı

almaya and içmişti. Bunu gerçekleştirmek için oynayacağı bir koz hâlâ mevcuttu: Hasköy'de bir atölye kiralayıp orada tahtelbahiri inşa edecek ve Haliç'e indirecekti. Bu canavar suyun altında sinsice ilerleyip boğaza çıkacak ve padişahın saltanat kayığının geçmesini sabırla bekleyecekti. Kayık görününce birdenbire su üstüne çıkacak ve varlığını padişaha göstermiş olacaktı. Padişah ise kaçınılmaz olarak önce korkacak, fakat denizaltı gemisinin kapağı açılarak içinden Yâfes Çelebi çıkıp da “Padişahım çok yaşa!” diye bağırınca, tebasından birinin korkunç bir silah icad ettiğini anlayıverecekti. Bütün bu hayaller iyiydi hoştu ama tahtelbahirin yapılması için tam ikibindokuz yüz kuruş gerekliydi. Yâfes Çelebi, Büyük İskender'in o iktidar taşını ele geçirip kaybettiği yerdeki kuyuya kancalı ipini sarkıtıp bakracı yukarı çektiğinde, içinde kala kala dörtyüzelli bir altın kaldığını gördü. Bir yerden para bulması gerekiyordu. Sonunda Galatalı tefecilerden Avram Efendinin evine gidip, nasıl olduysa yıllık yüzde onyedi faizle ikibindokuzyüz elli kuruş almayı başardı. İpotek olarak, iktidar taşının er ya da geç gelivereceği evini göstermişti. Has- köy'deki kayıkhanede bir tezgâh kiraladı ve etrafını tahta perdeyle çevirdi. Gövdenin inşaası için gerekli malzemeleri sağladıktan sonra bir de çatı uydurdu. Bu sayede kendisinin ne işler döndürdüğünü kimse bilmeyecekti. Kölesi Ca- lûd'un sayesinde omurganın yapımı on günde bitti. Aslında bir haftada da bitebilirdi ama, Uzun İhsan Efendinin oğlu Davud onlara ayakbağı oluyor, parmak kalınlığındaki çivileri, kol kalınlığındaki levyeleri eğip bükerek onların çabasını sekteye uğratıyordu. Günün birinde, tersane yakınlarındaki devasa balyemez topuna eliyle bastırıp avucunun izini çıkardı. Tunç zemin üzerindeki el izi, çok geçmeden kalyoncular tarafından keşfedildi. İçlerinde itikadı olan bazıları derhal bir falcı çağırdılar ve ondan bu el izini yorumlamasını istediler. Hayat ve kalp çizgilerine bakan falcı onlara, “Bu elin sahibi bir çocuk ve hep çocuk kalacak, asla

büyümeyecek, çünkü o, her türlü güçten arınmış bir masum" demişti. Onun bu masumiyetini yüreğiyle hissettiğinden midir, Yâfes Çelebi Davud'u denizaltı canavarının yapımına karıştırmak istemiyordu. Hatta onun oynamış olduğu demir çivilerin üzerinde kalan parmak izlerini eğeyle güç bela törpüleyip temizliyor ve bir yandan da, ateşin üzerindeki kızgın demiri dövmeye çalışan Calûd'u düşünüyordu. Demir, gerçekten de bu kölenin adaleli kollarına direniyordu. Öyle ki, sonunda Calûd, çekici bırakıp altı okkalık bir balyoz kullanmaya başlamıştı. Çünkü demiri isyankâr bir köle gibi görüyor, körükle güçlendirdiği ateşin ortasına attığı bu köleyi adam etmek için ona var gücüyle vuruyor, adeta ondan nefret ediyordu. Yâfes Çelebinin gençlik tutkusu da işte ona tam bu sıralarda bulaştı. Ancak sözkonusu tutku, bu kez ilkiyle kıyaslanamayacak kadar şiddetliydi. Hele hele, sahibinin çizdiği planları görünce, yüreğindeki ateş iyice alevlendi. Sayıları öğrendiğinde ise artık planları kolayca anlayabilecek durumdaydı. Tahtelbahirin gövdesinin yarısı bittiğinde okumayı sökmüştü. Gövde tamamlanıp, dört ejder kafası taşıyan boyun raptedildiğinde hem yazabiliyor, hem de dört işlemi yapabiliyordu. Boş bir zamanında oturup tam binbeşyüzseksenbeşe kadar saydı. Çünkü bu sayı, o isyankâr kölenin, yani demirin eriyeceği noktayı simgeliyordu. Balon şişirme aygıtlarının dökümünden çok şey öğrendi. Parçaların birleştirilip aygıtın ortaya çıkması ise onu kendinden geçirdi. Tabaklanmış sığır derilerini dikip balonları hazırlarken artık tahtelbahirin nasıl işlediğine bütünüyle vakıftı. Denizaltı canavarı nihayet tamamlandı. Ama Calûd, yorgun argın eve geldiklerinde sahibinin kitaplarım ve notlarım okumayı sürdürüyordu. Yâfes Çelebi ise Calûd'un bu tutkusunu o sıralar sezebilecek durumda değildi. Kitaplarının karıştırıldığını farketmiş, ama bu konuda zihnini hiç yormamışlı. Çünkü kafası, üç gün sonra, yani cuma günü olacak olaylarla meşguldü. Cuma günü padişah efendimiz kayıklarıyla Beşiktaş'tan çıkacak ve Ayasofya'da öğle namazı

kılacaklardı. Bu yüzden tahtelbahirin aynı gün, ortalık aydınlanmadan ve kimseler görmeksizin önce denize indirilmesi, bu iş kazasız belasız tamamlanınca da kayıkla uygun bir derinliğe çekilmesi gerekliydi. İki gün boyunca hesaplarım kontrol eden Yâfes Çelebi'nin heyecanı, son gece doruk noktaya ulaştı. Tahtelbahir, kendisi içinde olduğu halde batabilirdi. Bu yüzden, öldüğü takdirde evini kölesi Calûd'a bıraktığım bildiren bir kâğıt yazıp mührünü bastı ve bu vasiyetnameyi, okuma öğrendiğini bilmediği kölesine verdi. Eğer sağ dönerse, bu kâğıdı ondan geri alabileceğine inanıyordu. Günün aydınlanmasına az bir zaman kala, Davud'un uyuduğundan emin olduktan sonra kölesini alıp Hasköy'e doğru yürümeye başladı. Kayıkhaneye geldiklerinde kalbi duracak gibiydi. Son kontrollerini yaptıktan sonra tahtelbahirin halatını Calûd'un bineceği kayığa bağladı. Kölesi kayıkla biraz açıldıktan sonra da, denizaltı gemisinin bulunduğu kızağı iyice yağladı. Bir süre bekleyip dua etmek istedi ama yapamadı. Nihayet baltayı alıp gemiyi tutan halata indiriverdi. Tahtelbahir kızak üzerinde kayarak denize indi. Dengesi yerindeydi. Sevinçten uçacak hale gelen Yâfes Çelebi küpeşteye atlayıp kapağı açtı ve elinde fenerle basınç odasına girdi. İlkini sıkıca kapattıktan sonra ikinci kapağı açtı. Bunu yapmazsa, ağırlıkların ineceği alt kapaklardan içeriye su hücum ederdi. Denizaltının içine girdikten sonra ikinci kapağı da kapattı ve çekiçle duvara üç kez vurdu. Dışarıdan bu sesi işiten Calûd, güçlü kollarıyla küreklere asılarak tahtelbahiri Haliç'in ortasına doğru çekmeye başladı. Denizin en derin yerine gelince halatı çözdü ve sahibini kaderiyle başbaşa bıraktı. Artık hiyel üstadının yapacağı en ufak bir hata hayatına malolabilirdi. Dümeni kilitledikten sonra seyir penceresinden dışarı baktı. Ortalık aydınlanmaya başlamıştı. Vanaları biraz açarak tankları yarıya kadar suyla doldurdu. Böylece tahtelbahirin gövdesi suya gömülmüş ama kafası dışarıda kalmıştı. Uskuru döndüren makaraların bulunduğu bölmeye geçerek balonları

kontrol etti ve alt kapakları açtı. Ters olarak suya daldırılan bardak örneğinde olduğu gibi, kapaklardan içeriye deniz suyu hücum etmiyordu. Birinci makaradaki ipi kapaktaki yuvadan geçirdikten sonra, balona ve şişirme aygıtına bağlı olan kurşun ağırlığı makarayla kaldırıp suya attı. Deniz dibine doğru hızla düşen ağırlık, makarayı fırıl fırıl döndürmeye başladı. Yâfes Çelebi aceleyle ikinci makaraya gidip diğer kurşun ağırlığı hazırladı. Kulağı deniz dibinden gelecek olan patlama sesindeydi. Vakit sanki hiç geçmeyecekmiş gibi geliyordu. Sonunda Haliç'in dibinde şiddetli bir patlama duyuldu ve Yâfes Çelebi sevinç içinde ikinci ağırlığı bıraktı. Bu sırada birinci makara geri sarılıyordu. Çok geçmeden birinci ağırlık yüzeye yaklaştı ve kapaktaki düzenekle temas eder etmez barut gazını boşaltıverip yine düşmeye başladı. Aynı anda dipten ikinci patlama duyuldu. Tahtelbahirin mucidi, ağırlıkların ritminin iyi ayarlandığından emin olduktan sonra dümenin başına geçti. O ana dek boşta dönen makaraların birleştiği dişli kutusunun kolunu çevirir çevirmez uskur dönmeye başladı ve denizaltı gemisi yarım hızla harekete geçti. Tahtelbahir belli bir hıza erişir erişmez, kolu yine çevirip icadına tam hız verdi. Keyfi iyice yerinde olarak, seyir penceresinden dört bir yana baktı. Dışarıda güneş doğmuştu. Yanında getirdiği şarap şişesinin tıpasını açıp bir yudum aldı. Zevkten adeta titriyordu. Kendisini hiç bu kadar güçlü hissetmemişti. İçinde bulunduğu canavar onun kölesi, gövdesinin bir uzantısı gibiydi. Gel gör ki güç onu yoldan çıkardı: Seyir penceresinden, denizin üzerinde seyreden bir peremeci gördü. Dümeni onun üzerine kırdı. Dört başlı bir deniz canavarının üstüne üstüne geldiğini görüp korkudan avaz avaz bağıran bu adam onu bir hayli güldürdü. Sonunda Bahçekapı açıklarına gelmiş, ama denizaltıyı hareket ettiren barut da tükenmişti. Padişahın kayığını burada bekleyecekti. Vanaları açıp tankları bütünüyle suyla doldurdu ve böylece canavarın kafası da suya battı. Artık denizin tam yedi kulaç dibindeydi. Öğle

namazı ezani saatle 6.27'de, zevali saatle de 12.33'te kılınmaya başlanacağına göre, padişahın kayığının en geç 12.15'de gelmesi gerekiyordu. Bir şişe şarabı içip bitirdikten sonra saatine bakmayı akıl etti ve gözleri faltaşı gibi açıldı: Dün geceden kurmayı unuttuğu saati durmuştu. Artık denizin dibinde zamanı kestirmesine olanak yoktu. Öyle bir telaşa kapıl mıştı ki ne yapacağını bir türlü kestiremiyordu. Sonunda, güneş doğduğundan bu yana ne kadar zaman geçtiğini düşünüp vaktin 8.48 olduğunu tahmin ederek saatini yeniden ayarladı. Ancak bunun doğru olma ihtimali elbette ki çok fazla değildi. Saati 12.14 olunca vaktin geldiğine hükmedip yüzeye çıkmaya karar verdi. Tank balonlarına barut gazı dolduracak düzeneği ateşledi ve hızla su yüzüne doğru yükselmeye başladı. Gelgeldim büyük bir gürültü ve sarsıntıyla yere yuvarlandı. Çünkü tahtelbahir, tam üstündeki büyük bir kalyona çarpmıştı. Alabora olmak üzereydi ki, hemen o anda verdiği doğru bir kararla tank vanalarını tekrar açtı, bu yüzden denizaltı gemisinin altı ağırlaştığı için alabora olmaktan kurtulmuş, ama bu kez yine dibe inmeye başlamıştı. Denge sağlandıktan sonra seyir penceresinden deniz dibini uzun uzun seyretti. Eğer tepeye bakan beşinci bir ejder kafası olsaydı, hem kalyonu görebilir, hem de güneş ışığının açısını zor da olsa ölçerek zamanı üç aşağı beş yukarı tahmin edebilirdi. Nefes almakta zorluk çekmeye başladığında artık ne bahasına olursa olsun yukarı çıkmaya karar verdi. Su tahliye deliğine barutu koyup ateşledi. Fakat barutu fazla koymuş olmalıydı ki, balon şişer şişmez patladı. İşin kötüsü, tahtelbahire bir emniyet tulumbası koymayı da akıl edememişti. Artık yüzeye çıkmasının hiçbir yolu kalmamış gibiydi. İçerideki hava tükenmeye başladığında telaşı doruk noktaya varmıştı. Makaraların bulunduğu bölmeye geçip ağırlıkların iplerini keserek onları alt kapaklardan attı. Ama bu, tahtelbahiri sadece iki kulaç kal- dırabildi. Seyir penceresinden baktığında, akıntının etkisiyle sürüklendiğini anladı. Bir süre sonra

pencereden hiçbir şey göremedi. Deniz dibi kapkaranlıktı. Çünkü gece olmuştu. Akıntı onu Sarayburnu'ndan Marmara'ya doğru sürüklüyor olmalıydı. Aklına, gemiyi hafifletmek için bütün ağırlıkları alt kapaklardan atmak geldi. Güçlükle soluyarak, makaraları çözüp, parçalayıp alt kapaklardan attı. Böylece dişli kutusu, uskur mili ve tank tahliye kazanı da denizin dibini boyladı. Bütün bunları başardıktan sonra kapakları sıkıca kapatıp, ağırlık halatlarının geçtiği delikleri birer kazıkla sıkıca tıkadı. Havasızlıktan gözleri kararıyor, başı dönüyordu. Tahtelbahirin hiç olmazsa başının su yüzüne çıkıp çıkmadığını anlamak için seyir penceresinden baktı. Ancak yine o zifiri karanlığı gördü. Bunun, yıldızsız gökyüzü mü yoksa deniz dibi mi olduğunu çıkarmasına imkân yoklu. Umutsuzca tavana vurdu. Duyduğu tok ses, deniz canavarının en azından sırtının su yüzünde olmadığını gösteriyordu. Havanın tükendiği bu ortamda taş çatlasa on dakika yaşayabileceğini hesapladığında kendisini Yunus Peygambere benzetti. İcad etliği canavarın onu yuttuğunu, bu ejderin içinde öleceğini düşündü. Oysa onun, kendi benliğinin bir parçası olduğuna inanmıştı. Diğer icadları gibi, benliğinin bir parçası olan bir başka eseri gözünün önüne geldi: Bu, vaktiyle padişaha uysal bir kul olarak takdim etmeyi düşündüğü demirden bir müzik kutusuydu. Kutu açıldığında içinden, demirden bir gül goncası fırlıyor ve demir çanların çaldığı nağme bitene kadar goncanın demir yaprakları tek lek açılıyordu. Demir yapraklarını ateş altında teker teker dövüp birbirine menteşelerle raptettiği bu madeni gülün açmasını sağlayan şeyin ne olduğunu düşündü. Bu şey, kuvvet ya da zor idi. Demir çanlar da o nağmeyi kuvvet ile zoraki çalıyorlardı. Daha doğrusu, tabiatın kuvvetleri bu müzik kutusunda esir edilmişti. Bu esir kuvvetler, aynı zamanda kendilerine sahip olan kişinin, yani Yâfes Çelebi'nin kudreti ve iktidarıydı. Böylece o, kendisini on yıllardır mutsuz eden şeyin, benliğine hükmeden bu iktidar tutkusu olduğunu anladı. O

güne dek kendisi için her şey bir iktidar kaynağıydı: Ateş, buhar makinasını çalıştıran! su, bir çarkı döndüren! toprak ise demir, altın, gümüş ve el maşlarla dolu olan; rüzgâr da, değirmenleri döndüren bir kuvvetti. Kükürt, güherçile ve kömür ise, silahların temel gıdası olan bir güçtü. Hatta, üniformalı, silahlı ve fazla düşünmeyen insanlar da, onun gibilerin emrinde oldukları sürece, başedilmesi zor bir kudretti. İşte iktidar susuzluğu çeken kendisi, Dünya'yı yıllardır bu güçlerin, cebirlerin ve kuvvetlerin toplamı olarak görmüş ve ona hâkim olmak istemişti. O, Dünya'daki bütün güçlerin ve fiillerin öznesi olmak peşinde koşmuş, böylece bir demir külçesini müzik kutusuna dönüştürdüğü gibi, Dünya'yı ve içindekileri de bir makinaya dönüştürmeye çalışmıştı. İşin acıklı yanı, kendisinin de bir makina olduğunu sanmış, ona durmadan yeni parçalar, çarklar, kasnaklar, somunlar, dişliler, bıçaklar, tabancalar, toplar ekleyerek sakatlığını telafi etmeye kalkmış, fakat bu koltuk değneklerinin gideremediği sakatlığı arttıkça artmıştı. ‘İktidar makinesi” dediği şey, yani onun öz varlığı, sonu gelmez isteklerle büyüdükçe tutkuları da devleşmiş, bu yüzden o, nefret ettiği zaaflarını ortadan kaldırarak benliğindeki son insanca kırıntıları da yok etmişti. Oysa zayıflık denen şey hayat, iktidar ise ölüm değil miydi? O, tabiatın kuvvetlerine hükmetmeye çalışmış, ama aynı kuvvetler onu, yarattığı canavarın içinde kıstırmışlardı. Havasızlıktan yüzünün morarmaya başladığı o anda, demirden olmayan, bu yüzden sevgiyle açan çiçeklerin o güzel kokusuyla yüklü bir soluğu ciğerlerine çekmek için neler verebileceğini düşündü. Varı yoğu ikiyüz altındı. Ama o, bunun çok az olduğunu biliyordu. İkiyüzbin altın bile azdı. Sonunda, tertemiz bir soluk için para yerine canını verebileceğini düşündü. O anda hemen ölmenin bir yolunu aradı. Seyir penceresinin camını elindeki keserle kırar kırmaz alt kapaklardan dolan su, tahtelbahiri batırabilirdi. Çünkü kafaların ağızlarındaki camlar basınca dayanıksız olduğundan hemen patlar ve içerideki hava aşağıdan

dolan suyla gemiden dışarı çıkardı. Fazla düşünmeden keseri pencereye fırlattı ve kalın cam tuz buz olur olmaz alt kapaklardan su dolmaya başladı. Sonunda, verdiği nihai kararı uygulamıştı. Evet, artık o bir ermiş sayılabilirdi. Yâfes Çelebi ölmüş, yerine Yâfes Efendimiz Hazretleri denebilecek biri gelmişti. Aşağıdan dolan suyun sıkıştırdığı hava kulak zarlarını patlatmadan önce, ejder kafalarının ağızlarındaki camların kırıldığını ve zeminden gelen gürültüyü işitti. Ciğerlerine çiçek kokularıyla dolu, temiz, serin havayı doldurdu. Su dizlerine kadar gelmiş ve aynı hizada kalmıştı. Zeminden gelen gürültü de, tahtelbahirin kıyıya çok yakın bir yerde karaya oturmasının bir eseriydi. Deniz suyu içerideki havayı bir piston gibi sıkıştırmış, ve geminin, suyun dışında olan kafasındaki camları patlatıp içeriye temiz hava dolmasına yolaçmıştı. Yâfes Çelebi, o değer biçilmez havayı tekrar ciğerlerine doldurdu. Zihnindeki bulanıklık kaybolduğunda, dalgaların tahtelbahiri yavaş yavaş salladığını farketti. Basınç odasına girip kapağı kolayca açtı ve az ileride Kumkapısı'nın ışıklarını gördü. Kurtulmuştu. Yüzerek kıyıya çıktı ve orada bu menkıbeyi rivayet eden zatı gördü. Ona her şeyi anlattı. Adı bilinmeyen bu zatın, onun tahtelbahir macerasını her anlatışında gözlerinin yaşardığı rivayet edilmiştir.

Râviyân-ı ahbar ve nâkilan-ı âsâr, Yâfes Çelebi hakkında- ki rivayet, hikâyet ve menkıbelerin hemen hemen bu kadar olduğunda ittifak etmişlerdi. Fakat Vakanuvis Hamamcı Cemşid Bey onun hiyel ilmini bıraktığını, çünkü bilindiği gibi, “hiyePin Arabîde “hiyleler” demek olduğunu belirtir. Tamburlu kıraathanede berberlik yapan Laz Şevket Efendi ile rûznamçe halifesi Van! Midhat Efendi, onun tahtelbahirden kurtulduktan sonra sağır kaldığını rivayet etmişlerdir. Ayrıca Martaloz Beşir Bey onun bu vaziyette tam yirmi yıl, Tiryaki Fülfül Çelebi ile Ispirizade Enver Efendi onyedi yıl, Kul İshak Çelebi ondokuz yıl, Abaza

Sabit Efendi ile mahdumu Çeşm-i Yek Boncuk Çelebi ise oniki yıl yaşadığını ileri sürerler. Ancak işin aslını bilenler, onun Vaka-yı Hayriye zamanında katledildiğini beyan etmişlerdir. Nakledildiğine göre, yeniçerileri tenlerindeki dövmelerden tanıyan halk, onun sol kolundaki dövmeyi görünce Yâfes Çelebi'yi ocak piri sanmış ve gövdesinden palayla ayırdıkları başını evinin avlusundaki kör kuyuya atmıştır. Evlatlığı Davud'un boynundaki madalyona bir sabır taşı hak ettirdiği ve malını mülkünü azad ettiği kölesine bıraktığı rivayet-i mevsukadandır.

Tarihler, Yâfes Çelebi Hazretlerinin o efsanevi iktidar taşını elleriyle tuttuğunu yazarlar. Bilindiği gibi bu taşa Büyük İskender de dokunmuştu ve ona dokunan kişi sonsuz iktidarın sahibi olurdu. Bunun yanında o, Köse Recep Efendi, Divane Salim Efendi, Karaaygır Bayram Paşazade Sünnetçi İmdat Efendi ve Kürd Recep Efendi'nin huzurunda, bu taşın er ya da geç kendi evine yine geleceğini beyan eylemiştir. Müdde-i ömürleri yetmişüç yıl ve devr-i tahayyülleri kırkyedi yıldır. Başsız gövdesi Kasımpaşa mezarlığında gömülüdür. Toprağının sıtmaya iyi geldiği söylenir.

KARA CALÛDUN HAL TERCÜMESİNİN HİYEL VE HİYLELERİNİN VE

GÖRÜLEBİLEN DİĞER MENKIBELERİNİN BİLDİRİLMESİ HAKKINDADIR

Yüksek Kaldırım'ın ayyaş oyunbazları ve kalleş madrabazları, yüzünü gördükle feryâd etlikleri Calûd'u aradan asır geçince Kara Calûd diye yâd etmişlerdir ki, yürüttükleri bu namla onun ruhunu şâd eylemişlerdir. Zalimler ve muhterisler, âlimler ve vakanuvisler, halimler ve muhlisler, doğru ya da yanlış, şu menkıbeleri salnamelerde rivayet ve meyhanelerde hikâyet etmişlerdir:

Zürefa zadegânından, Emir Buhari şeyhi Beşir Efendizade Kumru Çelebi, Calûd'un Magripli olduğunu garaib defterinde zikretmesine rağmen, peşkir ağası Ân! Efendi ile Dol- mabağçe reisületibbası Kiram! Efendi'nin, onun Filistî olduğunu beyan ettikleri rivayel-i mevsukadandır. Esirhane kethüdası Kâmı Efendi'nin köşkündeki natırlardan Çeşm-i Badem Ceylan Hatun ise, esirhane gülamlar defterinde onun adının Calûd el-Filistî diye geçtiğini kerrelerce ilan eylemiş, bu da onun halis Filistî olduğunun delili sayılmıştır. Ceylan Hatun'un torunlarından Siyahî Sabit Bey'den nakledildiğine göre, Calûd esir pazarında mezata çıkarılır çıkarılmaz, maslahatı, gerek eni gerek boyuyla müşteri taifesini hayretü dehşet içinde bıraktığından alıcı yılmış, böy- lece değerinin kat be kat altında satılmıştı ki, kethüda Kâmî Efendi'nin deftere düştüğü kayıt bunu doğrulamıştır: Maslahatının uzunluğu, pehlivan yapılı bu kölenin boyunun onda biri çıkmış ve Kâmî Efendi de işbu kaydı korkudan eli titreyerek kargacık burgacık yazmıştı. O tarihteki yaşı ise, esirciler şeyhi Aynacı Zihni Dede'ye göre ondört, mahdumu Kokarca Fikri Bey'e göre ise onaltıydı. Ancak mezkûr nâme ve defterlerde valide ve peder adları geçmediğinden onun aile ve cedleri meçhul kalmıştır. Ne var ki mühürler yamağı Çapraz Cafer Efendi'nin naklettiğine göre o, İskender Zül-karneyn soyundan geldiğini âyan beyan söylemiş, iddiasına inanmayanlara da kalın bileğini sert pazusunu gösterip en azından ceddi kadar kudretli olduğunu güya ispatlamaya çalışmıştı. Bununla birlikte, ispatında isabet buyuramayıp sözleri rağbet görmeyince, çakşırından maslahatını çıkarıp kaldırmış, yürekleri hoplayan ahaliye dönüp, “Bu gördüğünüz kule İskender zürriyetinin alâmet-i farikasıdır. İnanmayan beri gelsin!” diye bağırmıştı.

Râviyân-ı ahbar ve nâkilan-ı âsâr onun tam oıuzbeş altına Yâfes Çelebi nam bir hiyelkâra satıldığını, envai çeşit icadı olan bu zatın Calûd'u adamakıllı baştan çıkardığını, çünkü kölesine tabiatın kuvvetlerine hükmetme arzusu aşıladığını rivayet etmiştir. Sol garipler ağası Çakmak

Tayyar Paşa bi- raderzadesi Ayn-ı Ekber Numan Efendi'nin naklettiğine göre, Sinob! Bülbül Dede Hazretleri, eğer hiyel ilmini öğren- meseydi Calûd'un sadece zalim bir pehlivan olarak kalacağını söylemişlerdir. Ancak sünnetçi Tekir Bey'e göre, tahtelbahirden sağ salim kurtulan Yâfes Çelebi hiyel ilmine tövbe edip, defterlerini, kitaplarını, planlarını, cetvellerini ve çizelgelerini yakmaya karar vermişti. Böylece bütün evrak-ı perişanını yakması için kölesine verdi. Gelgelelim Calûd avludaki tunç fırınında onların yerine, Kahire'den gelen bir gemicinin meyhanede unuttuğu ve üzerinde kuş, el, deniz gibi tuhaf şekillerin ve harflerin pire gibi kaynadığı, firavun zamanından kaldığı söylenen papirüs rulolarını yaktı. Fırından çıkan dumanı görüp de içi ferahlayan efendisi, onun hiyel kitapları okuyup birkaç bilinmeyenli denklemler çözdüğünden ve sürgülü hesap cetvelleriyle nice fesatlar tezgâhladığından habersizdi. Sahibinin inşa edip yüzdürdüğü tahtelbahirden fazlasıyla etkilenen Calûd, tabiata yön veren kuvvetlere söz geçirmenin yolunun rakamlar ve onların bilimi olan riyazat olduğunu artık öğrenmişti. Ne var ki sayılarla uğraşan başkaları da vardı: Tahtelbahirin yapımı için gerekli parayı borç veren tefeci, sayıları çarpmış, bölmüş, toplamış, çıkarmış ve son bir kez de sağladıktan sonra vadenin dolduğuna artık bir kez karar vermiş, muhasebecisiyle kapıya dayanmıştı. Yâfes Çelebi'nin dokunmamaya ahdettiği ikiyüz altını kuyuda, emniyetteydi. Ancak ahdini bozsa bile bu meblağ yetmezdi. Nihayet iş mahkemeye düştü. Tefeci, ipotekli evi istiyordu. Fakat kadı, mukaveledeki bir eksikliği işaret edince, adam oracıkta muhasebecisinin suratına bir tokat patlattı: Afyon tiryakisi olan muhasebeci, mukaveleye borcun vadesini düşmeyi unutmuştu. Bu durumda borç, bir asır sonra bile ödenebilirdi. Sonunda taraflar kadı tarafından anlaştırıldı: Borç, tam yüzonbir yıl sonra, elbette muazzam bir faizle ödenecek, ama eğer bu süre sonunda da ödenmezse, Yâfes Çelebi evini barkını kaybedip yersiz yurtsuz kalacaktı. Mahkemeden çıktıklarında ev hâlâ onlarındı, ama kuyudaki yasak altınlar hariç tam yirmi

altınları kalmıştı. Bu para taş çatlasa onlara iki ay yeterdi. Ne var ki hiyel ilmine tövbe edip hayattan elini eteğini çeken efendisi, Calüd'u bir iş sahibi yapıp onun toplumda saygın bir yer edinmesini sağlayacak kadar hayırseverdi. Bu yüzden bir azadname imzalayıp sünnet olması şartıyla ona vermeyi teklif etti. Ancak bu iş için cesur bir sünnetçi bulmakta zorluk çekildi. Nihayet kör biri, Calûd'u düğün dernek karagözle sünnet etti. Fakat gulfeyi, siyah beyaz bir erkek kedi kapıp tenha bir yerde mideye indirdi. Mart geldiğinde, Galata'daki evlerin damlarından en çok bu kedinin feryatları işitilecek ve o ayda en az kediler kadar meşgul olan muhasebeciler hesaplarını şaşıracaklardı.

Kalafat yiğitbaşısı Sarı Fahir Efendi'den nakledildiğine göre, böylece özgür ve sünnetli olan Calûd'a eski sahibi, sünnet masrafları çıkınca kala kala sekiz altınları kaldığını, bu yüzden bir an önce kendisine bir meslek seçip eve derhal para getirmesini söylemişti. Kendisi artık saksağanları çarpmak istemiyor, çünkü işlediği bütün kötülüklere bu kanatlı hırsızların haram paralarının sebebiyet verdiğini düşünüyordu. Bu yüzden eski kölesine, kendisine özgürlüğünü veren yaşlı adama hayatının son günlerinde bakmasının onun boynunun borcu olduğunu, eğer bunu yapmazsa Der- saadet'te adının çıkacağını, kimsenin ona iş ekmek vermeyeceğini, böylece açlıktan ölüvereceğini bir bir anlattı. Calûd da elbette son kozunu oynamak istedi: Meslekleri teker teker inceledikten sonra nihayet bir ekmek kapısı bulmuştu; tabiatın kuvvetlerine hükmeden bir hiyel üstadı olacaktı. Tahtelbahirde kulak zarları patlayan Yâfes Çelebi derhal mahalle müezzinini çağırıp ondan Calûd'un verdiği cevabı bir kâğıda yazmasını istedi. Dört akçe ayak parası alan adamın yazdığını okuyunca gözleri fal taşı gibi açıldı. Çünkü onun, hammallık ya da kayıkçılık gibi daha saygın bir meslek seçmesini bekliyordu. Gel gör ki Calûd, Nuh diyor peygamber demiyordu. Çok

geçmeden onun elinin kalem tuttuğunu hayretle gören ustasını, inananların namaz vakitlerini tayin edebilmelerine yardımcı olmak gibi hayırlı bir işi gerçekleştirmek amacıyla pekâlâ saat tamircisi olabileceğine ikna etti. Çünkü eğer buna da izin verilmezse, ileri giden yahut geri kalan saatlerle iftarı erken eden ya da imsaka geç kalanlar yüzünden Yâfes Çelebi vebal altında kalacaktı. Ancak bu yaşlı adam hiyele tövbeli olduğundan mesleğin esrarını eski kölesine öğretmeyi reddediyordu. Bu yüzden Ca- lûd, geceleri gizlice efendisinin odasına girmeye başladı. Çünkü işlediği onca günahın ve yaşadığı nice acının etkisiyle, adına vicdan denen rahat yastıktan mahrum olan zavallı yaşlı adam pek huzursuz uyuyor, karabasanlar arasında kan ter içinde sayıklıyor, böylece hiyel, motorlar, integral, trigonometri, dinamik ve mukavemet konusunda ne biliyorsa ağzından birer birer dökülüyordu. Calûd bu yolla efendisinden çok şey öğrendi. Kalan sekiz altınlarıyla üç ayrı model saat aldı ve nasıl çalıştıklarını gördü. Hiyelde ilerledikten sonra, Büyük İskender'in iktidar taşını ele geçirip kaybettiği o yerde, yani Mevlevihane'nin karşısındaki evlerinin alt katında bir saatçi dükkânı açtı. Fakat çok geçmemişti ki, tamir için sadece saatleri değil, tabanca, tüfenk ve diğer ateşli silahları da kabul etmeye başladı. Bu ikinci işi çok iyi becerdiğinden, zamanı öğrenmek hevesiyle yanıp tutuşanlar ona uğramaz oldu. Böylece değil saniye ve dakikaları bilmek, Cahiliyye öncesi mi sonrası mı, hangi yıl ve asırda yaşadığına bile aldırmayanlar dükkânını doldurdu. Hepsinin elinde, sanki bir organıymış gibi itina gösterdikleri silahlar vardı. Para su gibi akmaya başlamıştı.

Vakanuvis Altıparmak Şaban Bey, Mora isyanı başgösterip de Ortodoksların ruhanî reisinin Patrikhane kapısında ipe çekildiği yıllarda Calûd'un işlerinin iyice açıldığını yazmıştır. Dersaadet'teki Rumların isyan edeceklerinden korkulduğu için herkese silahlanması emredilmişti. Bu

emri derhal yerine getiren halk da birer piştov alıp, hemen her yerde ve zamanda, gece yarısı cami avlusunda, gün ortasında pazarda, sabah kahvesi içerken kıraathanede, akşam namazı kılarken mescidde gerekli gereksiz silahlarını patlatmaya başladı. Öyle ki, piştovu olmayanlar erkek sayılmıyordu. Bu yüzden eli ayağı tutmayanlar bile baskıya dayanamayıp birer silah edindiler. Dersaadet, keyif için atılan silahların velvelesiyle inlerken kimi karısını, kimi de çocuğunu kazayla vurdu: Şeyhülkurra Hava! Abbas Efendi'nin naklettiğine göre kaza kurşunlarıyla tam dokuzbin can telef olmuştu ki, eğer denildiği gibi Rumlar isyan etselerdi bu kadar zayiat verileceği şüpheliydi. Ne olursa olsun, o devirde silahı olan herkes tamircilere akın ediyordu. Çünkü doğru dürüst kullanmayı bilmedikleri piştovları yağlamayı ve temizlemeyi unutuyorlar, barut hakkına akıl erdiremiyorlar, sonuçta silahlarını ikide bir bozuyorlardı. Neyse ki bu hayhuy kısa zamanda sönüp gitti. Ama o dönemde Calûd'un tam iki— yüzseksen kuruş kazandığı hâlâ rivayet edilir.

Defterci Kürd Fehim Bey'den nakledildiğine göre, eli böy- lece genişleyen Calûd, cebindeki para sayesinde Galata kerhanelerine daha sık gider olmuştu. Fehim Bey'in mahdumu Siyah! Haydar Çelebi, artık delikanlılık çağını çoktan geride bırakıp tam bir erkek olan ve Yüksek Kaldırım'ın bütün aşiftelerini kendine hayran eden Calûd'un hiİyesini şöyle nakletmiştir: Ayaklarda, topuklarına basılmış birer yemeni. Baldırı gösterecek şekilde, dizlere kadar inen bir mor çakşır. Belde Cezayir şah ve üstünde kalın bir kemer. Kemere sıkıştırılan bir çift dolu piştov. Üstüne, dantelalı bembeyaz bir Frenk gömleği. Yakada papyon. Sırta vurulmuş simli bir camadan. Kafaya bir bareta. Zeytinyagıyla taranmış ve bare- tanın kenarlarından taşan uzun, kıvırcık saçlar. Evet! Kanunu kadimi ayaklar altına alan uzun saçlar. Yâfes Çelebi'yi kızdıran ve üzen de bu olmuştu. Çünkü kendisi, atalarının âdeti üzere diğer herkes gibi ayda bir

berbere gidip kafasını kazıtır, yalnızca tepede bir tutam saç bırakırdı. Bu yüzden eski kölesine uzun uzun dil döküp, onu kıvırcık ve uzun saçlarını kazıtmaya ikna etmek istedi. Ne var ki bukleli saçlarının kadınları deliye çevirdiğini bilen Calûd bu işe yanaşmayınca, efendisi ona, eğer dediğini yapmazsa ahrette iki elinin yakasında olacağını tekrar tekrar söyledi. Bu sözler elbette, pehlivan yapılı adamın bir kulağından girdi, ötekinden çıktı. Ancak kafası o kadar bulanmıştı ki, o gece adamakılllı içtikten sonra bütün kerhaneleri sabaha kadar dolaştı ve Yüksek Kaldırım'daki bütün aşifteleri sıradan geçirdi. Maslahatı bir türlü uyumak bilmiyor, altındaki iki kadın ardı ardına bayıldıktan sonra, İskender'in dölü, sırada bekleyen üçüncüsünün rahmini suluyordu. Bir süre geçtikten sonra bu artık kesesine yük olmaktan çıkmıştı. Çünkü iktidarına hayran olan kadınların hiçbiri ondan para almıyordu. Fakat bunların hiçbiri kâr etmiyor, çünkü o, zekerinin betini bereketini daha iyi görmek istiyordu: Dünyayı kendisine benzer çocuklarla dolduracaktı. Gitgide büyüyen, genişleyen ve çoğalan zürriyeti tıpkı onun gibi olacak, onun gibi düşünecek, onun gibi giyinecek, onun bildiklerini bilip bilmediklerini bilmeyecekti. Babalarına sadık birer evlat olarak, onun varlığının bir parçası, bedeninin bir uzantısı, eli kolu ayağı olacaklardı. Kendisi de onlara tabiatın yedi kuvvetini gösterip dünyayı hiyelle yönetmenin esrarını öğretecek, böylece iktidarı arttıkça artacaktı. Ancak bu arzusunu gerçekleştirmesi için evlenmesi gerekiyordu. Tam on kadını defalarca bayıltıp çocuğunu uyutmayı başardığı bir gece, sağa sola görücüye gidip kendisini üç beş dilberle evlendirmesini rica etmek için Yâfes Çelebi'nin oda kapısını açar açmaz, şaşkınlıktan gözleri yerinden uğradı: İhtiyar adam, yıldızsız geceler kadar kara, ama artık nasıl oluyorsa, duru billurlar kadar saydam bir taşı. Büyük İskender'in ele geçirip kaybettiği iktidar taşını avucunda tutuyordu.

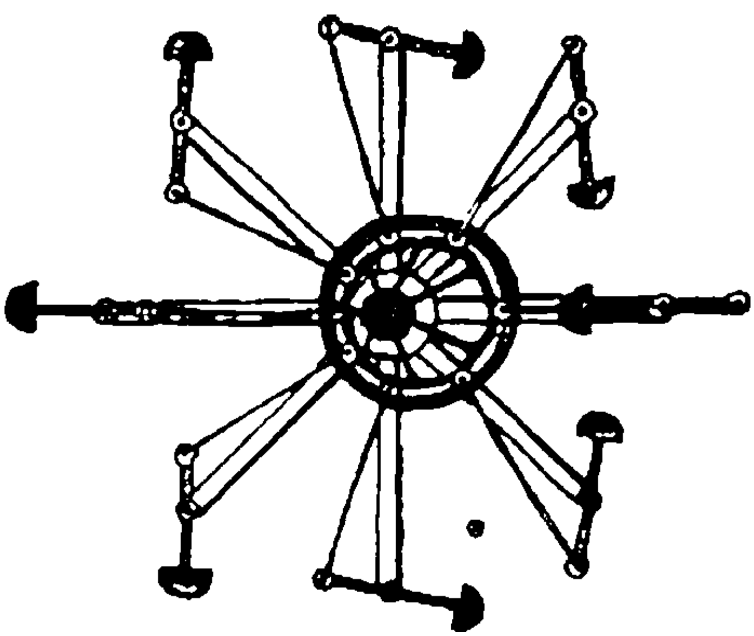
Tarihçiler ve vakanuvisler, Galata Mevlevihanesi'nin karşısındaki evde, o gece cereyan eden olaylar hakkında ihtilafa düşmüşlerdir. Her şeyden önce, Calûd'un şaşırmasına neyin sebep olduğuna dair rivayetler muhteliftir. Karaaygır Bayram Paşazade Sünnetçi İmdat Efendi'nin naklettiğine göre Calûd, eski efendisinin avucundaki taşı kara yakut sandığı için hayret etmiştir. Oysa Kürd Recep Efendi onun, Yâfes Çelebi'nin hayranlık ve pişmanlık dolu tavrını gördüğü için apıştığını beyan etmektedir. Durum ne olursa olsun, râviyân-ı ahbar ve nâkilan-ı âsâr Calûd'un olağanüstü bir olayın cereyan ettiğini sezdiği konusunda hemfikirdir. Köse Recep Efendi, Divane Salim Efendi ve yine Siyahî Haydar Çelebi'den nakledildiğine göre Calûd, iktidar taşını avucunda tutup ona hayran nazarlarla bakan efendisini uzun uzun seyretmişti. Hatta Divane Salim Efendi onun, düş gördüğünü sanarak mutfağa indiğini, yarım okka ekmekle bir kelle peyniri yedikten sonra yanma bir şişe şarap da alarak tekrar efendisinin odasına çıktığını nakletmektedir. Yine râviyân-ı ahbarın hemfikir olduğu bir rivayete göre Calûd, her nedense müdahale etmeyerek, avucundaki taştan gözlerini ayırmayan ustasını neredeyse sabaha kadar izlemişti. Gelgeldim, günün doğacağını müjdeleyen ilk horoz öter ötmez elindeki şarap şişesi yere düşüp kırılmıştı. Bu defaki şaşkınlığının nedeni, efendisinin elindeki taşın, tıpkı üflenerek söndürülen bir mumun alevi gibi ansızın kayboluvermesiy- di. Evet! İnanılması güç ama taş durduk yerde yok olmuştu. Çeşm-i Yek Tayyar Bey, Yâfes Çelebi'nin pekâlâ gözbağcılığı yapabileceğini bildirmesine rağmen, vakanuvis Abaza Haydar Efendi ile Mübeyyiz Numan Bey, onun böyle bir nümayiş yapmasına bir sebep olmadığını, çünkü o anda seyredildiğinden bihaber olduğunu beyan etmişlerdir. Büyük İskender'in ele geçirip kaybettiği iktidar taşının durduk yerde yokoluvermesine dair daha bir nice rivayet ve hikâyet vardır ki, hepsi anlatılsa bir kitap olur.

Yine Mübeyyiz Numan Bey ile Müsevvid Şaban Efendi'nin rivayet ettiğine göre Calûd, efendisinin yanına koşarak ellerine sarılmış ve ondan gördüklerinin esrarını açıklamasını istemişti. Ancak namenüvis Refik Çelebi, onun efendisinin ellerine sarılma bahanesiyle aslında, taşı bir hokus pokus numarasıyla yenine yahut kuşağına gizlediğini düşündüğü Yâfes Çelebi'nin üzerini aradığım nakletmiştir. Hakikat ne olursa olsun Calûd, gördüklerinden ziyadesiyle duygulanıp kafası karıştığı için bir çıkar yol aramaya başlamıştı. Çünkü bir evliya mucizesi, bir cin ya da hayal gören yahut gök kubbenin değil de aslında dünyanın döndüğünü hayatında ilk kez anlayan insanların çoğunda olduğu gibi, onun da gerçeklik duygusu adamakıllı zedelenmişti. Gözyaşları döke döke ustasının elini öpüp öpüp duruyor ve ondan, ya bu taşın gerçek ve dünyanın düş olduğunu, ya da taşın bir hayal ve dünyanın gerçek olduğunu itiraf etmesini istiyordu. Yâfes Çelebi ise onun başını okşayarak, mucizelere inanması gerektiğini, çünkü mucizelerin gerçeklik duygusunun değil, gerçeğin bir parçası olduğunu anlatıyordu: Zaten gerçeğin kendisi bir mucizeydi. O her bakımdan şaşılacak, hayret edilecek ve hayran olunacak bir yaratıydı. Sözgelimi evliyanın biri, müridlerinin gözü önünde yerden bir avuç balçık aldıktan sonra onu yoğurup bir kuş heykeli yapsa ve bu heykeli imanıyla canlandırdıktan sonra onu göklere salıverse, çamurdan yapılan bu kuşun uçmasına herkes şaşırırdı. Fakat bunun ardından insanoğlunun o umarsız hastalığı başgösterirdi: Aradan birkaç yıl geçtikten sonra hemen herkes bu durumu kanıksar, ve zamanla büyüyüp çoğalan, tarlaları bayırları dolduran o mucizevi kuşlara dönüp bile bakmazlardı. Belki de “ve in yerev âyeten yu'ridû ve yekuûlü sihrün müstemirr” ayeti kerimesince, her mucize onların gerçeklik duygusunun bir parçası olurdu. Üstelik bu duyguyu zedeleyenlerden nefret ederlerdi. Tarih bunun sayısız örneğiyle doluydu: Gâilevi adında bir âlim, onlara gök kubbenin değil de aslında dünyanın

döndüğünü söyleyip kafalarını alt üst edince zavallıya çektirmediklerini bırakmamışlardı. Çünkü Arabîde aynı kökten gelen “hayret” ve “hayranlık” sözcükleri onların lügatında yoktu ve onlar mucizelere şaşmamak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Nitekim dünyanın döndüğüne en sonunda kafaları basınca bu kez de buna hayret etmekten vazgeçmişlerdi. Aynı şekilde onlar, düşlerini anlatanlara da kızıyorlardı. Çünkü düşler, onların gerçeklik duygularına aykırıydı. İşin kötüsü onlar, kendi gerçeklik duygularına gerçeğin ta kendisi diye bakıyorlar, aşina oldukları ve şaşırtıcı bulmadıkları her şeye gerçek diyorlardı. Oysa bu, gerçekdışı olanın tanımının ta kendisiydi. Çünkü Dünya'nın kendisi, bir mucize olarak, düşlerden kat be kat daha şaşırtıcı ve hayranlık uyandırıcıydı. Az önce elinde tuttuğu taş da, belki bir mucize, belki de bir düştü. Ama ne olursa olsun hayret edilecek bir şeydi. Bu yüzden Calûd'a, şaşırmaktan sakın korkmamasını sıkı sıkıya tembih etti. Ama Calûd'un bu sözleri anlayacak hali pek yoktu. Onun amacı sadece taşın esrarını öğrenmek ve eğer güce sahipse onu kullanmaktı. Efendisinin ağzından girip burnundan çıktıktan sonra, onun efsanevi iktidar taşı olarak, hem yıldızsız geceler kadar siyahlığa hem de duru billurlar kadar saydamlığa sahip olduğu ve ona dokunanın bu laşın sırrına da sahip olacağını öğrendi. Her nedense, buna derhal inanıverdi. Çünkü inanmaması için hiçbir sebep yoktu. Ayrıca bu taşı elde etmek için daha o anda yanıp tutuşuyordu. Üstüne üstlük efendisi bir de, iktidar taşının devri daim makinasındaki en önemli parça olduğunu söyleyince, sanki aklı uçup gitti. Oysa Yâfes Çelebi uykusunda, devri daimin imkânsız olduğunu sık sık sayıklardı. Her şeyden öte kendisi, Sâdi Garnû nam bir hiyelkârın, “ateşin müteharrik kuvveti ve bu kuvveti geliştirmeye özgü makineler” adlı kitabını tam iki kez okumuştu. Bu hiyelkârın anlattığına göre, er ya da geç tükenecekleri için tabiatın kuvvetleri sonsuza kadar kullanılamazlardı. Bunun yanında bir makina, diyelim ki buhar basıncıyla

çalışan bir motor, yakıtı olan kömürde bulunan kudretin ancak küçük bir kısmını kullanabilirdi; geri kalanı ise sürtünme ile yokolup giderdi. Sonuç olarak bir yakıtı yüzde yüz tasarruf edebilecek bir makinanın yapılması imkânsızdı. Hele hele, yakıtsız çalışabilecek bir makina ise imkânsızdan da öte bir şeydi. Eğer bir makina olarak düşünülebilirse, Kâinatın da yakıtı er ya da geç bitecekti. Ne var ki Yâfes Çelebi devri daimin mümkün olduğunu ısrarla söylüyordu. Meselenin püf noktası da iktidar taşının ta kendisiydi. İşte o anda Calûd, hayatının kumarını oynamaya karar verdi: Bütün hiyel nazariyelerini elinin tersiyle itip efendisinin sözlerine bel bağladı ve ona, bu sırrı kendisine vermesi için yalvarmaya başladı. Fakat efendisi, taşın zaten odada olduğunu, ama bunu kavrayabilmesi için zaman mefhumu üzerinde düşünmesi gerekliğini söylüyordu. Ca- lûd bütün odayı aradı, döşemeleri bile kırıp baktı. Gelgelelim ortalıkta taş maş yoktu.

Mübeyyiz Numan Bey'in, sözüne güvenilir bir zattan naklettiği gibi, Yâfes Çelebi gerçekten de devri daimin sırrını çözmüştü.

CALÜD'UN İLK DEVRİ DAİM MAKİNASI

Diğer dengelenmeyen tekerleklerden farkı, ortadaki sabit ve bakışımsız raydır.

Bu aslında bütün hiyel nazariyelerinin yıkılması demekti. Calûd'u çileden çıkaran şey de, hiçbir yakıt almadan sonsuza kadar işleyebilecek bu makinenin sırrı efendisinin kafasında iken ona bir türlü erişememesiydi. Daha o geceden başlayarak türlü türlü hayaller kurmuştu. Korkunç savaş silahları yapıp bunları devri daim makinasıyla işletecek, sahip olduğu sonsuz iktidarla dünyaya yeni bir nizam verecekti. Bu makina, bir savaş gemisinin çarklarını, zırhlı arabaların tekerleklerini sonsuza kadar döndürebilir, hatta uygun bir şekle sokulursa, sayısız top güllesini fersahlarca öteye fırlatabilirdi. Kendini bu konuya o kadar çok kaptırmıştı ki, günlerce düşündükten sonra bir devri daim tekerleği bile tasarladı. Tekerlek tahtaravalli ilkesine göre çalışacaktı. Onun bir yanı sürekli ağır olduğundan, asla dengelenmeyecek, ve böylece ebediyyen dönecekti. Bu aygıt, basit olarak, sekiz kollu bir çarktı. Kollardan her birinin ucunda, tam ortasındaki mil etrafında dönen birer çubuk bulunuyordu. Çubukların bir uçlarında ağırlık vardı, diğer uçları ise eğilip bükülmez bir telle göbekteki sabit raya bağlıydı. Öyleki teller, uçlarındaki tekerlekler sayesinde bu ray üzerinde kolayca kayabiliyorlardı. Ancak ray, çarkın göbeğinin tam ortasında değildi. İşte tekerleğin dengelenmesini de bu sağlıyordu. Çünkü rayın bakışımsız olması, ona bağlı olan çubukların çark döndükçe itilmesine ve çekilmesine, böylece kolların ağırlık merkezinin sürekli değişmesine neden oluyordu. Fakat bu aleti yapmak da her babayiğidin harcı değildi. Çünkü bir kıl boyu bir hata bile olsa, makina çalışmazdı.

Bu yüzden Calûd, demiri parmaklarıyla tıpkı hamur gibi yoğurup ona türlü şekiller verme yeteneği olan o küçük çocuktan, Davud'dan yararlanmaya karar verdi. Bununla birlikte o, bu kirli işe bulaşmak istemiyordu. Çarkın parçalarını yapması için kendisine verilen demiri bütün gün yoğurduktan

sonra ondan, sayısız kuş heykeli yaptı. Verdiği görevin sonucunu görmek isteyen Calûd atölyeye girer girmez kumruları, floryaları, kerkenezleri, yalıçapkınlarını, bülbülleri, serçeleri ve ibibikleri gördüğünde çileden çıktı ve yoldan eşeğiyle geçen bir sakayı durdurup eline iki metelik sıkıştırdı. Adama, maksemden eve derhal su getirmesini istedi. Çünkü Davud'a atacağı köteğe bir sınır koymak istemişti. Saka ayrılır ayrılmaz, çocuğu öyle bir dövdü, öyle bir dövdü ki, tokat seslerini işiten Yüksek Kaldırım acuzeleri sakanın eve bir an önce gelmesi için en makbul dualarını okudular. Fakat yediği onca dayağa rağmen Davud ağlamıyordu. Nihayet saka kapıyı çaldı ve tekme tokat faslı bitti. Kendisine yardım etmemeye kararlı olan bu çocuğu hizaya getiremeyeceğini böylece anlayan Calûd, demiri ateşle ve balyoz darbeleriyle yola sokarak güç bela çarkı yaptı. Kaidesine oturtmadan önce tesviye etti. Millerini yağladıktan sonra ona bitimsiz hareketini başlatacak ilk fiskeyi vurdu. Çark uzun süre döndü fakat çok geçmeden yavaşlamaya başladı. Devri daim makinası durduğunda, iktidar tutkunu bu mu- cid, başarısızlığını hâlâ bir tesviye hatasına bağlıyordu. Tekerleği yeniden gözden geçirdiğinde en ufak bir imalat hatasının bile olmadığını gördü. Sonuç başarısızdı. Çünkü hem efendisinin sırrını bilmiyordu, hem de iktidar taşı elinde değildi. Bu yüzden efendisine tekrar yalvarmaya karar verdi.

Tarihçiler ve vakanuvislerin hemen hepsi, Yâfes Çele- bi'nin bu sırrı, asla kullanmaması ve sürekli kafasında taşıması şartıyla Calûd'a vermeyi kabul ettiğini beyan etmiştir. Ne var ki Ân! Murtaza Efendi'nin bir ikinci, kalafat kethüdası Karabaş Seyyid Paşa eniştezadesi Kedi Bekir Efendi'nin de bir üçüncü şarttan bahsettikleri rivayet edilir. Leblebici Kıl Hüsrev Bey ile Tophane şakirdi Arap Hakkı Efendi'nin mezkûr şahıslardan naklettiklerine göre Calûd, birinci olarak kafasını kanunu kadim üzere kazıtacak, ikinci olarak da evin bodrumuna kırk gün kırk

gece kapatılıp orada kendisine yapılacak eziyetlere katlanacaktı. Menkıbenin gerisini râviyân-ı ahbar şöyle hikâyet etmiştir: Kadınları baştan çıkartan iktidarının tıpkı Samson gibi saçlarında olduğuna inanan Calûd, kafasını kazıttıktan sonra efendisinin elini öpmüş ve ona eziyet çekmeye hazır olduğunu söylemişti. Yâfes Çelebi de onu anadan doğma soyup bodruma götürdü ve eski kölesini odunla dövmeye başladı. Ardından sıra kızılcık sopasına gelmişti ve bu fasıl da gece yarısına kadar sürdü. Bütün bunlar bittikten sonra onun kafasına sayısız iğneler batırdı. Sabah olana kadar da kırbaçla dövdü. Gün ışıyınca ona bir tas suyla küflü ekmek verdi. İlk gün bitmiş, geriye otuzdokuz gün kalmıştı. Eziyet böylece sürdü gitti. Son gün Calûd'un takati kalmamıştı. Ama bütün çektiği acıyı bir kalemde silmeye hazırdı. Çünkü ertesi günü devri daimin sırrını bilen biri olarak insan içine çıkacaktı. Üstelik, kırk günlük sürede saçları da uzamış, böylece iktidarı yerine gelmişti. Gücünü borçlu olduğu o güzelim saçlarını artık kestirmemeye kararlıydı. Calûd, işte bunları düşünürken efendisinden son kötekleri yiyordu. Sabah olduğunda Yâfes Çelebi bodrumun kapısını açıp onu salıverdi. Beriki derhal eve koşup aynaya baktı. Bereket versin ki yüzünde yara izi yoktu. Saçları da zeytinyağı sürülüp ortadan ayrılacak kadar uzamıştı. Yıkanıp temizlendikten sonra giyindi ve efendisinin yanına giderek, ona verdiği sözü hatırlattı. Kendisi, üç şartı da yerine getirmiş, hem kafasını kazıtmış, hem de bodruma inip kötek yemeye razı olmuştu. Şimdi ise çektiği ceremenin semeresini görmek istiyordu. Gelgelelim Yâfes Çelebi'nin verdiği karşılık onu tepeden tırnağa sarstı. Yaşlı adam ona, devri daimin sırrına artık sahip olduğunu ve bu sırrı mektepte medresede değil, kafasında araması gerektiğini söylüyordu.

Topuzbaş Cuma Paşazade Tavşancı Mikail Efendi'den Şaşı Kamil Bey'in naklettiğine göre Calûd, efendisinin kendisini kandırdığını ve onca köteği

beyhude yere yediğini düşünmeye başlamıştı. Kedi Bekir Efendi'ye göre ise onu asıl üzen şey yediği kötek değil, devri daimin esrarı ile ilgili hayallerinin kırılmasıydı. Kanunî Salim Bey ise onun, bari iktidar taşının nerede olduğunu kulağına fısıldamasını efendisinden rica ettiğinde, “o taş evin içinde idi ve olacaktır” cevabını alır almaz küplere bindiğini nakletmiştir. Sonuç olarak râviyân-ı ahbar, kandırıldığına inanan Calûd'un, efendisinden intikam almaya karar verdiğinde mutabık kalmıştır. Öyle ki, İdris Baba Tekkesi şeyhi Kuzgunî Efraim Dede Hazretlerinden nakledildiğine göre, Vaka-yı Hayriye sonrası Dersaadet'te yeniçeri taifesinin son kalıntıları da temizlenirken, Yâfes Çelebi intikam tutkusuyla yanıp tutuşan eski kölesinin kuru iftirasına kurban gitmişti. Bilindiği gibi yeniçerileri tanımanın yollarından biri, onların baldırlarında, kollarında ve göğüslerindeki dövmelerdi. Günün birinde, Mevlevihane'nin karşısındaki evi basan tophane neferleri de Yâfes Çelebi'nin sol omuzundaki dövmeyi gördüler ve onu yeniçeri piri addedip oracıkta boynunu vurdular. Kellesi avludaki kör kuyuya atıldı. Böylece ev de Calûd'a kaldı. Tapuyu almakta hiç zorlük çekmedi. Çünkü efendisi yıllar önce, tahtelbahirden sağ çıkmayacağından endişe edip ona evini barkını bıraktığını gösteren bir vasiyetname emanet etmişti.

Karagüllezade İlham Çelebi'nin Şaşı Kiramî Paşa mahdumu Teke Abbas Efendi'den naklettiğine göre Calûd, efendisinin ölümünden sonra tam on yıl boyunca tabiatın yedi kuvveti üzerinde düşünmüş ve dünyadaki iktidar konusunda bir nice sonuca varmıştı. Günler geceler boyunca durmadan kafa yormasındaki amaç, elbette ki devri daimin esrarını keşfetmekti. Hiçbir yakıt almadan sonsuza kadar çalışabilecek makinanın sırrı, eninde sonunda şu iktidar taşına gelip dayanıyordu. Kendisine attığı onca kötek yetmiyormuş gibi, merhum efendisi bir de akıllara durgunluk veren kehanetler savurmuştu. Güya iktidar taşı günün

birinde evlerine tekrar gelecekti. Bu su götürmez bir gerçekti, çünkü taşın üzerinde böyle yazıyordu. Gelgelelim Calûd, merhum efendisinin bu sözlerle onun kafasını karıştırmayı amaçlamış olduğunu düşünmüyor da değildi. Fakat ne yapıp etse, zihnindeki tilkiler binbir fesat üzerinde dönüp dolaştıktan sonra yine bu konuya geliyorlar, sonuçla iklidar taşıyla çalışan devri daim makinası fikri günden güne sabitleşiyor, büyüdükçe büyüyordu. Neresinden bakılırsa bakılsın bu mesele çok önemliydi. Çünkü herhangi bir aygıt, sözgelimi bir buhar makinesi, yakıt olarak tabiattaki bir kuvveti yani ateşi kullanırdı. Oysa devri daim makinesi değil bu kuvveti kullanmak, tam tersine onu üretirdi: Çok basit olarak, eğer yapılabilirse böyle bir makinanın, diyelim ki miline bir müddet sürtülen tahta parçası, çok geçmeden ısınarak tutuşur ve böylece buhar makinasını çalıştıracak ateş elde edilirdi. Öyleyse yalnızca iş değil aynı zamanda kuvvet de üreten bu makina, yokluğun ta kendisinden iktidarı elde etme nin tek yoluydu. Eğer bir gün onu yapabilirse, tabiatın yedi kuvvetine artık ihtiyacı kalmayacak, sonsuz iktidar bu sayede onun olacaktı. İşte bu yüzden, yakında sahip olacağına inandığı gücü kullanmaya daha şimdiden hazırlanmalıydı. Her şeyden önce o koca maslahatını sıvazlayıp kaldırmalı, bu demir anahtarla kilitli kapıları açıp kendisine sadık bir nesli yeryüzüne satmalıydı. Çünkü sahip olacağı iktidarın bir parçası da hiç şüphesiz onun kendi zürriyeti olacaktı. Üstelik bu işi hiç vakit kaybetmeden becermeliydi. Yaşı artık otuza dayanmış ve gücünü barındıran kara, kıvırcık saçlarına ilk aklar düşmeye başlamıştı. Fakat o, bu durumu iktidarının artmasına bağlıyor, falcının kehaneti üzere on küsur yıldır hep altı yaşında kalmakta direnen o zavallı çocuğa, masum Davud'a da yargısını destekleyen bir delil diye bakıyordu. Saçları daha fazla ağarmadan, kendisine erkek evlatlar verebilecek birkaç kadınla evlenmek için hazırlıklar yapmaya başladığında, kendilerine sonsuz iktidarı miras bırakacağı nesil aklını

fikrini iyice meşgul etmeye başlamıştı. Çünkü bu nesil onun ölümsüzlüğünün teminatı olacaktı. Bu hayallerle ilkin üç kadınla evlenip, artık nasıl oluyorsa daha gerdek gecesi onları hamile bıraktı. Dördüncü ve beşinciler de aynı akıbete uğradıktan sonra, ilk karıları sekiz aylıkken altıncı ve yedincileri dölledi. Sekizinciyle gerdeğe girer girmez ilk üç karısının doğum sancıları tuttu ve ona üç ölü çocuk verdiler. O ise büyük bir düş kırıklığıyla, ceninleri bahçedeki kuyuya attı. Sonraki aylarda ölü doğan beş bebeğin akıbeti de yine bu kör kuyu oldu. Ama o yılmadı ve karılarını gebe bırakmaya devam etti. Ne var ki ölü doğumlar sürüp gidiyordu. Karılarından biri dayanamayıp, “Yeter artık! İktidarın bebekleri öldürüyor!” diye bağırınca döve döve zavallının kolunu kırdı ve onu sokağa atıp yerine bir başkasını aldı. Gözü o kadar dönmüştü ki, tabiatın ondan öç aldığını düşünecek hali bile yoktu. Müstakbel evlatlarının kalleşçe ölüp onu sonsuz iktidarıyla başbaşa bırakmaları aklına geldikçe tepesi atıyordu. Bu haleti ruhiye içinde, kendisine ölü çocuklar veren tabiatı yoketmeyi düşündü. Er ya da geç icad edeceği devri daim makinasının kendisine vereceği sonsuz güç ile bunu başarabilirdi. Bu sonsuz gücün ölü mirasçıları olan cılız ceninleri her doğumda bahçedeki kör kuyuya attığında, belki de farkına varmaksızın, diri ve canlı olan her şeye duyduğu nefret adeta zirveye çıkıyordu. Bu nefreti kusmanın tek yolu elbette hiyel ilmiydi: Çünkü bu ilim yoluyla, canlı ve diri olan her şeyi, tabiatı yokedecek olan ve gücünü tabiattan değil de devri daim makinasından alan bir canavar yaratabilirdi. Evet, aradığı iktidar, zaten bu canavarın kendisi değil miydi?

Kadanacı Abidin Çavuş'un Davulcuzade Cümbüş Efendi'den naklettiği şüpheli bir rivayete göre, Sultan Mahmud-ı Sani Han Hazretlerinin ferman-ı hümayunlarıyla devlet memurlarının setre, pantolon, istanbulin ve kaput giymeye başladıkları sıralarda Calûd, ardı arkası kesilmeyen ölü doğumlar

sebebiyle hayatta bazı zorlukların olduğunu yeni yeni farketmeye başlamıştı. Pistonları iten, çarkları döndüren, makinaları çalıştıran kuvvet, cebir ya da zor, aynı zamanda kendi varlığını da tehdit ediyordu. Ona göre tabiattaki her olay bir kuvvetin sonucu olarak zor ile meydana geliyordu ki, ölüm de bu zorunluluklardan biriydi. Aynı zamanda ölüm, iki kere ikinin dört etmesi kadar kesindi. Bu duygularla daha mutsuz ve daha güçlü olan Calûd bedestende dolaşırken, bir satıcının, firavuna ait olduğu söylenen bir mumya ile Passakal adlı birinin icadı olan mekanik bir hesap makinasını teşhir ettiğini gördü. Hesap makinası mumyanın üzerindeydi. O anda kafasında iki türlü kesinlik arasındaki bağı kuruverdi: Herkes satıcının yaraya bereye iyi geldiğini söyleyip parçalayarak sattığı mumyadan alırken o, tam dört kuruş vererek hem toplama hem de çıkarma yapabilen hesap makinasını aldı. Böylece kendisini hesaba, cebire ve denklemlere kaptırdı. Cebirdeki kesinlik onu büyülemişti ve aynı kesinlik ölümde de vardı. Ölümde, aynı zamanda, kaçınılmaz olarak cebir de sözkonusuydu: Riyaziyatçıların cebiri ile cellatların cebiri birbirinden pek farklı değildi. Hesap makinası ise mekanik bir aygıt gibi, kolu döndürüldüğünde, yani kendisine bir kuvvet uygulandığında çalışıyor, dişlileri her makina parçası gibi cebren dönüyor, sonucu ise şaşmaz bir cebirle gösteriyordu. Bu yüzden Calûd, varlığını tehdit eden her iki tür kesinliğin hakkından cebren ve hiyelle gelmeye karar verdi. Devri daim konusundaki çalışmalarından fırsat bulduğu sıralarda, Passakal gibi o da bir hesap makinası yapacaktı. Zaten bu makina da devri daim makinasımn bir parçası olacaktı. Bunun sebebi gayet açıktı: Tıpkı ölüm gibi, iki kere iki de cebren dört ediyordu. Öyleyse onların dört etmesini sağlayan cebirin ya da kuvvetin çok daha fazlası, sözgelimi onların beş etmesini sağlayabilirdi. Yapacağı hesap makinası sonsuz bir kuvvet üretecek olan devri daim makinasına bağlı olacağı için bunu başaracağına inanmıştı. Ancak Kadanacı Abidin Çavuş, Calûd'un bu çılgınca tasarısında ciddi olup olmadığında kolay kolay hüküm

verilemeyeceğini, çünkü bilindiği gibi onun insanlarla dalga geçmeyi pek sevdiğini, menkıbeyi rivayet eden Davulcuzade Cümbüş Efendi'nin ise fazlasıyla saf bir zat olduğunu beyan etmiştir. Ne var ki Deli Rıza Efendi, Papacı Kari adında bir kâfirin dört işlem yapabilen bir hesap makinası tasarladığını işiten Calûd'un ziyadesiyle etkilendiğini rivayet etmiştir ki, menkıbeler doğru olsun ya da olmasın, sonuç olarak o dönemde bu hi-yelkâr adamın kafasının bir hayli karışık olduğuna bir delil teşkil ederler. Dokuzbıyık Basri Bey ise arzularını sürekli kamçılayıp büyüten Calûd'un böylece, kafasında fırtınalar estiği halde kendisini kaftan kafa uzanan bir umman içinde tek başına hissedince çaresizce bazı yardımcılar aramaya başladığını Kul Reşid Çavuş'tan nakletmiştir. Gerçekten de o, sınırsız ihtirası içinde kendi sınırlı gücüyle fazla yetinemeyeceğini anlamış, piştovlarını çıkarıp onların yerine, her defasında geride altışar leş bırakan, asri icadlardan altı patlar bir Kokla meyhaneleri, kerhaneleri ve batakhaneleri dolaşarak kendisine yandaş aramaya koyulmuştu. Silahlarının tamiri için ona mecbur olan kabadayılar bu hiyelkârı, pehlivan yapısından, enine boyuna dehşet maslahatından, zihninde sezdikleri hiylelerden korktukları için, Kara Calûd diye çağırmaya başlamışlar, haraçlarına, mandarına ve sözümona bahşişlerine istemeksizin ortak etlikleri muhterisi zoraki ya da ihtiyari, bağırlarına basmışlardı. Bu kabadayı güruhu elbette ki Calûd'a yetmezdi, fakat yandaşları sayesinde hayatta kalabiliyordu. Onun iki kere ikiyi beş ettirecek bir makine yapacağı palavrası yayılınca, muhasebeciler loncası bir kiralık katili üzerine saldığı an yandaşlarının yardımını gördü: Katilin cesedini loncaya gönderip, göğsüne saplanan kurşunları saymalarını istedi. Tam dört silah sesi işiten muhasebeciler ellerinde cımbızla tam beş kurşun çıkarınca akılları durdu ve bir hafta boyunca bilançolarını denkleştiremediler. Fakat kabadayılar sırtını sıvazlarken onun kafası hâlâ karışıktı. Şaka niyetine sağda solda bahsettiği bu hesap makinasmın yapılıp yapılamayacağından o anda bile emin değildi.

Zekâsı da onun ihtirasına yetmiyordu. Düşünebilen insanlara ihtiyacı vardı. Diyarbekirli iki hiyelkârın, Samur ve Yağmur Çelebiler'in adlarını da işte bu fırtınalı döneminde işitli. Onlardan yararlanmak zorundaydı. Fakat bu hiyelkârlar Dersaadet'e gelmek için tam bin- dörtyüz altın istiyorlardı. Oysa Calûd'un elinde bu kadar para yoklu.

Beygircizade Kanunî Tayyar Bey'in Vanî Gafur Dede Hazretlerinden naklettiği bir rivayete göre Calûd, çevresindeki külhani güruhunun verdiği istihbaratla akılalmaz bir işe paçaları sıvayarak kendisine gerekli olan paranın kal be kat fazlasını elde etmişti: Denildiğine göre, genellikle borcunu ödemeyen mahkûmların kapatıldığı Baba Cafer zindanında Karun kadar zengin biri ikamet etmekteydi. Ali Elmas Efendi adındaki bu zat, tam oniki yıldır bu zindanda olmasına, dışarıya adım atmamasına rağmen tefecilikle servetine servet katıyordu. Çingen Selim Çelebi'nin yine Van! Gafur Dede'den naklettiğine göre Ali Elmas Efendi, vaktiyle sahip olduğu Karun hâzinesini muhafaza etmek için emniyetli bir yer aramış, fakat yangına, soyguncuya ve hırsıza karşı devasa servetini koruyabilecek bir bina bulamamıştı. Sonunda bir mimarla anlaşıp Baba Cafer zindanının bir eşini yaptırmak istedi. Aradan bir ay geçince mimar onun kapısını çalıp zindanın planını ve yapım giderlerini gösteren masraf listesini önüne koydu. Bu emniyetli binanın masraf yekununu gören Ali Elmas Efendi'nin gözleri yuvalarından uğrayıverdi: Çünkü servetini koruyabilmek için adeta bir servet gerekiyordu. Günler gecelerce düşündü ve sonunda bir zindan yaptırmaktansa, daha tasarruflu bir çare olan, halihazırda yapılmış bir zindana yerleşmeye karar verdi. Bir tefeciden borç isteyip vade dolunca ödemedi ve böylece Baba Cafer zindanına atıldı. Ne var ki servetinin saklı bulunduğu Bergenmayer kasasını da yanında getirmeyi unutmamıştı. Hücresinin kalın duvarları arasında, güçlü kuvvetli muhafızların nezareti altında, gerek yüzbinlerce kuruşun ve altının bulunduğu kasası ve gerekse kendisi artık

emniyetleydi. Çünkü hiçbir hırsız ve soyguncu bu zindana girmeye cesaret edemezdi. Kendisinin zindana atılma nedeni olan, ödemediği binikiyüz kuruş yanında ayrıca yeme içme giderlerinden de kurtulmuştu. Artık servetinin elden gideceği korkusu olmadan bu emniyetli binada ekmek elden su gölden yaşar, pehlivan yapılı muhafızların düdük seslerinin kalın ve sağlam duvarlardaki yankılarını dinleye dinleye uyurdu. Üstelik ellerinde binbir anahtar ve maymuncukla geceleri hücresine gizlice girip kasasını inceleyen muhafızlardan da korkusu yoktu. Karanlık basınca hücresine giren bu gölgeler, Bergenmayer kasasında hiçbir anahtar deliği göremeyince küfürler fısıldaya fısıldaya geri dönüyorlardı. Zira kasada şifreli bir kilit vardı ve onun yegâne anahtarı olan dört rakam da elbette ki Ali Elmas Efendi'nin belleğindeydi. Zengin olduğundan bu yana kendisini hiçbir yerde Baba Cafer zindanında olduğundan daha rahat hissetmemişti. Gelgelelim, artık biraz endişe etse iyi olurdu. Çünkü hücresinde onun, kasa içinde de olsa bir servet bulundurduğu, Galata eşkıyasının ve dolayısıyla Calüd'un kulağına gitmişti.

Fitilikısa Cuma Paşazade Zil Tevfik Efendi'nin yine Vanî Gafur Dede Hazretlerinden naklettiğine göre soyguncular zindana girmek için bir tünel kazmaya başlamışlardı. Ne var ki kasanın anahtarla açılmadığını, bunun yerine üzerinde rakamlar olan ve sağa sola dönebilen bir düğmesi olduğunu öğrenmişlerdi. İşte bu düğmenin sırasıyla belli rakamlar üzerine getirilmesi gerekiyordu ve bu da bir gecede olmayacak bir işti. Hiyelden anlayan, mihaniki akşamları, kilitleri bilen Calûd'a da bu yüzden ihtiyaçları vardı. Ona soygundan yüzde on vereceklerdi. Ama bunu cepte keklik görmemesi gerekiyordu: Çünkü eğer başaramazsa onun işini, belleklere girerek insanların düşüncelerini okuduğunu iddia eden bir medyum yapacaktı. Bu, elbette Calûd'un geri çevireceği bir teklif değildi. Bergenmayer kasaları hakkında az da olsa bilgisi vardı. Ama kulağı çok

hassas bir adam bulmalıydı. İhtiyacını soyguncular bildirir bildirmez ona, Allahüekber Dağlarından gelen bir çoban getirdiler. Hazırlıklar böylece tamamlandığında zindana açılan tünele son kazmalar vurulup Ali Elmas Efendi'nin hücresinin tam altına gelindi. Soygunu, Mustafa Reşid Paşa'nın Gülhane'de bir hatt-ı hümayun okuyacağı günün arefesinde, gece vakti yapacaklardı. Nihayet beklenen tarih geldi ve tünele girip hücrenin tam altına yürüdüler. Zemindeki taşı oynatıp hücreye çıktıklarında hem kasayı hem de horul horul uyuyan Ali Elmas Efendi'yi gördüler. Medyum derhal işine girişti: Yere geniş bir tepsi koyup üstüne ufacık kurşun harfleri dizdi. Fincanı da tepsiye yerleştirdikten sonra, herkese işaret parmaklarını fincana koymalarını fısıldadı. Tefeci uyuduğuna göre ruhu bedeninde değildi, adam ölü olmamasına rağmen bu yüzden onun ruhunu çağırabilirler ve binbir vaatle ağzından laf alabilirlerdi. Ancak gele gele, o an bulundukları hücrede dört asır önce tam yetmişyedi yıl kalan bir mahkûmun ruhu gelip musallat oldu. Planı suya düşen medyum, böylece horul horul uyuyan adamın belleğine girmeye karar verdi. Ancak bellekte o kadar çok şey vardı ki, ilk aşk acıları, tefecilik anıları, ilk siftah, kerrat cetveli, zihninden toplama çıkarma kuralları arasında kasanın şifresini bulmak adeta imkânsızdı. Sonunda iş Calûd'a kaldı. Bu hi- yelkâr, yanlarında getirdikleri çobana kulağım kasaya dayamasını ve tık sesini duyar duymaz kendisine haber vermesini söyledi. Çünkü şifreli kilit dönerken, uygun rakam önüne geldiğinde pim düşer ve bu ses duyulurdu. Düğme sağa dönerken dokuzun, sola çevrilirken ikinin üzerinde, ikinci kez ise altının ve yine dokuzun üzerinde tıkladı. Soyguncular kolu çevirip kasayı açar açmaz içindeki yüzbinler- ce altın ışıldadı. Servetin henüz bir kısmını çuvallara doldurup tünele taşımaya başladıklarında, Ali Elmas Efendi, onların heyecandan atan yürek sesleriyle uyandı ve bir soyguna maruz kaldığını anlayınca avaz avaz bağırmaya başladı. Calûd, tefecinin kafasına odunla vurup onu bayılttığında muhafızların düdük seslerini

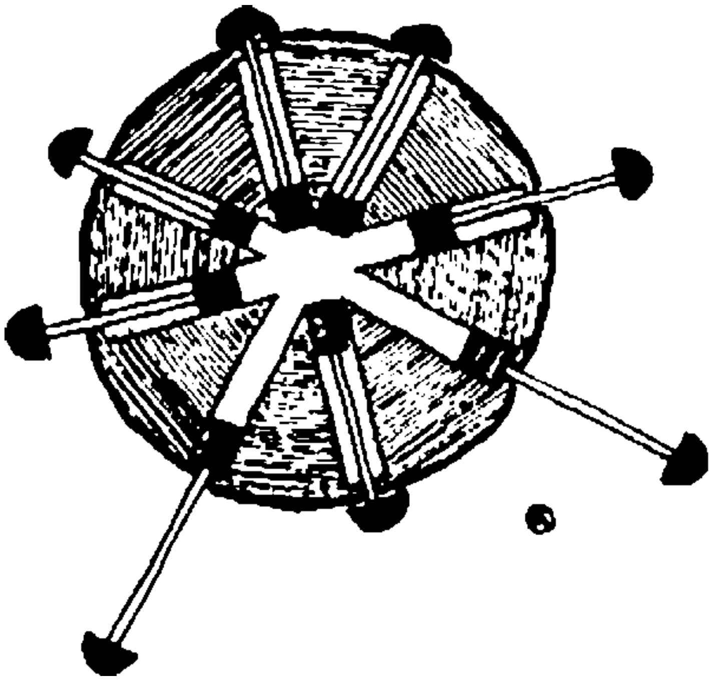
işitti. Derhal kasayı kapadı, kolunu çevirip kilitledi ve tünele atlayıverdi. Tam seksen bin altın kaldırdıkları soygun başarıya ulaşmıştı. Ancak Ali Elmas Efendi kendine gelince, başına yediği odun darbesi sonucu hafızasını kaybettiğini anlayacak ve şifreyi hatırla- mayacaktı. On yıl sonra zindandan tahliye edildiğinde, yanında götürdüğü kasasını nice pehlivan yapılı amele balyoz darbeleriyle ve demir testereleriyle zorlayacak, nice kişiler patlayıcılarla kırmaya çalışacak, ama kasa asla açılmayacaktı. Öyle ki tefeci, bu demir yığınım güçlü kuvvetli hammallara sallatıp içindeki yüzbinlerce altının şıngırtısını dinleye dinleye yaşlanacak, ve meteliksiz kaldığında onu seksense- kiz altına, şirket müzesine koymak üzere eski modelleri arayan Bergenmayer temsilcisine satacaktı. Altınların hâlâ kasada, kasanın da artık çok uzaklarda olduğu bir yıl, o tam seksenyedi yaşına bastığı ve çocukluğunu hatırlamaya başladığı zaman, şifre aklına geliverecekti.

CALÜD'UN İKİNCİ DEVRİ DAİM MAKİNASI

Ağırlık (9) hızla düşerken kasnağı (11) döndürür. Kasnak kendine bağlı dişli (2) aracılığıyla boru dişlisini (1) döndürür. Pistonu çeken ağırlıklar (14) borudan (3) fırlarlarken, cıva yükselir ve boru üstü ağırlaştığı için tepetaklak olurken dikey daireyi (4) de döndürür. Bu daire dönerken ağırlık dişlisini (6) de çevirir. Bu dişliye bağlı ikinci kasnak (7) ağırlığı yukarıya çeker. Ağırlığın kolu (10) tetiğe (8) erişince kilit (13) açılır ve ağırlık yine düşerken boruyu döndüren kasnağı (11) yine çevirir. Hareket böylece sonsuza kadar sürer. Bu sistem, kaideye, yatay dairedeki (5) millerle (15) raptedilmiştir.

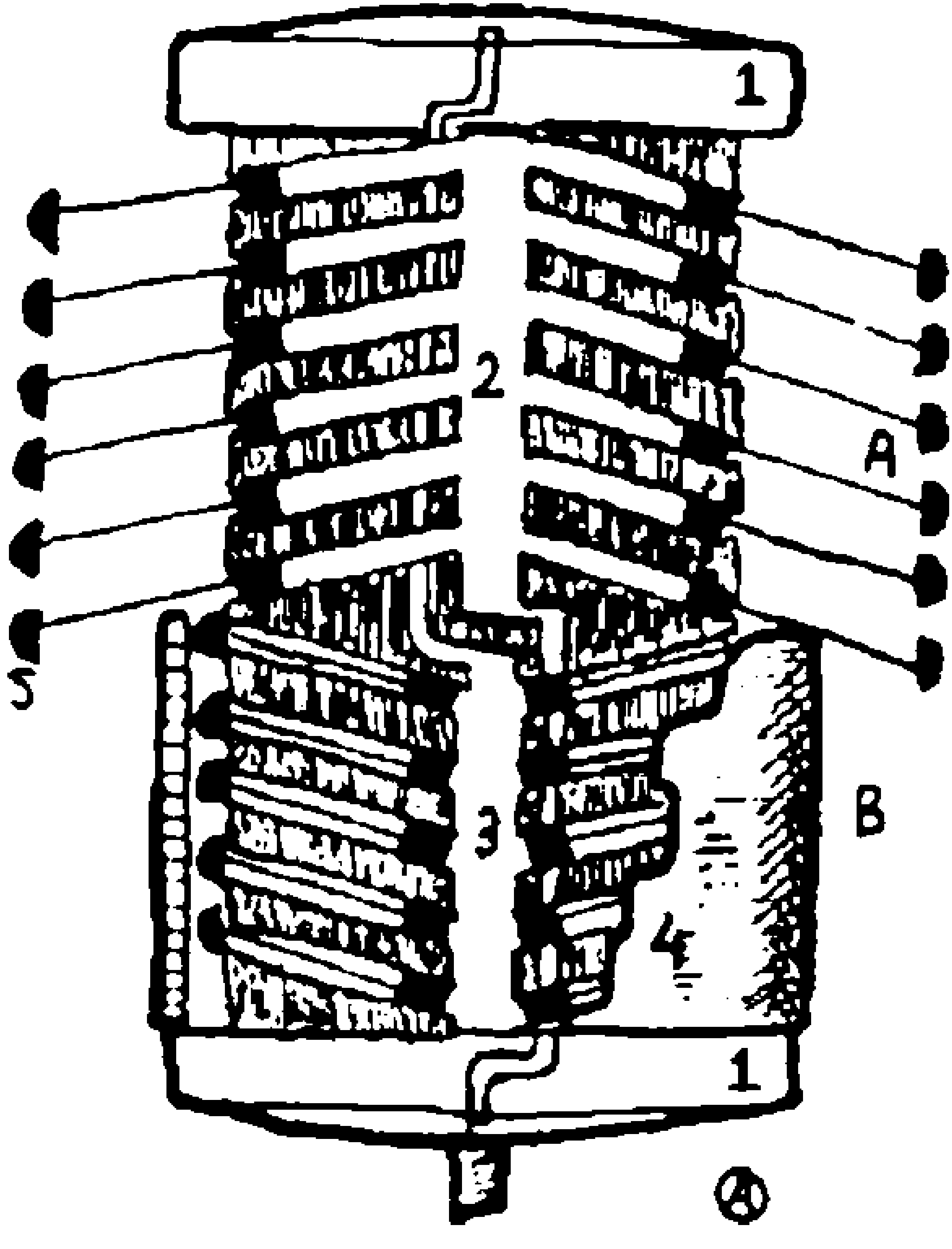
Tarihler bu soygundan Calûd'un payına tam onbirbinbeş- yüz altın düştüğünü kaydetmişlerdir. Artık eli genişlediği için Diyarbekirli o iki hiyelkârı, Samur ve Yağmur Çelebiler'i Dersaadet'e getirmesi için hiçbir engel kalmamıştı. Diyarbekir Valisi Tokmakçı Abidin Paşa eniştezadesi Serçebaş Ali Cümbüş Efendi'den Maymuni İzzet Bey'in

naklettiğine göre, Calûd'un bindörtyüz kuruş ödemeye hazır olduğu bu hiyelkârlar, usul erkân bilmez bir babanın ikiz oğullarıydılar. Huyu suyu, yüzü gözü, boyu bosu birbirlerine o kadar benziyordu ki, ayırdedemeyenlerin aslında özdeş olduğunu düşünen riyazatçılar onlara bakıp ikinin belli durumlarda bir'e eşit olabileceğine kanaat getirebilirlerdi. Gel gör ki ikizlerin dağlara şenlik bir babaları vardı ki, edep terbiye bilmez bu adam onları ele güne rezil rüsva eder, insan içine yüz akıyla çıkmalarına engel olurdu. Çünkü babaları adab-ı muaşeretten ne kadar bihaberse, Samur ve Yağmur Çelebiler de o kadar nazik, terbiyeli kişilerdi. Ta gençliklerinden bu yana orman kaçkını babalarını konu komşu şikâyeti üzerine utana sıkıla gidip meyhaneden toplar, hürmetsiz adamı koydukları küfeyi sırtlayıp evlerine yollanırlar, küfedeki edepsiz ihtiyarın suskun geceyi inlete inlete savurduğu küfürlerden yerin dibine geçe geçe evlerine varırlardı. Medreseye başladıklarında ise ders çalışmak için arkadaşlarını evlerine davet etmeye utanırlardı. Çünkü onlar avluda çalışırlarken patavatsız adam açık saçık bir türküye başlar, bu sırada bir şişe şarabı da bitirdiğinden yakası açılmadık küfürler savurarak onları kepaze ederdi.

DEVRİ DAİM BORUSUNUN ENİNE KESİTİ

Ağırlıklar merkezkaç kuvvetiyle fırlayıp tam ortada bir vakum oluştururlar.

1
2
A
5
3
B
4
1
A

DAİM BORUSU

1- Cıva dolu hazneler. 2-3- Cıvayı emen boşluklar. 4- Kılıf (boruyu bilezik gibi sarar ve boru tepetaklak olunca aşağıda kalır). 5- Pistonları çeken ağırlıklar ekseni etrafında dönmeye başlayınca ağırlıklar merkezkaç kuvvetiyle fırlayıp pistonları çeker. Oluşan vakum, cıvayı yukarıya çekince boru tepetaklak olur.

Ziyafete çağrıldıklarında babalarının üzüm salkımım olduğu gibi ağzına sokup sıyırarak çöpünü çıkaracağından, çiğ köfteye tek eliyle değil iki eliyle yumulacağından, ağzında pilav varken bağırıp çağırarak pirinçleri misafirlerin üstüne başına sıçratacağından o kadar eminlerdi ki, yıllardır düğün derneğe bile gitmez olmuşlardı. Bu ihtiyar adam yüzünden Samur, kardeşine sık sık, “Dayan ey kardeşim! Çalışıp çabalayalım ve iş güç sahibi olalım. İşte o zaman babamıza hakkını verir ve bu diyardan gideriz. Böylece bizi artık kepaze edemez” diyerek destek veriyor, onu gayrete getiriyordu. Zamanla bu gayretleri sonuç verdi ve medresede hiyel ilmi tahsil ettiler. Artık kollarında bir altın bilezikleri vardı. Evden ayrılmadan önce babalarını son bir kez yola getirmeyi denediler. Onlara kalsa ihtiyar adam aziyenin altına don giymeye başlayacak ve bu yaşından sonra çarşı pazarda uzun uzun ve sesli yellenme zevkinden yoksun kalacaktı. Evlatlarına ağız dolusu küfredip, eğer evden ayrılacaklarsa kendisine mutlaka babalık hakkını ödemeleri gerektiğini söyledi. Yoksa hakkını helal etmeyecek, ikizler de insan içine çıkamayacaklardı. Sonunda onların önüne, bebekliklerinden bu yana yaptığı masrafların listesini çıkardı ve yekûnu ödemelerini istedi. Bu meblağ tam bindörtyüz altındı. O günden sonra Samur ve Yağmur Çelebiler bu parayı aramaya koyuldular. Nihayet uzak bir yerden, Dersaadet'ten teklif geldi. Calûd adında bir hiyelkâr, yanında iki yıl çalışmalarına karşılık onlara istedikleri parayı verecekti.

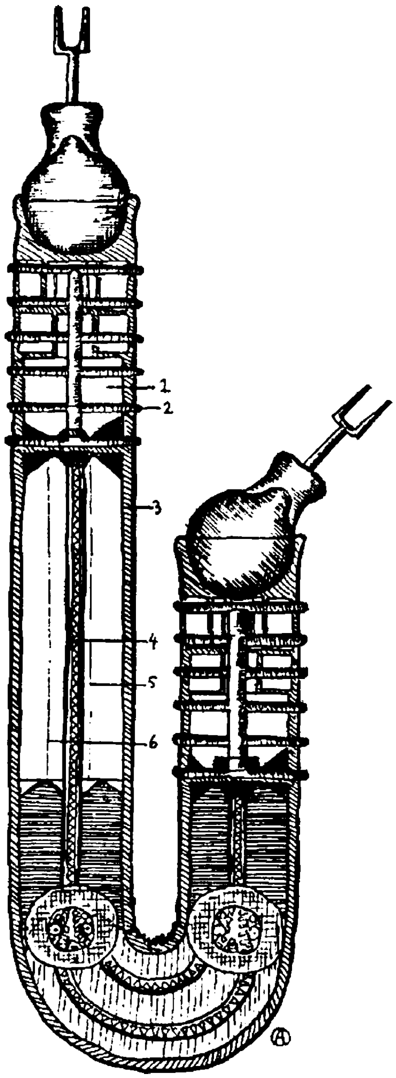
Teklifi kabul ettiler ve ilk kervanla bindörtyüz altın geldi. Parayı babalarına verip hakkım helal etmesini sağladılar ve iki ay sonra Üsküdar'a ulaştılar. Peremeye binip Tophane'ye geçtikten sonra Yüksek Kaldırım'ı tırmandılar ve Mevlevihane'nin tam karşısındaki iki katlı eve girdiler. Atölyedeki teçhizatı görünce hayran kaldılar. Hele hele Calûd'un kitaplarını görünce kendilerinden geçtiler. Bu pehlivan yapılı adam onlara evin avlusundaki barakayı tahsis etmişti. Gece yarısına doğru, onlar derin bir uykuya daldıktan birkaç saat sonra, sabaha karşı avlu kapısı yumruklanmaya başladı. Ev sahibi Calûd da aşağıya inmişti. Kapıyı açar açmaz küfürbaz babalarını karşılarında gördüklerinde yerin dibine geçtiler. İhtiyar adam, babalık hakkı hesaplarında bir yanlışlık yaptığını, masrafın bindörtyüz altın değil de ikibinyüz altın olduğunu, eğer bu farkı ödemezlerse onlara hakkını helal etmeyeceğini bağıra çağıra söylüyordu. Sabahın o saatinde bas bas bağıran adam yüzünden sokaktaki evlerin ışıkları yandı ve kafalarında uyku takkeleri, üstlerinde gecelikleri ile insanlar kapının önünde birikince, Samur ve Yağmur Çelebiler yine rezil maskara olmamak için babalarının teklifini kabul ettiler. Ama bu kadar paraları yoktu. Böylece Calüd'la bir anlaşma daha yapmak zorunda kaldılar: Yeni efendileri onlara bu sözkonusu parayı verecek, ama onlar da tam otuz yıl, ayda adam başı onbeşer kuruş maaşla Calûd'un yanında çalışacaklardı.

Lalezar Necef Bey'in, Kılıç Ali Paşa Camii muvakkitlerinden, Kedigöz Beşir Dede'den naklettiği bir rivayete göre Calûd, Gülhane Hatt-ı Hümayûnu'ndan bir yıl, Cüstinyani'nin Cadde-i Kebir'de Fransız Tiyatrosu'nu açmasından ise altı ay sonra, Diyarbekirli ikiz hiyelkârların da yardımıyla yeni bir devri daim makinası yapmaya koyulmuştu. Artık otuz yaşını çoktan geride bıraktığı için, gücünü barındıran saçları ağarmaya yüz tutmuş, ancak Suvaş sefaretinin dükkânlarından birinde

perükârlık yapan Angilidis Efendi'nin siyah saç boyaları imdadına yetişmişti. Kendini daha fazla yorup iktidarını israf etmek istemediğinden makinanın hesaplarını Samur ve Yağmur Çelebiler'e yaptırıyor, zavallılar adeta nefes bile almadan çalışırlarken o, gün boyu Galata balozlarını dolaşıp keyfine bakıyordu. İkizler ise, babalarından çok daha küfürbaz birinin yanına düştüklerini anlamalarına rağmen, konu komşuya, “Aramızda akrabalık falan yok. Biz sadece onun yanında çalışan iki efendiyiz” deyip durumu kurtarıyorlardı. Gelgelelim ne kadar küfürbaz olursa olsun Calûd, yerine ve zamanına göre tam bir efendi gibi davranabiliyordu. Her şeyden önce, tıpkı tersaneliler gibi kırmızı ve kalıplı bir dalfes giyiyordu. Üstünde ise bir istanbulin vardı. Ölü çocuklar doğurmaya devam eden karılarının kolaladığı yakalar her zaman temiz ve bembeyazdı. Hava sıcak olduğu zamanlar istanbulinin yerini gırtlağa kadar ilikli bir setire alırdı. Bu haliyle görenler onun, Paşa Kapısı'nda çalışan bir kalem efendisi zannederdi ki, zaten Calûd'un amacı da buydu. Ne var ki devri daim makinasının hesaplarının bir türlü tutmaması, kıyafetinin dağılmasına yolaçtı. İki sü~ nepe hiyelkâr, bir ağırlığın düşerken kurduğu yaydaki kuvvetin, o ağırlığı, katettiği yol kadar yükseltemeyeceğini küstahça iddia ediyorlardı. Onlara kalsa Calûd kuruşlarını boş yere harcıyordu. Kendilerine gelince, onlar alacakları paraya bakarlardı. Ama iyilik olsun diye tabiatın bir gerçeğini kendisine hatırlatmak istemişlerdi. Eğer mümkünse devri daimin yolu yerçekiminde değil, başka bir şeyde aranmalıydı. Fakat bütün bu sözler hiçbir işe yaramadı. Calûd, yarısı kurşun yarısı tahta olan bir çubuğun, tam ortasından bir mil geçirildiğinde ve ağır taraf üste geldiğinde asla dengede duramayacağını, tahtaravallide olduğu gibi kurşunlu tarafın daima altta kalacağını söylüyordu. İşte devri daimin sırrı da buradaydı. Ağır taraf alta geldiğinde derhal hafiflemeli, hafif olan kısım da ağırlaşmalıydı. Samur ve Yağmur Çelebi- ler'in bunun mümkün olduğunu ama sürekli harekete yo- laçmayacağını söylemelerine rağmen o, Nuh dedi peygamber demedi.

Üstelik böylesi bir düzeneği kurmaları için onlara altı ay mühlet verdi. Tam orta yerinden bir mil geçirilen, tahtaravalli misali öyle bir boru tasarlayacaklardı ki, borunun iki ucu hem hafifleyecek hem de ağırlaşacaktı. İkizler, günlerce, haftalarca, aylarca düşündüler, hesapladılar. Akılları hiç basmamasına rağmen, sadece Calûd'un verdiği görevi yerine getirmek için bir boru tasarladılar. Aslında çok kalın olan bu boru, bir pistonlar şebekesiydi. Altında ve üstünde cıva dolu iki hazne vardı. Üstüne de, yüzeyinin yarısını kaplayan, aşağıya ve yukarıya kolayca hareket eden bir kılıf geçirilmişti. Borunun alt ve üst bölümlerinde, her birinin ucunda birer ağırlık bulunan kırksekizer piston vardı. İşte, boru kendi ekseni etrafında hızla döndürüldüğünde, merkezkaç kuvvetiyle yerlerinden fırlayan ağırlıklar pistonları çekecek, böylece borunun ortasında bir vakum oluşacaktı. Bu vakum, borunun altındaki cıvayı emip yukarıya çıkarınca, borunun üstü ağırlaşacaktı. Ağırlaşan kısım yerçekiminin etkisiyle aşağıya inip hafif kısım da yukarıya çıkınca aynı süreç tekrar edecek ve böylece, devri daim denen imkânsızlık sözümona gerçekleşecekti. Her şey iyiydi hoştu ama Calûd'un buna da bir kusur bulacağına kesin gözüyle bakıyorlardı. Çünkü boruyu ekseni etrafında döndürecek bir kuvvet gerekliydi. Ne var ki çizdikleri planları işverenlerine gösterdiklerinde korktukları başlarına gelmedi. Ölü doğan tam yetmişyedi ceninin babası olan bu adam, sonsuz iktidara bir adım daha yaklaştığına inanarak sevinçle bağırıyordu. Üstelik boruyu döndürecek kuvveti de bulduğunu söylüyordu. Böylece Calûd, bütünüyle yersiz bir heyecanla tam üç ay balozlardan kerhanelerden elini eteğini çekip devri daim makinesini tamamladı. İkiz hiyelcilerin yaptığı boruyu, bu kez, tıpkı coğrafya bilginlerinin yerkürelerinde olduğu gibi birbirlerini dik açıyla kesen, biri yatay, biri düşey iki çemberin içine oturtmuştu. Çemberler birbirlerine bağlıydı ve boru, onlardan düşey olanına, yatay olan diğeri ise bir kaideye ikişer mil yardımıyla bağlıydı. Öyle ki, boru, bu düzenek içinde hem yatay hem de dikey olarak dönebilirdi. Ayrıca bu

sisteme bir kasnak ile, aynı zamanda bir dişli de olan dikey çembere bağlı bir çark düzeneği de eklemişti. Bu ağırlık düşerken kasnağı, kasnak da bir dişli aracılığıyla boruyu döndürüyordu. Boru dönerken tam kırksekiz ağırlık merkezkaç kuvvetiyle yerlerinden fırlayıp pistonları çekiyor ve böylece emilen cıva yukarı çıktığından boru tepe taklak oluyordu. Ancak boru bu dönüşü elbette dikey çember ile yaptığından, bu çembere bağlı olan çark, boruyu döndüren ağırlığı tekrar yukarı çekiyordu. Ağırlık yükselince bir tetik sistemiyle tekrar düşüyor, boru yine dönüyor ve böylece sürekli hareket meydana geliyordu. Fakat boru dönerken altta kalan ağırlıklar yerlerinden fırlamıyordu. Çünkü borunun yarısı uzunluğundaki bir kılıf, tıpkı bir bilezik gibi daima alt bölüme düşerek onların merkezkaç kuvvetiyle fırlamalarına izin vermiyordu. Kısacası, hemen her şey akla yatkındı ama ağırlık ve kuvvet hesaplarının doğru yapılması gerekiyordu. Bu yüzden Calûd, çizdiği planlan Samur ve Yağmur Çelebiler'e verip onlara, uygun madeni seçmelerini, boyutları hesaplamalarını ve makinayı bir an önce yapmalarını söyledi. Ne var ki râviyân-ı ahbar ve nakilân-ı âsâr, Samur ve Yağmur Çelebiler'in onbeşer kuruş maaşla tam altı yıl çabalayıp bu makinayı işletmeye çalıştıklarını, üzerinde türlü türlü değişiklikler ve düzenlemeler yapmalarına rağmen başaramadıklarım, hem işverenlerinin azarlarından yılıp hem de bu fuzuli işe akıtılan su gibi paraya acıdıklarını, nihayet Françe payitahtında iştiraklerin sokaklara barikatlar kurdukları ve Dersaadet'te esir ticaretinin yasak edilip Cadde-i Kebir'de ise Parodi Tiyatrosu'nun açıldığı yıl, efendilerini vazgeçirmeyi başardıklarım rivayet etmiştir.

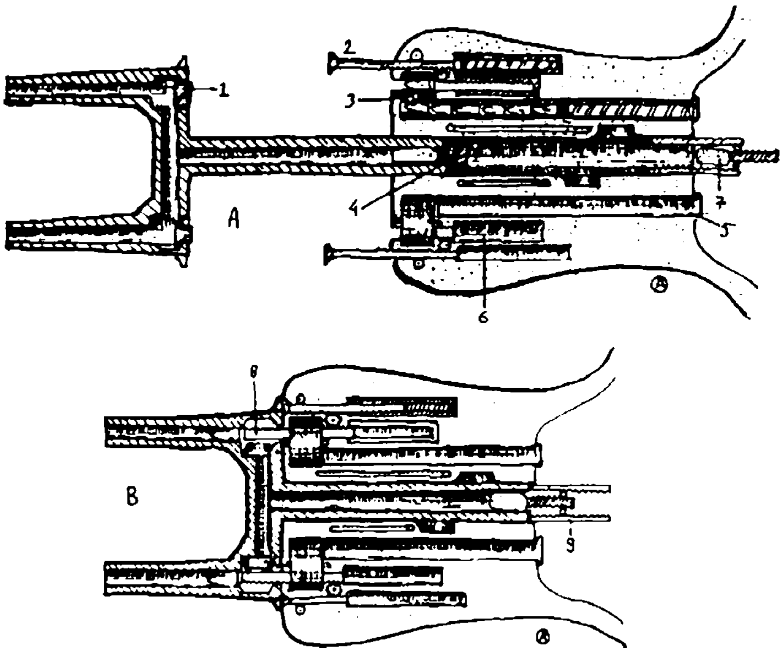

Caludun Yılanı

1- Makina dairesi. 2- Pençeler. 3- Gömlek. 4- Omurga. 5- Kumanda telleri. 6- Pistona bu harın basılmasını ve pistondan boşaltılmasını sağlayan tel.

Zerduva Kazım Paşa damadı Ali Sansar Efendi, o tarihlerde, yani Kırım Savaşı arefesinde Cadde-i Kebir'in usul usul büyüdüğünü, açılan tiyatrolarda kaşlı gözlü, ahu bakışlı, gül yüzlü, kiraz dudaklı aktrislerin boy gösterdiğini, yahut onların giyinik, yarı çıplak veya anadan doğma gravürlerinin elden ele dolaştığını, böylece Calûd dahil bütün mah- bubperest ve sanemperverlerin Galata'dan yavaş yavaş bu sokağa çıkmaya başladıklarını yazmıştır. Delidumanzade Gülcemal Efendi ise, onu devri daim gibi beyhude bir uğraştan vazgeçirmek amacıyla Samur ve Yağmur Çelebiler'in, dillerde

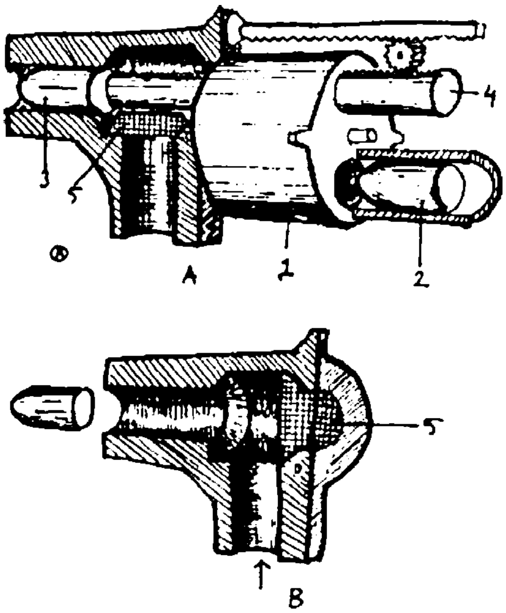
destan bir kadın oyuncu gravürünü Calûd'un görebileceği bir yere bırakıp böylece efendilerinin aklını biraz olsun başka yönlere çekmeyi düşündüklerini rivayet etmiştir. Oysa Havaî Mercan Dede, onun bu kadın gravürünü tam yirmisekiz kuruşa bir Ermeni kabadayısından aldığını söylemiştir. Gravürün kökeni hakkındaki gerçek ne olursa olsun, Ali Sansar Efendi, Delidumanzade Gülcemal Efendi, Mercan Dede ve diğer râvilerden nakledildiğine göre Calûd, gönlünü Esmeralda adındaki bu kadına kaptırarak yanıp tutuşmuş, onu adım başı yâd edip aşkıyla ve şevkiyle inlemiş, koynunda sakladığı resmini çıkarıp çıkarıp bakarak kadının yuvarlak hatlarını gönlüne ve zihnine adeta kazımış, böylece devri daim tutkusu biraz olsun yatışır gibi olmuştu. Ancak kendisi artık orta yaşlı biriydi. Esmeralda ise, eğer ressam bir hiyle yapmamışsa, en fazla yirmisinde gösteriyordu. Kalçaları Şah İsmail'in tahtına sığmayacak kadar geniş, beli iki elle kavranacak kadar ince, memeleri de Ca- lûd'un koca avuçlarından taşacak kadar dolgundu. Kısacası o kadar şuh, o kadar işveli görünüyordu ki, devri daim makinasına eskisi kadar ilgi gösteremeyen hiyelkâr, kendisine ölü bebekler doğurmaya devam eden sekiz karısıyla yatarken daima Esmeralda'yı düşünüyor, gün gelip maslahatının, o koca kalçalar arasındaki hazine mağaralarına duhul edeceğini umuyordu. Onu üzen diğer bir şey de, birinde kızıl diğerinde kara yakut bulunan bu iki mağaraya aynı anda girip çıkabilecek iki anahtarının olmamasıydı.

ÇİFT BAŞLI YILANIN AĞZINDAKİ ÇATAL TOP

1- Mermilerin girdiği kapaklar. 2- Mermileri namluya süren sistemi harekete geçiren çubuklar. 3- Kolt türü tabancaların toplarının bir türü olan, ekseni etrafında dönüp mermiyi şarjörden alan ve sürgü mekanizmasının önüne getiren kartuş. 4- Ana namlu kapakları (ikisi üstüste geldiğinde birbirlerini kilitleyip barut gazının kaçmasını önlerler. Namlu geriye teptiğinde ise yuvalarına yerleşir ve yeni barutun sürülmesine bir engel teşkil etmezler). 5- Mermilerin bulunduğu şarjör. 6 - Mermileri süren dilin bulunduğu yuva. 7- Barut hartuçu. 8 - Mermileri namluya süren dil. 9- Barut hartuçunu ana namluya süren dil. Çatal top ateş alır almaz geriye teptiğinde 2 numaralı çubukları itip, dillerin, 1 numaralı kapaklardan içeri yeni mermileri sürmesini sağlarlar. Bu kapaklar, ana namludan gelen barut gazının basıncıyla kapandıklarından, bu gazı kaçırmamaları için kilitlenmeleri gerekmez. Barut ve mermi sürme sistemiyle, top seri olarak, defalarca ateş edebilir. Mermilerin kalibresi sabit değildir. Şarjördeki mermiler büyük çaptan küçüğe doğru dizilirler. Böylece sürtünmenin yarattığı ısıdan namlu genleşse bile atış devam eder.

Evet, İskender'in kudret ve zürriyetinin fışkırdığı o koca mashalatından bir tane daha olsun istiyordu. Kendisini, biri üstte biri altta bu çifte zekeriyle, Esmeralda'yı zevkten feryadlar attırırken hayal ediyor, fışkıran avuç avuç hayat suyunun ma ğaraları doldurduğunu, yanan yakutların alevini ve ışıltısını söndürdüğünü tekrar tekrar zihninde canlandırıyordu. Ne var ki yaşı artık ilerlediğinden bütün bunların la yıkıyla olacağı şüpheliydi. Her doğum sonrası kuyuya atılan ceninlerle birlikte sanki kendi iktidarından da bir parça yitip gitmişti. Nice zamandan bu yana bulutları delecek kadar dik ve mağrur olmayan granit iktidar kulesi, daha uysal, daha ağır başlı olduğundan mıdır, sırada bekleyen yedinci ve sekizinci dilberlerin cazibesine boyun eğmeye, onuncuda ise uykusu gelmiş bir çocuk gibi mızmızlanmaya, onbirincide ise derin ve huzurlu bir uykuya dalmaya başlamıştı. Bu yüzden Calûd, Mısır Çarşısı'na sık sık gelip gitmeye başladı. Yetmiş yaşındaki erlere üçüz evlatlar verebilecek tiryaklar ve padişah macunları, maslahatını daha uslanmaz, daha dik başlı yapmıştı. Klavsiyus adındaki bir âlimin hiçbir güç kaynağının sonsuz olmadığı kâinatın gücünün de gün gelip tükeneceğini iddia ettiği kitabı okurken, tam bir kavanoz padişah macununu midesine indirip kafasındaki fırtınayı dindirmeyi denemişti. Ama zihnindeki uğultu kesilecek gibi değildi. En büyük korkusu, Esmeralda'yla yatmadan kendi fildişi kulesinin yıkılmasıydı.

NAMLULARI

ÇATAL TOPUN NAMLULARI

1 - Mermilerin bulunduğu kartuş (A) dönerek şarjörden alır ve sürer. 2- Şarjör. 3- Sürülmüş mermi. 4- Sürgü 5 - Namlu kapağı. Ana namludan gelen barut gazı kapağı kapatır ve mermiyi çatal namludan atar (B).

İşte o, bu uğultu ve korkular içinde bocalarken, İngiliz ve Fransız donanmaları Beykoz'a demirledikten bir sure sonra Kırım Savaşı patlak verdiğinde, duyduğu bir haber Calûd'un yüreğini yerinden oynatıverdi. Esmeralda, bir tiyatro kumpanyasıyla Dersaadet'e geliyordu.

Yine Ali Sansar Efendi'den nakledildiğine göre Calûd, vurulduğu kadının geleceğinin rivayet edildiği gün Karaköy'e inerek gemilerden yolcu taşıyan kayıkların yanaştığı iskelede saatler boyu beklemişti. Hava karardığında, iskeleye yanaşmak üzere olan son kayıkta Esmeralda'yı tanıdı ve bütün vücudunu bir ateş sarıverdi. Kadın, diğer oyuncularla bir faytona binerken ona yaklaşarak, tanesine ikişer kuruş saydığı gülleri vermek istedi ama Parodi Tiyatrosu'nun namlı fedaileri onu sille tokat uzaklaştırdılar. O

akşam, vücudunu saran ateş hâlâ sönmemişti. Gece boyunca uykusunda tam iki kez boşalıp yastığı yorganı batırdı. Sabah olduğunda ise ateş onu çıldırtacak gibiydi. Hele öğlen olunca çıldırmasına ramak kalmıştı. Yarım kavanoz macun yutup aşiftelerde teselli aramasına rağmen Esmeralda aklından çıkmıyordu. Bu yüzden ertesi sabah doğruca Parodi Tiyatrosu'na gitti. Cebindeki altınlardan kırkını fedailere verip, kadının bulunduğu kumpanyanın yöneticisi olan Portekizliyle niyeti konusunda açık açık konuştu. Portekizli, onun isteğini Esmeralda'ya ileteceğini ve ertesi gün uğramasını söyledikten sonra, Calûd gece boyunca gözünü kırpmadı. Gün doğar doğmaz Cadde-i Kebir'e çıkıp yöneticiyi buldu: Esmeralda teklifi kabul etmişti. Ancak bir gece için tam ikibinbeşyüz Frank istiyordu. Calûd parayı peşin ödeyecek ve tam iki gün sonra, tiyatroda bir paşanın da hazır bulunacağı piyes biter bitmez gece onların olacaktı. Kamelyah Hatun adlı bu piyes, tiyatroya heves eden paşa için bir Ermeni tarafından romandan uyarlanarak tercüme edilmişti. Esmeralda ise anlamını bilmediği metni ezberlemekten fırsat bulamadığı için bu süre zarfında Calûd'la görüşemeyeceği için üzgündü. Şehveti doruk noktaya çıkan bu adam sevinçten çıldıracak gibiydi. Yıllardır beklediği kadınla birleşmesine birkaç gün kalmış, üstelik bu iş sudan ucuza mal olmuştu. Kalbi şehvetten attığı halde, gücünü israf etmemek için karılarıyla ve aşiftelerle yatmayı kesti. Altınlarından iki kese alıp bir sarrafta Franka çevirdi ve parayı Portekizliye ödedi. Son gün, Mısır Çarşısı'nı dolaşıp gergedan boynuzu, zührevi macunlar, uykudaki çocukları taştan kuleler haline getirecek tiryaklar aradı ve o meşum ilacı gördü. Satıcı yeminler ederek, kapkara cam bir şişedeki ilacın ejderha menisi olduğunu ve sadece iki damlasını içen bir ihtiyarın apışarasında taşıdığı ölü serçesinin ansızın kanatlanıp kartal kesileceğini, derin ve karanlık uçurumlara dalıp sivri pençelerini kınalı kekliklere kolayca geçirebileceğini anlatıyordu. Bu sözleri dinleyen Calûd, hayatını altüst edecek bir şey yaptı: Tam on altın saydığı bu ejderha menisini bir dikişte içip bilirdi. Çünkü Esmeralda'yla birlikte olmasına sekiz saatten az

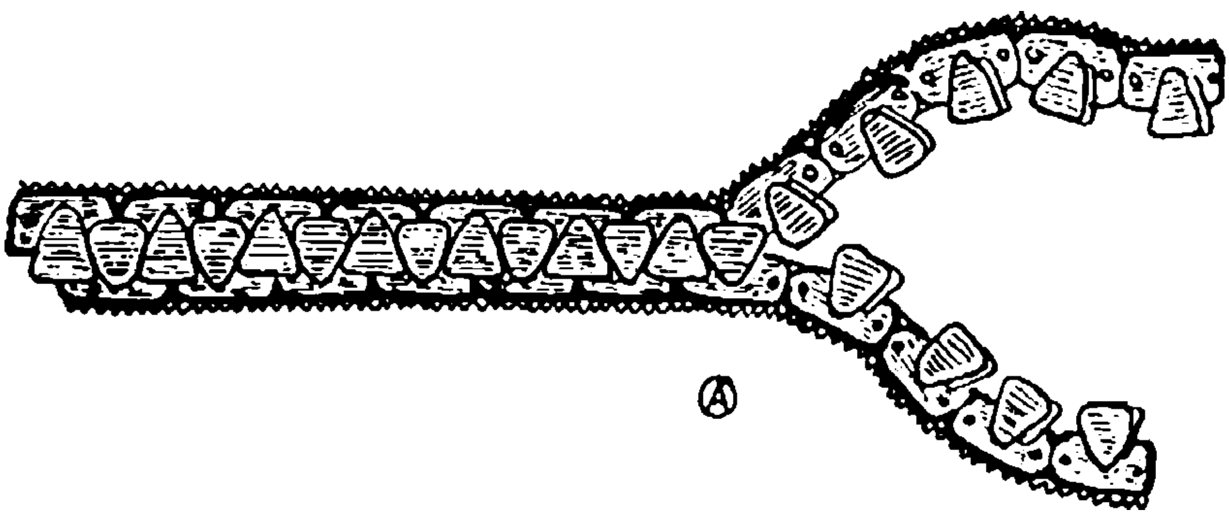
bir zaman kalmıştı. Fazla vakit kaybetmemek için Karaköy'e geçip Yüksek Kaldırım'ı tırmandı. Evinde, boynuna, ensesine ve yavaş yavaş uyanan maslahatına kokular sürüp, en güzel, en şık elbiselerini giydi. Çoktandır siyaha boyadığı saçlarını taradı ve fesini başına geçirdi. İki gündür havagazıyla aydınlatılan Cadde-i Kebir'e çıktığında hava kararmıştı. Elini pantolon cebine sokup, ejderha menisinin etkisiyle taş kesilen maslahatını yokladı. Her şey yolundaydı ama ikinci bir zekeri olmaması, onda hâlâ bir eksiklik duygusu yaratıyordu. İki başlı yılan fikri de işte o anda aklına geldi. Kızıl ve kara yakutların ışıldadığı iki mağarayı aynı anda koruyan ikiz yılanlar zihnini usul usul kemirmeye başladığında Parodi Tiyatrosu'nun kapısından girdi ve kalabalığın arasına karışıp salondaki yerini buldu. Paşanın tam on sıra arkasındaydı. Oyun başlayıp Esmeralda sahneye çıktığında, yılanının ağzından o şehvet yağı çoktan sızmaya başlamıştı. Fakat o, bütün gece bağırtıp inleteceği kadını düşünürken, az sonra çıkacak bir aksilikle hayatının altüst olacağının farkında bile değildi. Gerçekten de, bir Ermeninin uyarladığı oyunda, Kamelyalı Hatun'a yirmi kese altının Mısır Hidivi tarafından ödenmiş olduğu ortaya çıkar çıkmaz, bunu hiç beklemeyen seyircilerden bir hayret nidası yükseldi. Ne var ki, bu nida yatıştığında arka sıralarda bir itiş kakış başladı. Adamın biri kalkmış, peygamberliğini ilan ediyordu. Gerekçesi de, o parayı Mısır hidivinin ödediğini önceden tahmin etmesiydi ki, bu da onun geleceği gördüğünün en açık delili sayılırdı. İtiş kakış böylece büyüdü ve fedailer içeri dalar dalmaz tabancalar ateşlenmeye başladı. Akan kanları gören Esmeralda kendinden geçip yere yığılır yığılmaz Calûd'un aklı uçtu. Sahneye fırlamak istedi ama suratına okkalı bir yumruk yedi. Diğer oyuncular kadını sahneden taşırlarken o, bir köşeye sinip kavganın yatışmasını bekledi ve iki saat sonra Portekizliyi buldu. Aldığı cevap korkunçtu: Esmeralda hâlâ ayılmamıştı. Bu yüzden onu iki gün sonra, gece yarısı kabul edecekti. Büyük bir hayal kırıklığıyla evine doğru yürümeye başlayan Calûd, aksi gibi maslahatının bir türlü uyumadığını farketti. Bu hal gece boyunca sürdü. Ertesi sabah ilk

ağrıları hissetmeye başlayınca hindistan kâfuru kokladı. Ama kuşu uyumak bilmiyordu. Öğleye doğru ağrıları arttıkça arttı. Karanlık çöktüğünde bir hekim çağırmak zorunda kalmıştı. Yahudi hekim, dimdik olan ve artık morarmaya başlamış zekeri görünce, Calûd'a belki de hayatının en kötü haberini verdi: O, namı bütün kerhanelere yayılmış olan, kadınların dillerinden düşürmediği, o meşhur, o ağızdan ağıza dolaşan maslahatında kangren başlamıştı. Eğer birkaç saat içinde kesilmezse Calûd'un kanı zehirlenecek ve ölecekti.

Râviyân-ı ahbar ve nâkilan-ı âsâr, azot protoksitle uyuşturulduktan sonra zekeri kesilen, böylece ölmekten kurtulan Calûd'un tam bir ay evden çıkmadığını, sekiz karısının ise sanki evde matem varmış gibi ağıtlar yaktığını, öyle ki, evde ölü var zannıyla başsağlığına gelen konu komşunun güçlükle defedildiğini, olay ister istemez duyulduğunda Yüksek Kaldırım'ın bütün aşiftelerinin gözyaşı döktüğünü yıllarca meyhanelerde, kıraathanelerde ve yeni yeni açılan birahanelerde hikâyet etmişlerdir. Eliuzun Kamil Paşa dünürü Altın Bey ise onun, kendisine ejderha menisi satan esnafı üç beş arkadaşıyla gelip falakaya yatırdığını, üstelik adamın ne acılar çektiğini daha iyi anlamak ve hissetmek için zavallının tabanlarına vurulan beşyüz değneğin aynısının kendi ayaklarına da eksiksiz vurulmasını istediğini nakletmiş, Buzağızade Maymun İlham Efendi de, her ne kadar itibarı azaldıysa da, Calûd'un, yanından ayırmadığı Koltu bırakıp kemerine otuzsekizlik bir Horzenhayger sıkıştırarak, erkekliğine yönelik en ufak bir istihzayı anında cezalandırdığını söylemiştir. Çapraz Gülcemal Efendi ise bir başka rivayet nakletmiştir ki, buna göre Calûd'un yolu muhitindeki bir batakhaneye düştüğünde namlı kabadayılardan biri, onu kasdederek çevredekilere, "Herkes çakşırını indirsin de zurnası en kısa olanın kâsesine bir lehim yapalım" deyince o, namlusu dokuz inçlik Horzenhaygerini çıkarıp, "İşte benimki! Haydi şimdi şeninkini görelim" diye bağırmış, beti

benzi atan zavallı ise uçkurunu çözüp apışarasındaki bamyayı elâleme gösterip rezil olduğunun ertesi günü, bir viranede, otuzsekizlik bir silahla kafası dağılmış bir halde bulunmuştu. Hemen hemen bütün râvilerin ortak olduğu bir nokta da, kesilen maslahatının, aslında Calûd'un iktidar tutkusu için bir emniyet süpabı olduğuydu. Öyle ki, Yahudi hekim o gece işini bitirir bitirmez, onun bu tutkusu kat be kat güçlenerek bedeninin geri kalanını sarmış, zihnindeki korları yeniden tutuşturmuş, nefretini büyütmüştü. Evet, bu nefret artık ona hükmediyordu. Karıları evden birer ikişer kaçmaya başladığında, gönlünü yakan kavuran ateşin nefret olduğunun pek farkında değildi. Belki de, bu duygunun sebepleri üzerinde düşünseydi, benliğini kesin ve aşılmaz sınırlarla belirlediğini, böylece kendisini geri kalan her şeyden, Dünya'dan ayırdığını, bu yolla bir parçası olmaktan çıktığı o engin okyanus, yani Dünya karşısında elbette ki cılız, sakat ve yetersiz düştüğünü görebilirdi. Fakat o haliyle bütün bunları elbette ki düşünemezdi. Bu yüzden varlıklarını benlikleriyle sınırlayan ve dolayısıyla, aslında ona ait olduklannı bilmedikleri Dünya karşısında cılız ve sakat olduklarını hisseden insanlar gibi, varlığını tehdit ettiğine inandığı o devle savaşmaya karar verdi. Bu dev, Dünya'nm ve onun içindekilerin ta kendisiydi. Ona ait olmak ise, ona yenilmek, yani ölmek demekti. Ancak bu bir bakıma doğru sayılırdı. Çünkü Dünya'nm bir parçası olmak, bedenin değil benliğin ölümü olmalıydı. Ne yazık ki o, Dünya'yı bir kuvvetler toplamı olarak gördüğü için meselenin püf noktasını anlayamazdı: Bu kuvvetler, yani pençeleri, boynuzlan, dişleri ve bıçakları olan hayvanlar onu tehdit ediyordu, o ise hayatta kalmak zorundaydı. Bunun da bir tek yolu olduğunu sanıyordu: Sonsuz iktidarı ne bahasına olursa olsun ele geçirmeliydi. Şimdiye kadar bu iktidarı üretecek olan devri daim makinası üzerinde çalışmış, ama bu makinanın hangi amaçlarda kullanılacağını düşünmemişti. Ama artık ne yapacağını iyi biliyordu: Kendinden güçsüz olan herkesten nefret ettiği gibi, kendinden güçlü olan o devden, Dünya'dan da nefret ediyor ve onu, kendi kuvvetleriyle yoketmeyi şuursuzca hayal

ediyordu. Böylece canı neyi isterse onu yokedecek olan o silahı tasarlamaya karar verdi. Kendine dönüp baksaydı, taşıdığı iktidar tutkusunun aslında o belirsiz nefretin ta kendisi olduğunu, bu duyguyla yanan benliğinin de tasarlamayı düşündüğü silahta gerçekleşeceğini belki anlayabilirdi.
Divane Asım Efendi, Calûd'un bu silah üzerinde aylarca düşündüğünü, ancak Samur ve Yağmur Çelebiler'e, hele hele o masum çocuğa, Davud'a yaptığı eziyetlere bakılırsa, onun umutlarının ve ihtirasının bir tecessümü olacak olan bu silahın şeklinin kolayca çıkarsanabileceğini beyan etmiştir.

YILANIN OMURGASI

İki ayrı kısımdan meydana gelir. Bu kısımlar birleşirse omurga tıpkı demirden bir çubuk gibi sağlam ve bükülmez olur. Böylece U pistonu onun üzerinde kayar. Eğer bu kısımlar bir fermuar gibi ayrılırlarsa, omurga bir bisiklet zinciri gibi eğilip bükülebilir.
Gerçekten de Calûd'un zalimliği, onun maslahatı kesildikten sonra kat be kat artmış, ev halkı onun tokatlarından ve tekmelerinden kaçacak delik arar olmuştu. Diyarbekirli hiyelkârlar sözleşmeleri bitmediği için çekip gidemiyorlardı. Ancak Calûd'un karıları birer sevgili bulur bulmaz bohçalarını topluyor ve yıllarca yaşadıkları bu cehennemden bir atın terkisine atlayarak kaçıp gidiyorlardı. En büyük azabı çeken ise elbette ki Davud'tu. Uzun îhsan Efendi'nin evinden kaçırıldıktan sonra falcının

kehaneti üzere asla büyümeyen, yarım asır boyunca mahallenin tam yedi çocuk nesliyle birlikte Galata sokaklarında koşturan ve elli yaşındaki görmüş geçirmiş birinin onu göstererek, "Bakın işte, vaktiyle ebe kaç kaç oynadığımız Davud bu!” dediği o masum çocuk, Calûd'un köteklerinden bıkarak kendini çelik çomağa, kabak kabak patladıya, ebe çıldıra, elimumcuya ve körebeye vermişti. Adamakıllı bir sopa yedikten sonra üzüldüğü vakit doğruca Tophane'ye koşuyor, orada hurdaya çıkarılmış, Nuhu Nebi'den kalma çakaloz, badaluşka, darbzen, kolomborne, balyemez, prangi ve diğer toplardan, tunç değil de sanki çamurdan yapılmışlar gibi, bir avuç maden alıp eğerek bükerek ibibikler ve kumrular yapmaya devam ediyordu.

PENÇELER

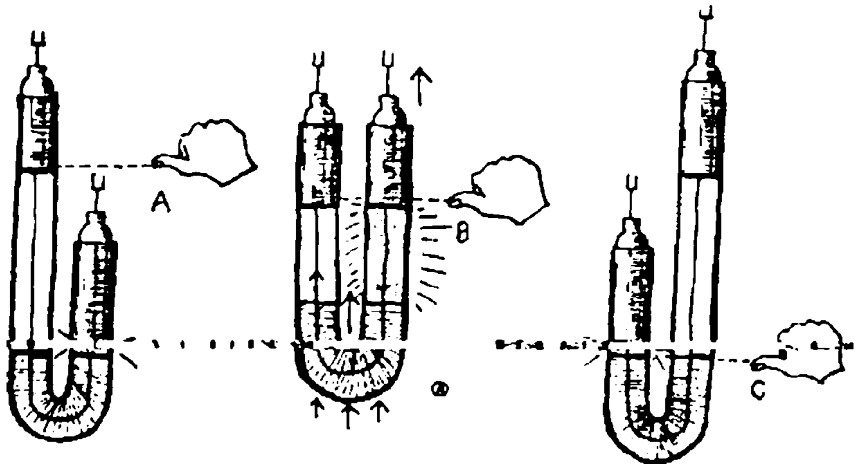
Pençeler eğri bir piston içine yerleştirilmişlerdir. Pistonlara basınçlı buhar verildiğinde pençeler toprağa saplanır ve yılanı zemine tespit ederler. Kafalardan biri böylece tutunduğunda diğer kafa gövdeyi sürükler.

Evin avlusu madeni kuş heykelleriyle doluydu. Bunlardan birine takılıp sendelediği bahanesiyle Calûd onu döverken bu zavallı çocuk hiç ağlamadan ve asla ses çıkarmadan sabrediyordu. Öyle ki, Yâfes Çelebi'nin onun adının yazılı olduğu kolyeye vaktiyle hak ettirdiği sabır taşı, çektiği onca eziyete rağmen henüz çatlamış değildi. Ancak köteğe daha fazla seyirci kalamayacağını hisseden biri çıkıp Calûd'a, "bu eziyeti ancak bir yılanın yapacağını" söylediğinde, hiyelkâr adam çocuğu bıraktı. Çünkü aklına daha büyük bir kötülük gelmişti. Divane Asım Efendi'nin dediği üzere, mashalatından artık akmayan iktidarının bir sonucu olan eziyetten böylece ilham alıp; o korkunç silahı yılan şeklinde tasarlayacaktı. Hem de, Esmeralda'yı düşünürken özlemini çektiği gibi, iki başlı bir yılan şeklinde.

Tatavla delilerinin sonuncusu Divane Asım Efendi, onun bu silahı tam on yılda gerçekleştirdiğini, akıl almaz tasarılar ve onların hesaplarıyla kafaları adamakıllı zorlanan Samur ve Yağmur Çelebiler'in ise sonunda çıldırdığını rivayet etmiştir. Gerçekten de Calûd onlara, tam yüzelli adım uzunluğunda, içinde altı mürettebat taşıyabilecek, demir pullarla zırhlanmış, korkunç

silahlarla donatılmış bir savaş aracı; yüzen, yürüyen ve uçan her şeyi yokedecek olan bir yılan yapacaklarını söyleyince ikizlerin akılları durmuş, gözleri yuvalarından uğramıştı. Ona, tekerlekleri olmadıkça yılan şeklindeki bir savaş aracının yürütülmesinin imkânsız olduğunu söylediler. O ise, "Peki yılanlar nasıl gidebiliyor öyleyse?" diye sordu. Diyarbekirli ikizlerin kafaları iyice karışmıştı: Calûd'un dediğine göre bu canavar, tekerleklerle değil, sinsice sürünerek ilerleyecekti. Sürünme hareketini gerçekleştirmenin mutlaka bir yolu olmalıydı. Bu yolu bulmak için dağdan bayırdan topladıkları sayısız yılanı incelediler, ancak kafaları hâlâ bomboştu. Calûd geceler boyunca düşündü: Yüzelli adımlık dev bir yılan, buhar makinasıyla çalışmak zorundaydı. Ama makina pistonlarının döndürdüğü mil, sürünmeyi nasıl sağlayacaktı? Buhar basıncıyla bir fili bile kaldırabilen güçlü bir pistonu ve bir zamanlar onun kadar kudretli olan zekerini düşündü. Sonunda yılanın kendisini, dev bir piston gibi kullanmaya karar verdi.

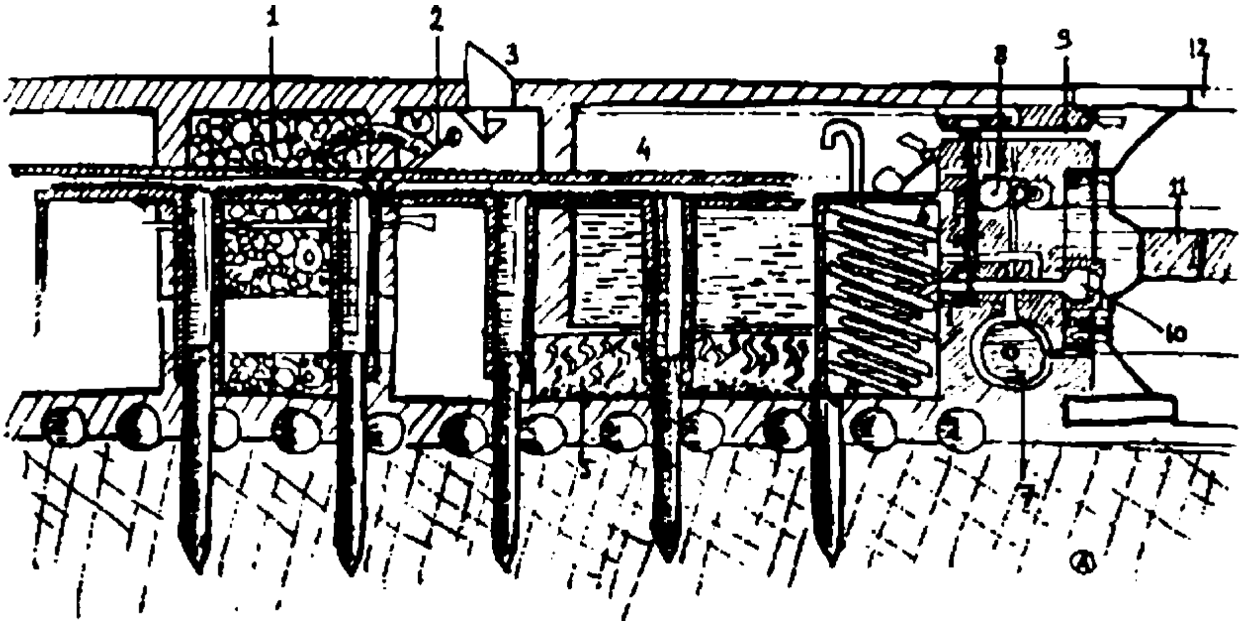
Yine Divane Asım Efendi'den nakledildiğine göre, yaşı artık elliyi geçen Calûd, Samur ve Yağmur Çelebiler'le birlikte tam onbir yıl bu savaş makinasıyla uğraşıp planlarının ve hesaplarının çoğunu tamamlamıştı. Elbette bu sırada dünya da değişiyordu: Cadde-i Kebir'e kaldırım taşları döşenmiş, Galata'nın surları yıkılmaya başlanmış, Haliç'e yeni bir köprü yapılmış, hatta Azap kapısı-Galata-Beşiktaş arasına bir atlı tramvay hattı bile döşenmişti. Çok uzaklarda ise Paçinotti adında bir âlim, diyapozonun sesini elektrikle yüzon adım uzağa iletmiş, Yeni Osmanlılar Cemiyeti Paris'te padişah efendimiz aleyhinde atıp tutmaya başlamış, margarn denilen suni bir yemek yağı icad edilmiş, pistonları buhar basıncıyla değil, patlamayla itilen motorlar üzerindeki çalışmalara devam edilmişti.

YILANIN İLERLEMESİ

A- (Sol bölümdeki) pençeler yere çakılmış durumdadır. Sancakta (sağ bölümde) pistona buhar basılır. Buhar basıncı, U pistonunu iskeleye doğru iterken, sancak bölümü ileriye doğru hareket eder. B- Omurganın, U pistonu içinde olmayan kısımlarının sağa ve sola kıvrılması imkânsız olduğundan, zemine sabitlenmiş olan iskele bölümü dışında bütün gövde ileriye doğru sürüklenir. C- Sancak bölümü, ilerlemesini tamamladıktan sonra pençelerini zemine tespit eder. Bu kez aynı işlemi iskele bölümü tekrarlar ve sürünme hareketi böylece devam eder.

Dünyadaki bu gelişmelerden haberdar olan Calûd ise, icad ettiği savaş aracı yanında diğerlerinin bir hiç olduğunu söylüyor ve bunda da elbette yanılıyordu. Çünkü mukavemet hesaplarını defalarca denetleyen Samur ve Yağmur Çelebiler'in sözlerine kulak vermesine imkân yoktu. Gelgelelim yine de o, iki başlı yılandaki eksikliklerin hiç olmazsa bir kısmının farkındaydı. Bu yılan, güya buhar basıncıyla çalışan eğri bir pistondu. Çok basit olarak, kükürtle güçlendirilmiş kauçuktan esnek bir gömlek içindeki tuhaf bir omurga boyunca hereket eden bir U pistonu ona hareket veriyordu. Onun gömlek dediği ka-

YILANIN MAKİNA DAİRESİ VE PENÇELERİ

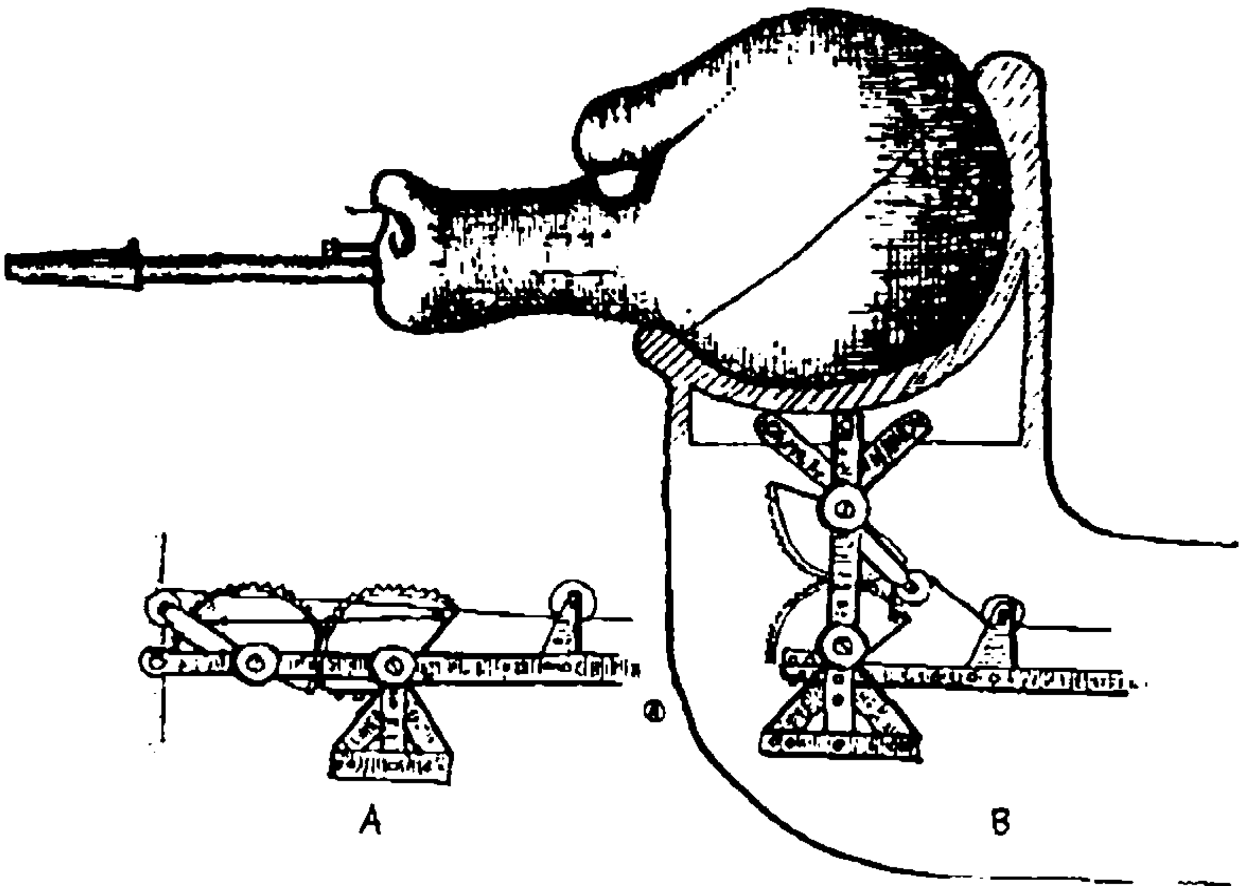
1- Kömür deposu. 2- Yılanı sağa ve sola döndüren kol. 3- Gözetleme penceresi. 4 -Buhar kazanı. 5- Ateş. 6- Gömlekten gelen buharı soğutma sistemi. 7- U pistonundaki, istikamet veren çarkları harekete geçiren tel (2 numaralı kola bağlı). 8- Buharın çıktığı ve pistonu ittiği supap ile, yılanın öteki başı ilerlediği sırada içeri giren buharın geçtiği supabı sırasıyla açan ve kapayan sistem (U pistonuna uzunluğu belli bir telle bağlı olduğu için, tel gerildiği anda buharı soğutma sistemine almaya başlar. Tel makaraya tamamen sarıldığında ise basınçlı buharı koyverir). *9*- Buhar çıkış supabı. 10- Buhar giriş supabı. 11- Omurga. 12- Gömlek.

uçuk kılıf, top mermilerine mukavemet için bir demir iskelet ve çelik pullarla takviye edilmişti. Bu savaşçı yılanın soldaki başına iskele, sağdakine ise sancak deniyordu. Her iki başta da birer buhar kazanı vardı. Ayrıca, bu kısımlara, sürünme hareketinin gerçekleşmesi için şart olan birer tespit düzeneği, yani onikişer pençe yerleştirilmişti. Çünkü aracın sürünmesi için bir yere tutunması şarttı. Savaş aracının iskele ve sancağına yerleştirilen bu pençeler de aslında birer pistondu. Kazandan gelen basınçlı buhar onları toprağa saplıyor ve böylece yılan zemine

tespit ediliyordu. Yılanın, diyelim ki ön tarafta olan iskele bölümü zemine pençelerle tutunmuşken, hesaplara göre onun sancak tarafının ilerlemesi gerekiyordu. Elbette bu sırada sancak bölümü U pistonuyla bitişik bir halde olacaktı. Bu piston ise basit olarak ortası delik bir boruydu. Yılanın omurgası ise pistonun deliginden geçiyor, ve piston, bu omurga üzerinde kayıyordu. Gel gör ki U şeklindeki bir boru yine U şeklindeki bir tel üzerinde elbette hareket edemezdi. Ama bunun da bir kolayı vardı. Hiyel ilmi hiylelerin ilmi olduğu için Calûd omurgayı, Amerikalı Yudson'un icad ettiği fermuar gibi tasarladı. Omurga iki kısımdan meydana gelecek ve bu kısımlar birleştiklerinde sağlam bir demir çubuk gibi mukavemetli, eğilip bükülmez sulp bir ray olacaklar, ayrıldıklarında ise bir zincir gibi kolayca kıvrılabileceklerdi. İşte U pistonunun sağında ve solunda, bu fermuar-omurgayı açıp kapayan iki basit mekanizma vardı. Öyle ki omurga, pistonun kavisli kısmına gelince açılacak ve bu bölümü bir zincir gibi kıvrılarak aştıktan sonra yeniden kenetlenecekti. Sonuçta U pistonu, yılanın gövdesinde sürekli ileri geri, daha doğrusu bir sancağa bir iskeleye gidip gelecekti. Buna göre, sancaktaki kazan dairesinden buhar verildiğinde, gömleğin içindeki basınç pistonu iskeleye doğru iterken, omurganın mukavemeti nedeniyle sancak tarafı ileriye doğru hareket edecekti. Piston böylece iskeleye geldiğinde, sancaktaki pençeler zemine kilitlenecek ve bu kez iskelede kazan dairesinden buhar verilince U pistonu gerisin geriye gidip, iskeleyi ileriye itecekti. Böylece Calûd'un "yılan" dediği bu devasa piston sürüne sürüne büyük mesafeleri katedebile- cekti. Ayrıca sürüklenirken tabanının aşınması da zordu. Çünkü gömleğinin altındaki bilye yatakları onun hareketini kolaylaştıracaktı.

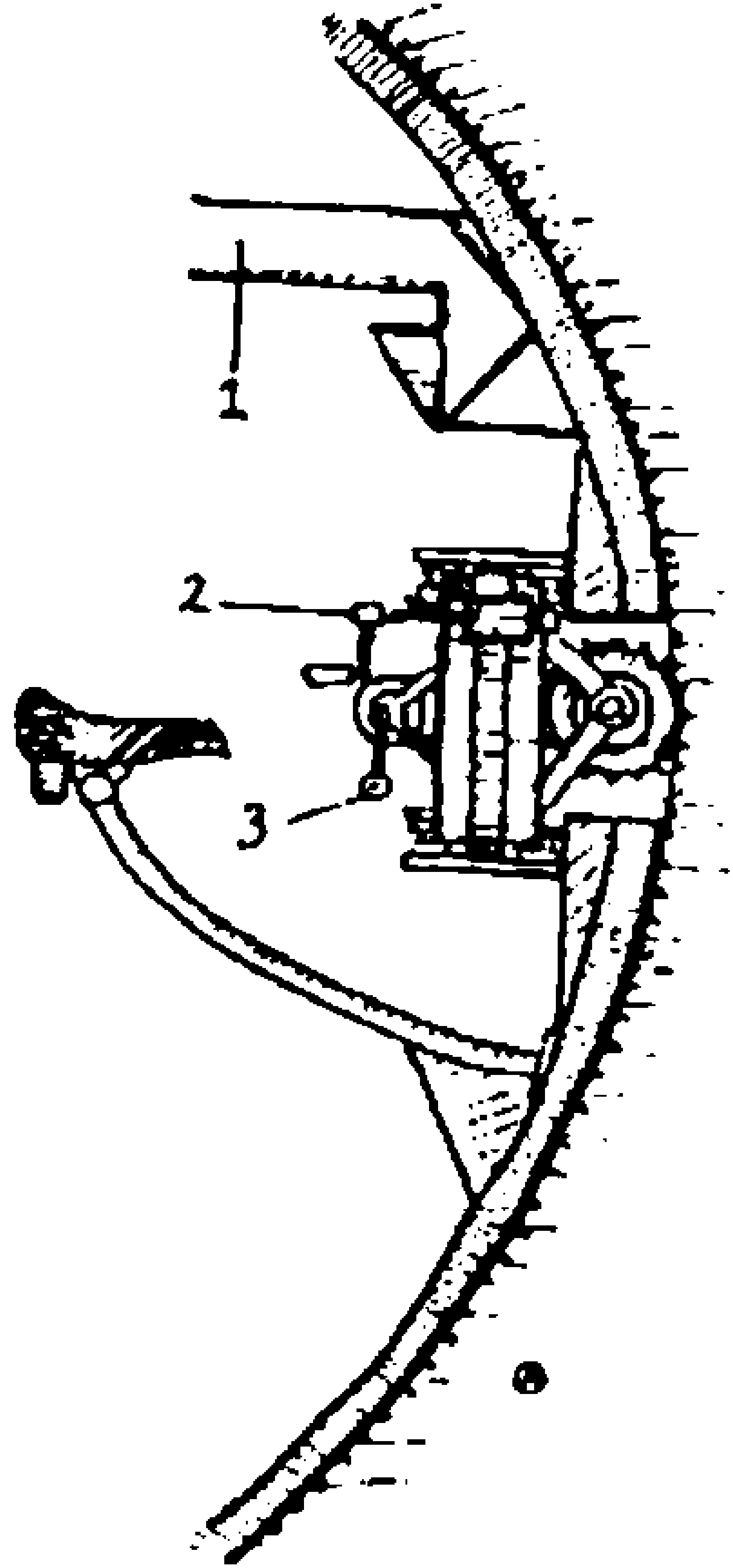
Yine Divane Asım Efendi'den nakledildiğine göre Calûd, yılanın sancak ve iskele taraflarına, aşağı ve yukarı, sağa ve sola doğru kolayca oynayabilen birer kafa yerleştirmiş, ayrıca bu canavarın alamet-i farikası olan çatal dilini de unutmamıştı. Bu çatal diller ise seri ateş edebilen

korkunç birer toptu. Sözkonusu silah, diğer asri toplarda olduğu gibi kamadan dolduruluyor ve her defasında iki mermi atıyordu.

TOPUN HEDEFİ GÖRMESİN YILANIN BAŞINI KALDIRAN SİSTEM

Basitçe, ana namluya bağlı bir çift çatal namludan ibaretti. Çatal namlulara mermi, ana namluya ise barut konuyor, silah ateş alır almaz geri tept iğinde ise çatal namlulara burundak ideliklerden yeni mermiler sürülüyordu. Öyle ki, bu haliyle silah defalarc aateş edebilirdi. Seri ateş sonucu namlunun genleşip şişmesi de onun etkisini sınırlamıyordu. Çünkü şarjördeki mermilerin kalibresi eşil değildi, îsınma sonucu namluya önce büyü ksonra küçük mermiler yerleştiriliyor, böylece silah ısınmasına rağmen atış adevam edebiliyordu.

1
2
3

YILANIN KAFASINA YÖN VEREN SİSTEM

1- Nişangâh. 2-3- Yön belirleme kolları.

Calûd çılgına dönmüştü. Çünkü o zamana kadar seri ateş edebilen top görülmüş şey değildi. Kendisini icadına o kadar kaptırmıştı ki, omurganın mukavemet hesaplarında yaptığı hataları görebilmesi imkânsızdı. Diyarbekirli ikizler ona, top ateş ettiği anda omurganın kırılacağını, bu yüzden kalınlığının beşte üç arttırılması gerektiğini, fakat bu yapılırsa yılana binen ek ağırlık nedeniyle hızın dörtte üçünün azalacağını, bunun için de kazanın hacminin yirmisekizde beş arttırılmasının elzem olduğunu, gel gör ki bu durumda da yakıt tüketimi fazlalaşacağı için yılanın menzilinin iki buçuk fersaha ineceğini söylediklerinde yine umutsuzluğa kapılmadı ve onlara, sanki çok basit bir iş yapmalarını istiyormuş gibi, gereken hesapları derhal yapmalarını buyurdu. Samur ve Yağmur Çelebiler barakalarına kapanıp tam üç buçuk ay kafa patlattılar. Yılanla ilgili sayılar ve veriler o kadar fazlaydı ki, bu, içinden kolayca çıkılacak bir iş değildi. Çünkü bu mesele, koskoca bir imparatorluğun bütçe defterini denkleştirip kapatmaya benziyordu, lkinci ay, sayılardan başka bir şey düşünemez olduklarından konuşmayı unuttular. Üçüncü ay çoktan bittiğinde artık her şey, onlar için bir sayı olmuştu: Saymalarına gerek kalmadan bir avuç çakıl taşının kaç tane olduğunu görebiliyorlardı. Evet, onlar taşları değil onların sayısını görüyorlardı. Sonunda avludaki kum tanelerinin sayısını da gördüler. Tam üç buçuk ay dolunca, küçük kardeş olan Yağmur Çelebi, hafızasında, muhayyilesinde ve görüsünde bulunan her şeyin sayısını gören ikizini vurdu. Kardeşi cansız yere serildiğinde ise, tabancayı bu kez kendi ağzına sokup tetiği çekti.

Tarihler, artık yaşlı biri olan Calûd'un, dev yılanı tasarlamaya ömrünün yetmeyeceğini anladığını, ama ölümden korkmadığını, çünkü kendisinin bu zırhlı canavarın içinde yaşayacağına inandığını yazarlar. Sıvaslı Ali Nazik Efendi onun, çıldırıp intihar ederek kendisini yüz üstü bırakan Samur ve Yağmur Çelebiler'in cesetlerini avludaki kör kuyuya attıktan sonra iki başlı canavarın mukavemet hesaplarını sabırla yapmaya koyulduğunu, son karısı da onu terketti- ğinde bir zürriyetinin olmamasının acısının onu büyük bir umutsuzluğa sevkettiğini, çünkü kendisi öldükten sonra yılanı geliştirecek ve nihayet inşa edecek biri olmayacağından, dolayısıyla o öldükten sonra, ikinci benliği olan yılanın da unutulup gideceğinden korktuğunu rivayet etmiştir. Terlikçizade Ali Necef Bey ise, evde Davud'la başbaşa kalan Calûd'un bu korkuyla îstanbul Sanayi Mektebi'ne gidip, orada sevabına okutulan öksüz ve yetim öğrencilerden birini yanına çırak aldığını yazmıştır. Merkep Abidin Efendi'nin Ali Necef Bey'den naklettiğine göre Calûd, talebeler arasında en uysal, en sessiz ve en siliği olan Üzeyir adında bir delikanlıyı seçmişti. Çünkü zürriyeti olmayan bu adam, Üzeyir'i tıpkı o yılan gibi, benliğinin bir parçası kılmak isliyordu. Böylece onu hiyel ilminde kolayca yetiştirebilecek, kendisi öldükten sonra da Üzeyir, yılanı tamamlayıp, ustasının ikinci benliği olan bu canavarı yaşatacaktı.

Tarihçiler ve vakanuvisler onun bu çocuğa ve hâlâ altı yaşında olan Davud'a çektirdiklerini anlata anlata bitiremezler. Üzeyir bir yana, zavallı masum Davud'a sebepsiz olarak ve sadece zevk için eziyet eden bu hiyelkârın ölümünü, râviyân-ı ahbar ve nâkilan-ı âsâr şöyle hikâyet etmiştir: Calûd, on yıllardan bu yana madenleri eğip bükerek kuş heykelleri yapan Davud'un sükûneti, yüzünden eksilmeyen tebessümü, en gaddarca köteğe rağmen ağlamaması karşısında sonunda çileden çıkmış, onun metanetini kırmak için eline bir kızılcık sopası alıp zavallıyı dövmeye başlamıştı. Ancak Davud, Yâfes Çelebi'nin iktidar taşını ele geçirdiği

odaya kaçıp kapıyı kilitlediğinde Calûd köpürmüş ve derhal kilidi kırarak eskisinden daha kuvvetle zavallının çıplak bacaklarına, kıçına ve yüzüne vurmaya başlamıştı. Öyle ki, Yâfes Çelebi'nin bir zamanlar onun madalyonuna hak ettirdiği sabır taşı sonunda çatlamış ve çocuk ağlamaya başlamıştı. Onun gözyaşlarını gören Calûd'un keyfi yerine gelmişti. Fakat odanın bir köşesine kaçan çocuğu yakalamak isterken, onun elinde bir taş gördü. Yıldızsız geceler kadar siyah ve duru billurlar kadar saydam olan bu taşı, Davud var gücüyle Filistînin kafasına fırlattı. Taş, Calûd'un iki kaşı arasına gömüldü ve Filistînin o dev gibi gövdesi yere yığılıverdi. Ağzından ve kulaklarından kan geliyordu. Patırtıya koşup gelen Üzeyir, Calûd'un başından sekip mangaldaki kızgın korların arasına düşen o taşı gördü. Davud hâlâ ağlıyordu. Ama göz yaşlan acısından değil, bir adam öldürdüğü içindi. Calûd, Üzeyir tarafından yatağına sürüklenirken, alnını dağıtan o taş zihninden çıkmıyordu. Efendisinin, "Devri daimin sırrını mektepte medresede değil, kafanda ara" sözünü hatırladı. Ölmeden önce, çırağı olan o saf çocuğa yılanı mutlaka tamamlayacağına dair yemin ettirdi. Bir kâğıt imzalayıp evini, barkını, yıllarca ezdiği Üzeyir'e işte böyle bıraktı. Ona, öldükten sonra, bütün iktidarını borçlu olduğu saçlarını kanunu kadim üzere kazımasını vasiyet etti. Nihayet son nefesini verdi. Hainler haini Kara Calûd'un müdde-i ömrü altmışbir, devri tahayyülü ise kırksekiz yıl olarak hesaplanmıştır. Mezarı Kasımpaşa kabristanındadır. Toprağının bilek güreşinde kudret verdiği söylenir.

DEVRİ DAİMİN SIRRINI ÇÖZEN ÜZEYİR BEYİN HAL TERCÜMESİ VE GÖRÜLEBİLEN MENKIBELERİN BAZILARINI BEYAN EDER

Râviyân-ı ahbar ve nâkilan-ı âsâr Üzeyir Bey'in kâh Gala- tavî, kâh îstanbul!, kâh Sinobî olduğunu beyan etmelerine rağmen, bu konuda rivayet muhtelif olduğundan, onun aslında Dünyevî olduğunu, Yusrizade

Tokatçı Kevakib Efen- di'nin de zikrettiği gibi, hayatının son yıllarında ise semavî sayılabileceğini söylemek isabetli olur. Çünkü Kalyoncukul- luğu Tekkesi pîrlerinden Tiryakî Boncuk Dede Hazretleri onun ibnü'l arz olduğunu ilan eylemişlerdir. Mahlası Hayalî, ustası ise bir Filistîdir. Çeşm-i Siyah Badem Efendi ile Katır- baş îzzet Çavuş, onun soy ve sopunun belli olmadığını zikretmişlerse de, Seccadecibaşızade Zerduva Basri Çavuş onun soyunun Harirî'ye kadar uzandığını vakayinamesinde yazmıştır. Bütün bu râviler, nakiller ve nice nice diğerleri, onun menkıbelerini şöyle rivayet ve hikâyet etmişlerdir:

Tokatçı Kevakib Efendi'nin Havaî Efraim Bey'den naklettiğine göre o, bir öksüz ve yetim olarak sokaklarda sürtmüş, viranelerde barınmış, çöplüklerden nevale toplamıştı.
Ne var ki İstanbul Sanayi Mektebi açılınca bu hayatı da noktalanmıştı. Çünkü bilindiği gibi bu mektebin öğrencileri sokaklardaki başıboş çocuklar arasından seçilecekti. Nihayet, bir bekçiden kaçarken, adam ucu demirli sopasını onun ayaklarına fırlatarak çocuğu yere düşürmüş ve kulağından tuttuğu gibi Zeytinburnu'ndaki sanayi mektebine götürmüştü. İlk yıl burada yazı, hesap, hendese ve işe yarayacak kadar şakirdlik öğrendi. Zekâsı ve kavrama yeteneğinin, akranlarının kat be kat üstünde olduğu ortaya çıkınca, sille, tokat, tekme ve sopa yemekten pek az nasibini aldı. Fakat bu kez onu çekemeyen arkadaşlarının eziyetine maruz kaldı: O, sekizleri ezberlediğinde, hâlâ altılardan ileri gidemeyen arkadaşları -kerrat cetvelini dürüp yağlayarak makatına soktular. Fisagor'dan henüz habersiz olduğu halde, bir dik üçgenin hipotenüsünün, dik kenarların karesinin toplamına eşit olduğunu ispatladığında ise yer yerinden oynadı. Akranlarından bu yüzden o kadar eziyet gördü ki, ertesi günü muallime gidip, teoremi aslında kitaptan okuduğu palavrasını sıkmak

zorunda kaldı. Ne daha eksik ne daha fazla, tam akranları kadar olmalıydı. Böylece ne bahasına olursa olsun susmayı öğrendi. Gel gör ki bu tavrıyla arkadaşlarını pek ikna edemiyordu. Aptal görünmenin bir yolunu bulmalıydı. Ne yazık ki bunu başarabilecek kadar zeki değildi. Kendisine yapılan eziyet arttıkça arttı. Neyse ki ikinci yıl, o tam onbir yaşma bastığı zaman, müdürün odasına çağrıldığında bir kurtuluş ümidi tecelli etti. Odada kendisiyle birlikte oniki çocuk vardı. Başında aziziye fes, üstünde bir redingotla, şık, yaşlıca fakat korkutucu bir adam müdürle konuşuyordu. Denildiğine göre bu bey bir hiyel ustasıydı ve çocuklardan birini, ona yapılan bütün masrafları ödeyip yanma çırak alacaktı. Müdüre paraları sayan adam, kendilerini beğendirmek için karınlarını içeri çekip göğüslerini geren çocukları es geçerek gözlerini ona dikti. Arkadaşlarından aylarca ve yıllarca eziyet çeken çocuk kurtulduğunu sanıyordu. Adamla birlikte Galata'ya geçip Yüksek Kaldırımcı tırmanırken bile, ne kadar büyük bir belaya çattığının farkında değildi. Mevlevihane'nin tam karşısındaki evin avlu kapısından girer girmez, adamdan okkalı bir tokat yedi. Üstelik bu, ona şahsiyetini unutturacak olan sillelerin ilkiydi. Çünkü Sanayi Mektebinde elini öpüp sadakat yemini ettiği efendisi onu, hepsi de ölü doğan yetmiş küsur çocuğunun hasretiyle değil, erkek bulur bulmaz evden kaçan karılarının hayatında bıraktığı boşluğu kapamak için yanma almıştı. Karıları ona, kendi benliğini gelecekte yaşatacak bir zürriyet vermediğinden, zekeri hekim tavsiyesiyle yıllar önce kesilen adam, bu masum çocuğu dölleyecekti: Onu hiyel ilminde yetiştirip bu konuda buluğa erdirdikten sonra, devasa yılanın tohumlarını onun masum zihnine fışkırtacak ve bir çeşit rahim olan bu zihni bilgiyle besleyecekti. Yılanın hesabı kitabı o kadar fazlaydı ki, zaten bir ayağı çukurda olan adamın, ilk sancıları, içinde geliştiği rahim olan zihinde hesapları tamamlanan canavarın doğumunu, doğu ya da batıdaki

herhangi bir ülkeden ihtira beratı denen kafa kâğıdının alınmasını, bir fabrikada yüzlerce mühendis ve binlerce işçi tarafından büyütülmesini ve seri olarak çoğaltılmasını, böylece reşid olduğunda ise, savaş meydanlarına, düşman şehirlere, kırlara ve dağlara, kısacası yüzlerce kardeşiyle yeryüzüne salıverilmesini, yüzen, yürüyen ve uçan her şeyi yokederek, bir vakitler onu tasarlayan babasının varlığını ve benliğini yaşatıp gerçekleştirmesini görmeye ömrünün yetmeyeceği açıktı. Ne var ki onun dölü olan dev yılan, adamın amaçlarım ve iktidarını yaşatacağı için ölümden pek bir korkusu yoktu. Çocuğu bulduktan sonra diğer endişeleri de azalmıştı: Yılanın tohumunu zihninde taşıyacak bir çocuk için Arapçada "taşıyıcı" demek olan "hamma!", "hamil" ve "hamile" kelime lerinden hangisini kullanacağından emin değildi. Çocuk, kendisinden, bu yılana gebe kaldığında onu doğurmaktan vazgeçemezdi de. Bunun için gereken önlemleri almıştı: Her şeyden önce, onun vazgeçmek gibi büyük ve önemli bir kararı vermesini önlemek için çocuğun şahsiyetini yok edecekti. Taşları yerinden oynatan gür sesi, şapladığı yerden hâlâ ses getiren demir tokatları bu işin teminatıydı. Ayrıca onun, dünyadan, hayal ya da gerçek bütün yaratıklardan, kısacası her şeyden korkmasını, diğer insanlardan çok daha güçsüz olduğunu hissetmesi için de gerekeni yapmaya kararlıydı. Böylece kendisini düşmanlarla dolu bir ummanda gören çocuk, zihninde döl tutan o canavara, o dev yılana sarılacak, onu bir kurtarıcı olarak görecekti. Güçsüz, sakat ve şahsiyetsiz olduğuna bir kez inandığı için, bu iktidar kaynağından vazgeçemeyecek, onu büyütüp geliştirecek ve nihayet canavarı gerçekleştirecekti. Kısacası adam, her şeyi hesaplamıştı: Geri kalan azıcık ömründe gerçekleştiremeyeceği bu dev yılan kendi benliğinin bir parçasıydı, ama çocuk, bu canavarın varlığının bir parçası, onun adeta bir kozası olacaktı.

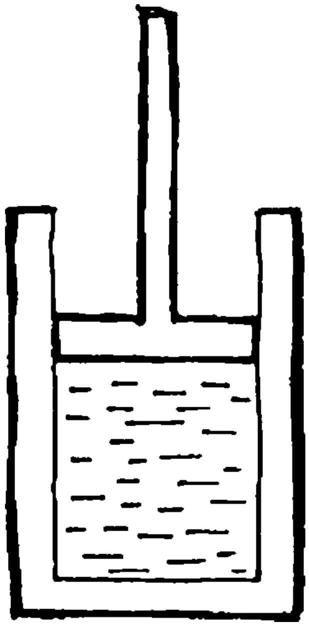
Havaî Efraim Bey'den bu kez Kuyruklu Abidin Çavuş'un naklettiğine göre bu hain adam, dev yılanın büyüyeceği zihni daha da bakir kılmak amacıyla, o sıralar onbir yaşında olan çocuğun yeni yeni gelişen şahsiyetini yoketmek ve uğursuz dölün tutması için onu buluğa erdirmek zorundaydı. Bu iş için sekiz yıllık bir plan bile yapmıştı: Planın en önemli parçası, çocuğun ne olursa olsun, kesinlikle sokağa çıkmamasıydı. Bu yüzden büyük Beyoğlu yangınında bile adam, ne onun, ne de madenleri eğip büken Davud'un evden ayrılmalarına izin vermedi. Yangın kazasız belasız atla- dıldıktan sonra asıl eziyet başladı. Çocuğa cebir ve hendese öğretirken, dışarıda amansız bir dünyanın olduğunu, sokaklarda ise adına insan denen kana susamış canavarların kol gezdiğini söylüyordu. Ertesi yıl sıra çok bilinmeyenli denklemlere, fonksiyonlara, polinomlara, kuvvetler ve bileşkelerine geldiğinde ona bu korkunç insanların resimlerini gösterdi: Buhtancıları, dedikoducuları, hafiyeleri, eli kanlıları, meymenetsizleri, amansızları, nemrutları, zorbaları ve hunharları uzun uzadıya anlattı. Ayrıca geceleri ona sık sık korku hikâyeleri anlatıyor, meyhanelerde şarap ısmarladığı külhanbeylerine ise, evinin önünden geçerken nara atıp tabanca patlatmalarını tavsiye ediyordu. Elbette bu sırada kendisi de boş durmuyordu. Daima bağıra bağıra konuşuyor, dayak yemenin değil de dayak yiyen birini seyretmenin daha sindirici olduğunu bildiğinden, çocuğun gözleri önünde o masum Davud'a kötek üstüne kötek atıyordu. Bununla kalsa iyiydi. Gece yarıları, sabaha karşı, cadıların, umacıların, mükerrûların korkunç inlemelerini taklit edip onun uykularını kaçırıyor, sonuçta onu pıstırdıkça piştiriyordu. Dördüncü yılın sonunda çocuk korkağın ve sünepenin teki olduğu için, artık avlu kapısını kilitlemesine gerek kalmamıştı. Beşinci yılda ona'analitik hendese, trigonometri, mukavemet ve dinamik dersleriyle birlikte evin dışındaki dünya konusunda sayısız öğüt de verdi: Kendisini can kulağıyla dinleyen

pısırığa, mevkileri ve cinsleri ne olursa olsun insanların kötü ve çok tehlikeli olduğunu anlatıyordu. Buna göre insanlar bir bakıma, güçlü veya güçsüzdü! ama değişen bir şey yoktu. Çünkü güçlü insanlar düelloyla mertçe döğüşüp adam öldürürler, güçsüzler ise korkakça pusu kurup cinayet işlerlerdi. Kadın cinsinin daha nazik, daha şefkatli olduğu da palavraydı: Onlar adam öldürmekten değil, kandan çekinirlerdi. Bu yüzden kurbanlarının başına tabanca sıkıp ortalığı kan revan içinde bırak- maktansa, daha temiz bir yolu, mesela zehiri tercih ederlerdi. însanların akıllı ya da cahil olmaları da onları zalimlikten alıkoyamazdı. Zeki olanlar menfaaatlerini bildikleri için para uğruna cinayet işlerlerken, cahiller ise cahil oldukları, yani düşünsel bir macera yaşamaya güçleri yetmediğinden, zihinlerindeki boşluğu, ne olduğunu bile tam olarak bilmedikleri bir dava ile kapatırlardı. Böylece onlar, akıllılar gibi para uğruna değil, inandıkları dava için kan dökerlerdi. Peygamberin torunları bile din için katledilmemiş miydi? Çocuk şehzadelerin öldürülmesi için bizzat şeyhülislâm fetva vermemiş miydi? Bir Rus yazarı, Büyük Engizitör adlı eserinde, İsa Mesih'i yakmak isteyen bir kardinali anlatmamış mıydı? Adam bunları sanki bir sır veriyormuş gibi çocuğun kulağına fısıldıyor, ama aynı zamanda, eğer isterse onu evden kapı dışarı edivereceğini de ima edip gözdağı veriyordu. Nihayet altıncı yıl ona, sıvıların ve gazların mekaniğini, hareket kanunlarını, ısı makinelerini, kinematiği, dizileri, integrali ve lineer cebiri öğretirken artık onaltı yaşını bitiren bu pısırığın kendisinden kat kat zeki olduğunu, hatta sünepeliği olmasa ona dâhi denilebileceğini farketti. Bunu anlar anlamaz ikinci benliği olan dev yılanın geleceği konusundaki son endişeleri de yok oldu: Çocuğun dehası, canavarın tohumları için mükemmel bir rahim olacaktı. Yedinci yıl, belki de bu yüzden ona fazlasıyla yüklendi: Artık sakalları çıkmaya başlayan pısırık, gazlar kanununu, Jul deneyini, Karno ve Jul çevrimlerini, emniyet katsayılarını, çekilme, basılma ve burulma

gerilimlerini adeta yutuyordu. Böylece adam zavallıya krank ve kamalı millerin; uç, konik ve küresel muylularının; kovanlı, çanaklı, bilezikli, genleşme- li ve mafsallı kavramaların; düz, kademeli ve gergili kasnakların; vidalı, çentikli ve maşalı pimlerin ve daha bir nice mihaniki akşamın ayrıntılarını ve hesaplarını öğretti. Gel gör ki adam, sanayinin hızla geliştiğinin farkındaydı. Patlamalı motorlar, elektrik üreten dinamolar, sesi çok uzaklara nakleden cihazlar ve elektrik ampullleri icad edilmiş, eski zaman mucidi bir hiyelkâr olan kendisi ise çok gerilerde kalmıştı. Bu nedenle, varlığını yaşatacak olan dev yılanın selameti için, onyedi yaşını bitiren pısırığın asr! bilimlere yaklaşması lazımdı: Ona ayyaş bir Fransızca hocası tuttu. Çok geçmeden de önüne cilt cilt Fransızca bilim ve hiyel kitapları yığdı. Sonunda pısırığın zihni buluğa ermişti. Adam, yılanın dölünü tutmaya artık hazır olan bu oğlanı gebe bırakacağı tarihi hesapladı ve günleri saydıktan sonra bir gece onu odasına çağırdı. Oğlana, kendisinin yakında öleceğini ve onu tehlikelerle dolu bir dünyada tek başına bırakmak istemediğini söyledi: Artık onun kendini güçsüz hissetmesine hiç gerek yoktu. Çünkü ona, sonsuz bir iktidar verecekti. Adam bunları söyledikten sonra, yıllar önce çizdiği dev yılanın planlarını oğlana gösterdi. Delikanlı planları uzun uzun inceledikten sonra, "Benim saygıdeğer efendim, piston buharla değil de basınçlı havayla itilse hem ağırlık onyedi ton azalır, hem de yılan böylece suda bile ilerleyebilir" dedi. Oğlanın sözlerini işitince, adam sekiz yıldan beri ilk kez derin bir soluk aldı. Rahim döl tutmuştu.

Yine Kuyruklu Abidin Çavuş'un naklettiğine göre bu pısırık delikanlı, Fransızca hiyel ve balistik kitaplarından namlu sarmal adımları, devir adedi, imla kesafeti, sutre açısı, nitrogliserin, cıva fulminat, pikrik asit ve trotilin patlama baskısı ve süratleri konusunda son bulguları okuduğu sırada, evin üst katında efendisinin dövdüğü Davud'un ağlamasını

işitmişti. Bu alelade bir olay değildi. Çünkü Davud ne kadar kötek yerse yesin asla ağlamazdı. Derhal yukarı çıkıp bakmaya karar verdi. Odaya girdiğinde alnı içeri göçmüş, ağzından ve kulaklarından kan gelen ve yerde boylu boyunca yatan efendisini gördü. Adam, o sırada hâlâ yanmakta olan mangalın yanında yere yığılmıştı. Mangaldaki korlar arasında, yıldızsız geceler kadar siyah ve duru billurlar kadar saydam bir taş vardı. Korkak delikanlının yüreği ağzına gelmişti. Ağlaya sızlaya, efendisini yatağa taşıdı. Davud'u dışarı yollayarak hekim getirmesini söyledi. Bir zamanlar efendisinin zekerini kesen yaşlı hekim geldiğinde, bu hain adamın fazla yaşamasının imkânsız olduğunu öğrendi. Ertesi günü efendisi kusmaya başlayınca tehlikeler ve canavarlarla dolu bir dünyada artık tek başına kalacağını anlamıştı. Üçüncü gün zalim adam gözlerini açar gibi oldu ve öleceğini anlayıp günahlarından arınmak isteyen her insan gibi, ona güçlükle, Yâfes Çelebi adındaki ustasının kendisine saçlarını kazıtmasını vasiyet ettiğini, eğer bunu yapmazsa ahrette iki elinin yakasında olacağını söylediğini fısıldadı. Öldükten sonra saçları mutlaka kazınmalıydı. Eğer bunu yapacağına söz verirse malını mülkünü ona bırakacaktı. Delikanlı adama söz verdi. Efendisi de mahalle imamı ve iki şahit huzurunda vasiyetini açıkladı ve son nefesini verdi.

HAİN ADAMIN KAFASINDAKİ DÖVME: BİR KAPALI PİSTON

Aynacı Sabit Efendi'nin Havai Efraim Bey'den naklettiğine göre bir ustura ile efendisinin iktidarının yıllarca barındığı saçlarını kazıyan delikanlı o sıralar ondokuz yaşını yeni bitirmişti. Usturayla cesedin alnını ve şakaklarını temizledikten sonra sıra başın arkasına geldiğinde, yıllar ve on yıllar önce, adam devri daimin esrarını öğrenmek için evin bodrumunda kırk gün kırk gece kalıp eziyet çekmeyi kabul ettiği sıralarda, Yâfes Çelebi'nin iğne ve mürekkeple onun kafasına dövdüğü o dövmeyi görmüştü. Gel gör ki o, "sırrı mektepte medresede değil, kafanda ara" diyen Yâfes Çelebi'den ve bu dövmenin de iktidar taşıyla çalışacak olan devri daim makinasının planı olduğundan elbette habersizdi. Mahalle imamı ve oniki kabadayı gelip cenazeyi aldıktan sonra o hâlâ evden dışarı çıkmaya korkuyor, tek başına kaldığı bu dünyada tutunabilmek için yegâne dayanağı olan o yılan üzerinde düşünüyordu. Ancak efendisinin kafasında gördüğü o dövme de zihninden çıkacak gibi değildi. Çünkü bu, çok basit, içi su dolu, kapalı bir pistondu. Öyle ki, zihninde gitgide büyüyen o son derece karmaşık,

girift ve içinden çıkılmaz dev yılan karşısında son derece yalındı. Evden dışarıya, tehlikelerle dolu dünyaya çıkmaya korktuğundan evin alışverişini Davud'a yaptırıyor, geceler boyunca da yılanı tasarlıyordu. Çünkü bu dev yılan, güçsüz, silik ve pısırık olan kendisini, dünyayı dolduran canavarlara karşı koruyabilecek yegâne silahtı. Böylece onu bir kafa, bir gövde ve kıvrak bir kuyruk olarak düşündü. Buhar basıncı gibi ilkel bir hareket kaynağını bıraktı, basınçlı havadan da vazgeçip canavarı elektrikle çalıştırmaya karar verdt: Yılanı yürüten pistonları üç tane olarak hesapladı. Ancak bunlar sıvı ya da gaz basıncıyla değil mıknatıslı yataklar yoluyla hareket edeceklerdi. Gerekli olan enerji ise bir Sırp bilgini olan Tesla'nın dediği gibi ya atmosferdeki bulutlardan sağlanacak, ya da çok uzaklardaki bir güç istasyonundan şerarelerle gönderilecekti. Ayrıca bu canavarı korkunç silahlarla donattı: îstenilen hedefe yıldırımlar gönderebilecek üreteçlerin, mermisi patladığında demiri eritecek ısının iki katını çıkaran topların, insan kulağını sağır edip akıl sahibi mahlukları çıldırtan hoparlörlerin planlarını çizdi. Geriye sadece yılanın mukavemet hesaplarının sağlanması kalıyordu. Fakat korkunç bir güç olan bu canavar başkalarının eline geçmemeliydi. Bu yüzden yılanı yapmak için on yıldır okuduğu bütün kitapları, tuttuğu sandıklar dolusu notu, çizdiği bütün planları avludaki maden eritme fırınında yaktı. Pimleri, cıvataları, somunları, milleri, yatakları, frenleri, dişlileri, bobinleri, vakam tüpleri, manyetoları, bataryaları, dinamoları, kondansatörleri ve silahlarıyla yılan; bütün bu akşamın hesapları ve katsayılarıyla artık, yalnızca ve yalnızca, onun kafasındaydı. Evet, o artık güçsüz biri değildi. Kafasında bir canavar vardı. Yılan artık onun bir parçasıydı. Fakat yılandan başka hiçbir şeyin olmadığı bu rahimde, pısırık delikanlının kendisi yoktu. Bu yüzden canavarın onun bir parçası olmadığını, tam tersine, kendisinin canavara ait bir parça olduğunu bilemezdi.

Yine Aynacı Sabit Bey'in naklettiğine göre, babası olduğunu ileri süren, uzun boylu, çekik gözlü bir adamın evin kapısını çalarak Davud'u geri istemesi, pısırık delikanlının dış dünyayla yegâne temas kaynağının da elden gitmesine, ve bu yüzden onun yılanı tamamlamasına neden olmuştu. Yanında bir bekçiyle gelen bu otuz yaşlarındaki adam, Davud'un babası olduğunu ileri sürüyor ve iddiasını kanıtlamak için çocuğun kafa kâğıdını gösteriyordu. Davud da babasını tanımış, sevinçten ağlayarak adamın bacaklarına sarılmıştı. Bu durum karşısında pısırığın yapacak hiçbir şeyi yoktu ve adamın çocuğu götürmesine ses çıkarmadı. Fakat Davud'u kucağına alan adam tam çekip gidecekken durdu ve delikanlıya,

"Siz hayalperest bir zata benziyorsunuz. Ayrıca çok temiz bir yüzünüz var. Bu yüzden beni ziyaret ederseniz evime şeref verirsiniz" deyip kartvizitini uzattı. Hiyelkâr delikanlı kartvizitteki şekle, kuyruğunu yutan yılana baktıktan sonra küçük puntolarla basılmış şu ibareleri okudu:

UZUN İHSAN EFENDİ

İmparatorluk Hiyel Nazırı

Serapçı Sokak-Bayezid

Laz Beşir Efendi'nin yine Havaî Efraim Bey'den naklettiğine göre bu pısırık hiyelkâr, Davud gittikten sonra, tam on küsur yıldır kapalı kaldığı evden tehlikelerle ve canavarlarla dolu sokağa çıkmaya cesaret edememişti. îşin kötüsü evdeki erzak da bitmiş, kala kala yarım somun ekmek kalmıştı. Bu somunu tam iki gün idare etti. Üçüncü gün açlığın belirtilerini hissetmeye başlayınca artık evden dışarı çıkmak zorunda kaldığını anladı. Nasıl olsa zihninde onu koruyacak bir canavar vardı. Ama dördüncü gün eski endişeleri nüksetti: Canavarın hesaplarında bir yanlışlık olması ihtimali zihnini altüst ediyordu. Beşinci gün başı dönmeye ve dizlerinin bağı çözülmeye başladığında, yılanı en son

parçasına kadar kafasında canlandırmaya, evet, tahayyül etmeye ve işletmeye karar verdi. Ancak ışıktan gözleri kamaşıyordu. Belki bunun, belki de tek başına olduğu evi emniyetsiz hissetmesinin yolaçtığı bir kararla avludaki kör kuyuya inmeye karar verdi. Yılanı orada canlandıracaktı. Ancak hissettiği bütün bu karmaşık duyguların aslında bir doğum sancısı olduğunu bilemezdi. Zihnindeki yılanı doğurup canlandırmak için seçtiği o karanlık kuyuya, bir ipe tutunup inerken kalbi küt küt atıyordu. Yılan kadar uzun kuyunun dibine ayak basar basmaz, yukarıdan sızan ışığın iki iskeleti, Samur ve Yağmur Çelebiler'in kalıntılarını aydınlattığını gördü. Onların altında sayısız cenin iskeleti vardı. Bunların arasında yeniçeri katliamı sırasında boynu vurulan Yâfes Çelebi'nin kafatasını farketti. Kelle, kuyuya atıldığında bir bakracın içine düşmüştü. Ancak pısırık hiyelkâr bu bakraçtaki altınlarla ilgilenmeden zemine, kalıntıların üzerine yattı ve yılanı tahayyül etmeye başladı. Çelik pullarla kaplı gövdeyi, mekanik bir beynin bulunduğu zırhlı kafayı, savrulduğunda koca koca binaları yıkabilecek güçlü kuyruğu, en etkili top mermilerine bile direnebilecek demir pulları, altıbin tonluk ağırlığı taşıyacak omurgayı, mıknatıslı yatakları ve bu yataklarda elektrik gücüyle kayan pistonları, hedeflere yıldırımlar gönderen dinamoları, boşaldığında binlerce insanı kömür edebilen kondansatörleri, yağmur bulutlarından şimşekler emen antenleri, kalın zincirleri tonlarca kuvvetle saran kasnakları, zehirli gazları fışkırtan emniyet supaplarını, çelik topları çiğneyebilecek dev dişlerin bulunduğu çeneleri döndüren devasa dişlileri, onbinler- ce tonluk ağırlıkların geremeyeceği heyula gibi çelik yayları, frenleri, volanları, milleri, yatakları, kavramaları, palangaları, şaftları, salmastraları, vidaları/somunları ve rondelaları tahayyül etti. Kafasındaki rahimin karanlığında böylece beliren bu yılan ceninінin doğumuna ramak kalmıştı. Son bir perçini tahayyül etmesi yetecekti. Ufacık perçini de zihninde canlandırdıktan sonra, zihnindeki karanlık, madeni bir velveleyle

inledi. İçinde hiçbir mürettebat olmadan çalışabilecek, kendi kararlarını kendi verebilecek ve kendi hedeflerini seçip elektrik şualarını gönderebilecek olan yılan, harekete geçmiş; dönen kasnaklar, birbirlerini kavrayan dişliler, mıknatısı yataklarda dakikada ikibin devirle gidip gelen pistonlar, karanlıklardan çekilen kara elektrik şerareleri ve aynı anda uyum içinde çalışan yüzbinlerce çelik akşamdan, kulakları sağır eden bir gürültü yayılmaya başlamıştı. Kızıl kıvılcımlar saçan vakum tüplerinin bulunduğu mekanik beyni, silahlarına, pistonlarına ve tüm akşamına kablolarla sayısız emir gönderiyor, ve hem ısıya hem de ışığa duyarlı gözlerinden, metalleri algılayan gömleğinden, karanlıklarda gören boynuzlarından gelen sayısız bilgiyi yine bu kablolar aracılığıyla alıyordu. Elmastan yontulmuş gözleri, çelik teni, tunç boynuzları ve diğer görme, işitme, algılama cihazlarıyla, artık doğduğunu, varlığa geldiğini böylece anladı. Sonsuz ihtirasıyla çelik ağzını açıp karanlıkları kükürt dumanı, elektrik şuaları ve korkunç bir madeni ıslıkla doldurdu. Bu korkunç ıslığı işitir işitmez canavarı tasarlayan zavallı hiyelkâr kendisinin, aslında yılanın bir parçası olduğunu anladı. Canavar onun zihninde değil, asıl o, canavarın içindeydi. Çığlık atmaya bile mecali kalmayan bu zavallı hiyelkârın pişman ruhu cıva buharlarının aktığı borulardan geçti. Muazzam bombalar fırlatan namlularda dolaştı. Tabiatın tutsak kuvvetlerinin döndürdüğü çarklara erişti. Benzin buharlarının patladığı pistonlara girdi. Yüksek gerilim kablolarını azap içinde aşıp kızgın vakum tüplere doldu. Kara gazların aktığı boruları takip ederek sonunda, hiç tasarlamadığı kazan dairesine geldi: Oradaki ateşi, yalımlarda yanan zavallı ruhları gördü. Çaresizlik içinde, zihnindeki bu karanlıkta oturup onca debdebe ve şaşaa arasında ağlamaya başladı. Hıçkırıkları artınca içindeki sesi işitti ve o hayali gördü: Ses ona, bu canavarın aslında insanoğlunun kibrinin ta kendisi olduğunu ve kibirin de kendi kendisini tüketeceğini söylüyordu. Böylece o, tahayyül ve hiyel gücünün son

kalıntılarını kullanıp, yılana dünyanın en güzel gıdasını sundu ve canavarın kuyruğunu onun çelik ağzına verdi. Kendine hayranlığın çelikten simgesi olan bu yılan kendi kuyruğunu iştahla yutmaya başladığında, çok geçmeden çatırdayan tunç payandaların, yuvalarından fırlayan millerin, devasa zincirlerin gerip büktüğü kasnakların, mıknatıslı yataklarda sıkışıp kalan pistonların gıcırtıları karanlığı bastı. Yılanın kendi iktidarı yine kendini tüketiyordu. Dişliler yuvalarından, somunlar vidalarından fırlıyor, kondansatörler ve elektrik tüpleri ardı ardına patlıyordu. Canavar, içindeki, kötüye kullanılıp çoğaltılmış bütün ilim ve irfanla, kuyruğunu yuta yuta küçüldü. Tabiatın tutsak kuvvetleri zincirlerinden böylece kurtulduktan sonra hiyelkâr, zihninde sadece bir nokta kaldığım gördü.

Yine Laz Bekir Efendi'nin naklettiğine göre, kuyudan yeryüzüne çıkan bu günahkârın zihninde, yıllarca okuduğu cebir, hendese, trigonometri, kinematik, mukavemet, dinamik, balistik ve diğer fen kitaplanndan, yaptığı sayısız hesaptan, çizdiği tomarlarca plandan, efendisinin dünya ve içindeki canavarlarla ilgili olarak onun kulağına sır verircesine fısıldadığı sözlerden, hatta kendi benliğinden, işte kala kala o nokta kalmıştı. Noktanın dışında hiçbir şey bilmiyordu. Adını bilmiyordu. Nerede olduğunu bilmiyordu. Hangi devirde yaşadığını, hangi uyrukta olduğunu, geçmişini, yaşadıklarını, hiçbir şeyi, evet, hiçbir şeyi bilmiyordu. Ne var ki zihnindeki nokta ona huzur veriyordu. Noktayı temaşa ederek evin kapısından girdi. Her yer darmadağındı. Sağda solda, madenleri hamur gibi yoğuran o çocuğun yaptığı, ibibik, guguk, puhu, serçe, karga, zümrüdüanka, güvercin, simurg, kumru heykellerini gördü. Bir zamanlar çalıştığı odaya çıktı. Efendisinin çekmecelerini karıştırırken Sanayi Mektebi'nden verilen bir belge buldu. Üzeyir adındaki bir talebenin tam iki yıl ders gördüğüne dair bir zabıttı bu.

Belgedeki adı sevdi. Artık yirmibir yaşında olmasına rağmen bu çocuğun ismini almaya karar verdi. Gördüğü her şey onu şaşırtıyordu. Bodruma indiğinde gördüğü çengelli ip ile ona bağlı muşamba fener de onu afallattı. Fenerdeki mumu yakıp ipi, her nedense onu korkutan kuyuya sarkıttı ve orada gördüğü altın dolu bakracı yukarı çekti. İkiyüz altını bir keseye koydu. Aynaya baktığında yüzünü tanıyamadı. Çünkü o nokta hâlâ zihnindeydi. Elbisesini beğenmedi. Ama cebinde bulduğu kartviziti altınlarının yanına koydu. Yıllardan beri ilk kez, evden dışarı çıktı. Gördükleri onu korkutmuyordu. Mevlevihane'yi ve karakolu geride bırakıp Tünel Meydanı'na geldi. Havuzun kenarına oturup sağı solu seyretti. Diğer insanlar kadar şık olmayı arzuladı. Bu yüzden bir terziye gidip parasını peşin vererek redingot, pantolon, gömlek ve yelek ısmarladı. Birkaç papyon ve yaka seçti. Bir başka dükkânda kırmızı bir fes, daha ileride ise bir çift iskarpin satın aldı. Hristodulo Konstantino Kitabevi'nin vitrinine uzun uzun baktı ve Fransızca bildiğini farketti. Bir macera romanı alıp parasını ödedi. Evinden fazla uzaklaşmayı göze alamadığı için yuvasına döndü. Jül Vern'in romanını bir gecede bitirdi. Dört gün sonra terzi Vodonis'e gidip gömleğini, yeleğini ve pantolonunu giyip boyunbağını bağladı. Redingotunu sırtına geçirdi. Fesini düzeltti. Bu haliyle Vanberg'in fotoğraf stüdyosuna gidip resmini çektirdi. Burguy'dan gümüş topuzlu bir baston aldı. Löbon'da bir sandviç ve kahveyle karnını doyurdu. Kutulas Birahanesi'nde biraz vakit geçirdikten sonra, Dimitrakopulos Bakkaliyesinden akşam için tuzlanmış balık ve ekmek aldı. Haydrik'in ve Konstantinu'nun raflarını karıştırdıktan sonra üç macera, bir şiir ve bir de tarih kitabı seçti. Onu ilk kez görüp kim olduğunu merak edenlere pek de yerinde olarak adının Üzeyir olduğunu söylüyordu. Kendisi hakkında, o da çok fazla şey bilmiyordu. Belki de sadece bu yeter de artardı. îşte Üzeyir Bey böyle doğdu. Giyimi kuşamı ve görgüsüyle bir beyefendi olarak tanındı. Elinde gümüş topuzlu

bastonu, parlak iskarpinleri, ütülü redingotu ve düzgün fesiyle onu görenler, "Üzeyir Bey'in ruhu da esvapları kadar temiz. Şu nurlu yüzüne baksanıza! Bekâr olmasına bekâr ama karımıza kızımıza dönüp de bakmış değil" diyorlardı.

Râviyân-ı ahbar ve nâkilan-ı âsâr, Yüksek Kaldırım'daki bütün eski zaman aşifteleri kocayıp göçünce, bütün kadim külhanilerin bıçaklanmış leşleri de viranelerden, meyhanelerden, sokaklardan ve kaçıp saklandıkları deliklerden temizlenince, Galata Mevlevihanesi'nin karşısındaki evin geçmişini ve içinde yaşamış olanların hayatını bilen, gören, işiten nesilden kimse kalmadığını rivayet etmiştir. Nitekim Tatar Mercan Efendi'nin Tütüncüzade Cuma Dede'den naklettiği bir rivayete göre Üzeyir Bey, elbette her şaşkınlık az çok geç tecelli ettiği için, bir süre sonra gerek kendisinin, gerek yaşadığı evin, gerekse evde izlerini bulduğu yaşamış ve ölmüş loşilerin hikâyelerini merak etmeye başlamıştı. Gelgelelim onun kafasını yine de en çok kurcalayan şey, zihnindeki noktaydı. Asla kaybolmayan bu nokta için tam üç göz doktoruna gitmişti. Hiçbir teşhis koyamayan dördüncüsünün muayenehanesinden çıktığında Strasburg Birahanesine uğradı. Fakat bütün yerler doluydu. Bu yüzden, neredeyse yüz yaşında görünen bir ihtiyarın masasına oturdu. Geveze ihtiyar onu sıkacak sorular sormaya başladığında kalkıp gitmeyi düşündü. Ama beriki onu bırakacak gibi değildi. Çaresiz ona cevap yetiştirmeye çalışırken aksakallı adam, onun Mevlevihane'nin karşısındaki iki katlı evde oturduğunu öğrenince sözünü kesti: ileri sürdüğüne göre kendisi, gençliğinde yetmişüçüncü ortanın kullarından bir yeniçeriydi. Vaka-yı Hayriye dedikleri katliam sırasında kaçmış, Galata'ya geçmiş ve işte, tam da onun şimdi oturduğu evin avlusuna girmişti. Evin sahibi olan yaşlı adam onu avludaki kör kuyuya saklamış, fakat peşindekiler evi basınca bu zavallı adamı katletmişlerdi: Adamcağızın kesik başının kuyuya atıldığını bizzat görmüştü. ihtiyar

adamın bu sözlerini dinleyen Üzeyir Bey, anlatılanları bir bunama belirtisi olarak yorumladı. Zaten bu yüz yaşındaki adam, Yeni Dünya'nın Atlanta şehrinde imal edilen ve iptila yapan bir şerbet içiyordu. Koka yaprağı ve kola cevizinden yapılan bu iksirin onda böyle hezeyanlara yolaçması pek tabii idi.

Yine Hiyel Nezareti şakirdlerinden, Zerduva Kazım Paşa damadı Ali Sansar Efendi, hem kendisinin, hem de ikamet ettiği ev ile onda bir zamanlar yaşamış olan insanların hikâyelerini araştırmak amacıyla Üzeyir Bey'in, elindeki bir kartvizitteki adrese gitmeye karar verdiğini rivayet etmiştir. Bu rivayete göre o, en temiz ve en şık elbiselerini giyerek bir ramazan günü Tünel'den Karaköy'e inmiş, köprüden geçip Mısır Çarşısı'ndan dolanarak sonunda Serapçı Sokağı'ndaki o binaya, Hiyel Nezareti'ne ulaşmıştı. Anlaşılan, hem ikametgâh hem de resmi işler için kullanılan bu evde hiyel nazırı, eşini dostunu iftara davet etmişti. Sayısı hayli kalabalık olan misafirler evi doldurmakla kalmamış, avluya, hatla sokağa ile taşmışlardı. Sağa sola koşturan, elimucu, asçiskas, ebe kaç kaç oynayan çocuklar da bu kalabalığa katkıda bulunuyorlar, sonuçta bir keşmekeştir sürüp gidiyordu. Onu görür görmez çocuklardan birinin sevinçle bağırmasına şaşırdı, ama Davud'u tanımasına imkân yoktu. Çünkü zihnindeki o noktadan başka hiçbir şey bilmiyordu. Davud binbir sevinç nidasıyla ellerine sarılıp onu avluya sürüklemeye başladı. Avludaki misafirler de bağırtıları işitince susup ona dikkat kesilmişlerdi. Herhalde çocuğun sesi evden de duyulmuş olmalıydı ki, kapıdan uzun boylu bir adam çıktı. Bu, imparatorluğun hiyel nazırı Uzun îhsan Efendi'ydi. Üzeyir Bey'i görür görmez tanıdı ve gidip koluna girerek onu üst kata, şeref misafirleri için hazırlanan iftar masasına çıkarırken, şaşkın şaşkın bakan bu davetsiz misafire, "Evime şeref verdiniz. Bizleri kendinizden bu kadar uzun süre eksik ölmeyin. Bakın Davud sizi görünce ne kadar sevindi" diyor, onu tuhaf isimli adamlarla tanıştırıp, kulaklarına, "Bizdendir. Hayal ehli bir zattır" diye fısıldıyordu. îftara birkaç

dakika kala misafirlerin gözleri, sinilerdeki, hepsi de birbirinden lezzetli görünen yemeklerde sabitleştiğinden ortalığı bir sessizlik kaplamıştı. Çok geçmeden bakışlar, pencereden görünen Süleymaniye Camii şerefelerine döndü. Az sonra müezzinler şerefelerde belirince ortalığı bir uğultu sardı, llele hele onlar, ellerini kulaklarına götürür götürmez uğultu iyice arttı. Sonunda ezan okunmaya başladığında kaşıklar besmeleyle tencerelere uzanıverdi. Leziz yemekler tencerelerden midelere indirildikten sonra, mahalle mescidinde teravi namazı kılındı. Nihayet yine eve gelindi. Neyzenler, kanuniler, kudümzenler ve tamburiler evde hazır bekliyorlardı. Böylece sultanîyegâh faslı başladı ve geceyarısına kadar sürdü.
Misafirlerin çoğu gitmiş geriye kala kala otuz kırk kişi kalmıştı. Gel gör ki Uzun îhsan Efendi onları bırakmak istemiyordu. Zaten mecliste bulunanların çoğu da gitmeye pek gönüllü değillerdi. Çünkü ta sahura kadar bir tahayyül müsabakası yapılacaktı. Bu müsabakanın kuralları ise son derece basitti: Bir sözlük rastgele açılıp gelişigüzel bir kelime seçilecek ve yarışmacı da bu kelimenin hikâyesini anlatacaktı.

Uzun îhsan Efendi o saate kadar uyumayan mızmız çocuklardan birini çağırıp, ona bir lügat verdi. Ne yapacağını gayet iyi bilen çocuk da, gözlerinden uyku aktığı halde, rastgele bir sayfa açıp parmağını bir kelimenin üzerine koydu: Hedef artık belliydi, yarışmacılar "kör" kelimesiyle ilgili birer hikâye anlatacaklardı. Kahveler içilip zihinler toparlandıktan sonra ilk olarak Zerduva Kazım Paşa damadı Ali Sansar Efendi birinci kör hikâyesini anlatmaya başladı:

-"Rivayet ederler ki, Taklamakan diyarında vaktiyle kör bir adam yaşıyordu. Bu zavallı adam âlemin güzelliklerini, harikalarını ve mucizelerini göremediği için o kadar çok üzülüyordu ki, sonunda gönlü de gözleri gibi karardı. Kederi arttıkça arttı ve akıttığı gözyaşları dillere

destan oldu. Onun kara bahtı için şairlerin düzdüğü manzumeler, musikişinaslar tarafından bestelenip, hanendelerce okuna okuna nihayet memleket sınırlarını aştı. Çok uzak ülkelerden birinde yaşlı bir sihirbaz, pazar yerinde ağlayan sızlayan bir kalabalık görünce, merak duygusuyla aralarına karıştı ve kör adamın kaderini dile getiren türkülerden birini okuyan muganniyi o da dinledi. Gönlü o kadar kabardı, hisleri o kadar coştu ki, bir yolunu bulup zavallıya görme gücü kazandırmaya karar verdi. Sarayına giderek papağanına tez zamanda uçup körü bulmasını ve ona davet mesajını iletmesini söyleyerek kuşu saldı. Papağan uçup giderek, o sırada evinin bahçesinde ağlayan körün kafasına kondu ve ona sihirbazın davetini iletti. Görme umudu canlanan zavallı da, omuzunda kendisine yolu tarif eden papağan olduğu halde, demir asa demir çarık yollara düştü ve sonunda sihirbazın sarayına vardı. Sihirbaz ona bir camgöz verdi. Adam, efsunlu sözler söylenir söylenmez bu gözle görmeye başlayacaktı, öyle ki, ok yaydan böylece bir kez fırladığında, adamın tekrar kör olmasına imkân yoktu. Adam gözü aldı ve efsunlu söz sihirbazın ağzından çıkar çıkmaz gözün gördüğü her şeyi görmeye başladı. Fakat yol yorgunu olduğu için sevincini lam anlamıyla belli edecek durumda değildi. Bu yüzden sihirbaz onu sarayında kırk gün ağırlamaya karar verdi. Gelgeldim, sihirbazın karısını görür görmez adamın aklı başından gitti. Günler ve gecelerce kadını düşündü taşındı. Sonunda sarayın hamamına gidip kadının yıkanacağı kurnanın üzerine bir yere sihirli cam gözü koydu ve derhal odasına geri döndü. Kadın, o sırada içeride kendini seyreden sihirli bir göz olduğunu, dolayısıyla adamın o anda memelerini ve mahrem yerlerini görmekte olduğunu bilmeden hamama girip yıkanmaya başladı. Böylece adam kadını doya doya seyretti. Ne var ki sihirbaz bu işin farkına varmıştı. Bu yüzden adamdan gözü geri istedi ve onu kovdu. Fakat adam, ne kadar uzakta olursa olsun, o sırada sihirbazın sarayında olan gözün gördüğü her şeyi

görmeye devam ediyordu. intikam almaya kararlı olan sihirbaz, tellallar bağırtıp dünyanın en çirkin, en gudubet acuzesini buldu ve bir ressama kadının resmini yaptırdı. Resmi bir odaya koyup gece gündüz aydınlık kalması için üstüne bir fener astı ve tam önüne de, o sihirli gözü koydu. Sonunda o nankör adam, ömrü boyunca bu gudubet, çirkin acuzeyi seyretmek zorunda kaldı ki, bu da kör olmaktan bin beter bir şeydi."
Misafirler Ali Sansar Efendi'yi alkışladıktan sonra, Ali Cümbüş Efendi ikinci kör hikâyesini anlatmaya başladı:

-"Rivayet ederler ki, vaktiyle Bağdat'ta bir hırsız yaşıyordu. Fakat mesleğinde o kadar beceriksizdi ki, çalıp çırpmak için gece yarısı girdiği evlerde, zifiri karanlık nedeniyle sehpalara, taburelere çarpıp deviriyor, uyuyan kedilerin ve maymunların kuyruklarına basıp bağırtıyor, yerde yatan insanlara takılıp tökezliyordu. Sonunda hem yakayı ele verip sopa yiyor, hem de ekmeğini kazanamadığından aç kalıyordu. Gecelerden bir gece sihirbazın birinin sarayına gizlice girdi. Ancak saraydaki cinlerden birinin kuyruğuna basınca sihirbaz uyandı ve bu beceriksiz hırsızın haline kahkahalarla güldü. Hırsız aman dileyince ona acıdı ve bir dilek dilemesini istedi: Böylece o, sihirbaza, kendisine karanlıkta görme gücü vermesini, çünkü kedilerin kuyruklarına basıp baldırlarını tırmalatmaktan usandığını söyledi. Bu dileği bir şartla kabul edildi. Hırsız karanlıkta görecek ama ışıkta göremeyecekti. Yani insanlar için karanlık neyse hırsız için de ışık o olacaktı. Adam bu şartı kabul eder etmez karanlıkta tıpkı bir baykuş gibi görmeye başladı. O gece hiçbir yere takılıp sendelemeden tam beş evi soydu ve ağzına kadar altın gümüşle dolu çuvalı evine taşırken güneş yükseliverdi: Zavallı hırsız, gün doğar doğmaz bir kör olmuştu. El yordamıyla evine gitti. Verdiği karara bin pişman olarak, gece olunca sihirbazın sarayına tekrar vardı ve ondan içine düştüğü zor durumdan kendisini kurtarmasını rica etti.

Haline acıdığı için sihirbaz ona büyülü bir fener verdi. Fener ışık yerine karanlık saçarak onun gündüzleri de görmesini sağlayacaktı. Ama bu kez, onun saçtığı karanlık nedeniyle çevrede bulunan diğer insanlar hiçbir şey göremeyeceklerdi. Aldığı bu hediyeye sevinen hırsız, gündüzleri meyhaneye bu fenerle gidip gelmeye başladı. Gelgelelim, onun yaydığı karanlık nedeniyle yarenleri hırsızı görüp tanıyamadılar. Bütün bunlardan sonra o, karanlıkta kendisi görürken arkadaşlarının onu göremeyeceğini, aydınlıkta da arkadaşları onu görürken kendisinin onları göremeyeceğini anlayıverdi. Sonunda para pul hırsı nedeniyle yapayalnız kaldığını kavradı. Böylece altın ve gümüşler içinde, ama tek başına, mutsuz bir hayat sürdü."

Misafirler Ali Cümbüş Efendi'yi daha az alkışladılar, çünkü anlattıklarını birinci hikâye kadar beğenmemişlerdi. Nihayet son yarışmacı olan Uzun Ihsan Efendi üçüncü kör hikâyesini anlatmaya başladı:

-"Rivayet ederler ki, vaktiyle Maveraünnehir'de kör bir adam yaşıyordu. Dünyanın güzelliklerini göremediğini sanan her kör gibi meyus ve dertliydi. Sonunda ağlaya sızlaya bir sihirbaza gidip üzüntüsünü ona anlattı. Gelgelelim siharbaz ona çok tuhaf bir cevap verdi: O aslında kör değildi. Çünkü o, gerçekte, dünyada bulunan sadece bir tek şeyi, son derece değerli bir şeyi görmekle ödüllendirilmişti. Gördüklerini sanan diğer insanlar da, aslında bu değerli şeyi görmemekle cezalandırılmışlardı. Sihirbazın söylediklerinin tesiriyle dünyayı dolaşmaya azmeden kör adam, görebileceği bu yegâne şeyi aramaya koyuldu. Dağ tepe, tarla bayır dolaştı. Vadileri, denizleri ırmakları aştı. Nihayet günün birinde hayatında ilk kez gökyüzüne bakmayı akıl etli. Çünkü aradığı şey aslında onun tam tepesindeydi. Önce bir yıldız

gördüğünü sandı. Oysa bu sadece bir noktaydı. Böylece, aslında kör olmadığını ve her şeyi gördüğünü anladı. Çünkü gördüğü noktanın olmaması, bütün gözlerin {jjf) kör (jjT) olması demekti."

Hikâye bittikten sonra Tamburlu kıraathane eşrafından Divane Salim Efendi ile Tiryaki Fülfül Çelebi, "göz" ve "kör" kelimeleriyle yapılan tashifin son derece harcıâlem olduğunu, ta Fuzulî'den bu yana işlendiğini söyleyip,

Gâh bir harf sükutıyla kılır nâdir~i nâr

Gâh birnokta kusurıyla gözikör eyler

beytini okudular. Sünnetçi îmdat Efendi ile Karagüllezade îlham Çelebi de bu fikre katılıp, Lamiî Çelebi'nin,

Nimet-i rüyeti körler ne bilür

An ı göz ehli bilür kör ne bilür

beytini örnek verdiler. Uzun îhsan Efendi bütün itirazları kabul ediyordu. Bu yüzden müsabakada kendi oyunu Ali Sansar Efendiye verdi. Sonuçta, "sihirbazın karısını gözetleyen kör" hikâyesi müsabakayı kazandı. îkinci kör hikâyesini anlatan Ali Cümbüş Efendi haksızlığa uğradığını söylerken ramazan davulcuları geceyi gümbürdete gümbürdete mahalleyi bastılar. Sahur yemeği yendi ve nihayet imsak vakti gelince Üzeyir Bey, Uzun îhsan Efendiye veda etmeden evvel, kendi evinde vaktiyle iki hiyelkârın yaşadığını, onların döndürdüğü işleri merak ettiği için Hiyel Nezareti Arşivini inceleyip inceleyemeyeceğini sordu. Beriki ise, misafirlerini yolcu ederken gülümseyip ona, arşivdeki bilgilerin hiçbir işe yaramayacağını, ama eğer isterse kendisine, içinde her şeyin yazılı olduğu esrarengiz bir kitap verebileceğini söyledi. Gayrı ciddi görünen bu tuhaf teklife şaşıran Üzeyir Bey'in eline çarçabuk bir defter tutuşturdu.

Bu zamana kadar binbir masaldan çok daha fazlasını anlatan râviyân-ı ahbar ve nâkilan-ı âsâr, Üzeyir Bey'in bu bomboş defteri günlerce, haftalarca, aylarca karıştırdığını rivayet etmiştir. Fakat Ali Sansar Efendi, defterin boş olmadığını, tam tersine, içinde ilim bulunduğunu ve bu ilimin de bir tek noktadan ibaret olduğunu söylemiştir. Ali Cümbüş Efendiye göre ise, Üzeyir Bey, aylarca bu defteri karıştırdıktan sonra hiçbir şey göremeyince, doğruca Uzun Ihsan Efendiye gitmişti. Hiyel Nazırı ise, "Nasıl da unuttum!" dercesine elini alnına vurmuş, binbir özür dileyerek tüy kalemini hokkaya daldırıp defterdeki rastgele bir sayfaya özenle bir nokta koymuştu. Ne olursa olsun, hemen hemen bütün râviler Üzeyir Bey'in bu nokta üzerinde yıllarca düşündüğünü ve bunun da semeresini fazlasıyla gördüğünü söylemişlerdir. Çünkü o, Emir Buharî Şeyhi Seyyid Efendi- zade Kumru Çelebi'nin naklettiğine göre, bu sayede iki farklı tahayyül şeklini ayırt etmişti: Arapçada "noktasız" ha ile yazılan tahayyül (Jr~) becerikli olmak, maharet göstermek, hiyle yapmak, hiyel ilmiyle uğraşmak, hiylekâr ve hi- yelkâr olmak gibi anlamlara geliyordu. "Noktalı" hı ile yazılan tahayyül ise hayal etmek, imgelemek anlamına geliyordu. Sonuçta, hiyelkâr da hayalkâr da tahayyül ediyordu. Gelgelelim, adına ilim denen, yokluğu gözleri kör eden, belki de karacahillerin görmek maksadiyle büyüttükleri o nokta, onlardan sadece birinin tahayyülünde vardı. Hiyelkâr sayısız hiylelerle tabiatın kuvvetlerini tuzağa düşürüp esir etmenin yolunu ararken, hayalkâr, bütün dünyayı gözündeki o noktayla görüyor, Kâinatın kendisinin gerçekleşmiş bir hayal olduğuna, bu hayali örnek alıp yeni yeni hayaller yaratmak gerektiğine, çünkü onu mutlu eden şeyin sanayi ya da teknoloji değil, hulkiyyat ya da kreatoloji olduğuna inanıyordu.

Râviyân-ı ahbar ilk sinematograf gösterisinin Galatasaray'daki Spoek Birahanesinde yapıldığı yıllarda onun, zihnindeki noktada

neler olduğunu araştırmaya başladığını rivayet etmiştir. Çeşm-i Badem Ceylan Hatun'un naklettiğine göre o, bir hiyel ehli olarak değil, bir hayalkâr olarak bu işe kalkışmıştı. Çabasının semeresini daha çabuk toplamak için Vik, Köhler Biraderler, Lorenz ve Keil'in raflarından sayısız roman ve hikâye kitabı almış, hayalkârların nasıl tahayyül ettiğini öğrenmeye çalışmıştı. Binbir Gece Masalları'nı adeta yuttu ama realist ve naturalistlerden hiç mi hiç hoşlanmadı. Onları, Sultan Abdülhamid Efendimize yaranmak için onun giyim, kuşam ve davranışlarını kopya eden paşalara benzetiyordu. Oysa Abdülhamid'i kopya değil de taklit eden bir meddah, elbette ki daha sevimli ve belki de gerçeğe daha yakındı. îşte realistler de Gerçeği ve Dünya'yı kopya ediyorlar; ama masalcılar, aslında gerçekleşmiş bir hayal olan Dünya'yı örnek alıp, onu ve üslubunu taklit ederek yeni hayaller yaratıyorlardı. Kopyalar ne kadar kuru ve tatsızsa, taklitler o kadar canlı ve sevimliydi. Sonuç olarak realist romanlar, yazarlarının suratları kadar tekdüze, şaşırtıcılıktan yoksun ve aslında gerçekdışı şeylerin anlatıldığı kitaplardı. Çünkü bir mucize olan gerçeğin kendisi şaşırtıcı ve hayranlık uyandırıcı iken, aynı gerçeği anlatan bir realistin romanındaki hemen her şeyin bu kadar tekdüze, bu kadar aşina ve bu kadar alışılmış olması başka nasıl açıklanabilirdi? Dünyadaki her şey bir mucizeyken insan nasıl hayret etmeden durabilirdi? îşte Üzeyir Bey bu düşüncelerle insanların gerçeklik duygusuna değil de, gerçeğin kendisine ve on-daki üsluba sadık kalmaya karar verdi. Gerek kendisinin, gerekse içinde yaşadığı evin geçmişi konusundaki gerçeği, eğer bulamazsa, tahayyül etmesi gerektiğini düşündü.

Kadıkaryeli Rıza Paşa afyoncubaşısı İmdat Efendi'ye göre, ikinci Meşrutiyet ilan edildiği ve Manş Denizi'nin uçakla geçildiği yıl, Üzeyir Bey'in evine gelen bir mahkeme emri onun hayatını az da olsa sarsmıştı.

Çünkü evinde vaktiyle ikamet eden Yâfes Çelebi adında biri, tam yüzonbir yıl önce, evini ipotek ederek tefecinin birinden borç almıştı. Bu durumda Üzeyir Bey, asırlık faiziyle miktarı yüzbinleri aşan parayı ya ödeyecek, ya da üç ay içinde evini boşaltarak, borç parayı veren tefecinin torununun torununa teslim edecekti. Oysa Üzeyir Bey'in bu kadar parayı ödeyebilmesi bir yana, yıllar önce kuyuda bir bakraç içinde bulduğu iki yüz altından da elinde kala kala onbeşi kalmıştı. Çok az zamanı kaldığı için, kendisi ve yaşadığı evle ilgili gerçeği, zihninde hâlâ kaybolmayan o noktayla tahayyül etti. Üç ayın dolmasına bir gün kala, son gece, onu bir sürpriz bekliyordu. Bu gece evdeki odaları son bir kez daha dolaşmak istedi. Odalar, sofa ve avlu, vaktiyle masum bir çocuk tarafından madenden yapıldığı halde o gece canlanıveren, kanat çırpıp öten, bağıran, oradan oraya uçan, türkü söyleyen, ibibikler, kumrular, güvercinler, bülbüller, kanaryalar, puhular ve yalıçapkınlarıyla doluydu. İkinci kattaki odanın kapısı yıllardır kilitli olduğundan kırmak zorunda kaldı. Bu odada geçen hiçbir olayı hatırlamıyordu. Zeminde kan lekeleri vardı. Yer yatağında ise, pehlivan yapılı bir adamın vücut izi hâlâ duruyordu. Yastıktaki izlere bakılırsa, adamın ağzından ve kulaklarından kan gelmiş olmalıydı. Yatağın yanında artık çoktan kurumuş bir sabun, paslı bir ustura ile Samson'un iktidarını barındıran uzun, kıvırcık saçları gördü. Az ileride, üzerinde bir zamanlar yanan korların çoktan fosilleştiği mangalı farketti. Odadan çıkmak üzereyken gözü mangala yine takıldı ve hayretten donakaldı. Yıldızsız geceler kadar siyah ve duru billurlar kadar saydam bir taş, mangalın üzerinde birdenbire belirmişti. Şaşkınlığını yenerek ilerledi ve kızgın taşı eline alır almaz can acısıyla yere düşürdü. O an mangal yanıyor olsa, taşın korlar arasında kızgınlaştığına hükmedebilirdi. Aşağıdan bir kova su getirip, iktidar taşının üzerine döker dökmez buhar çıktı. Bununla yetinmeyip üfleye üfleye soğuttu. Nihayet eline alıp üzerindeki şu yazıyı okuyabildi:

ALEKSANDROS ANEPÎSTEMOS

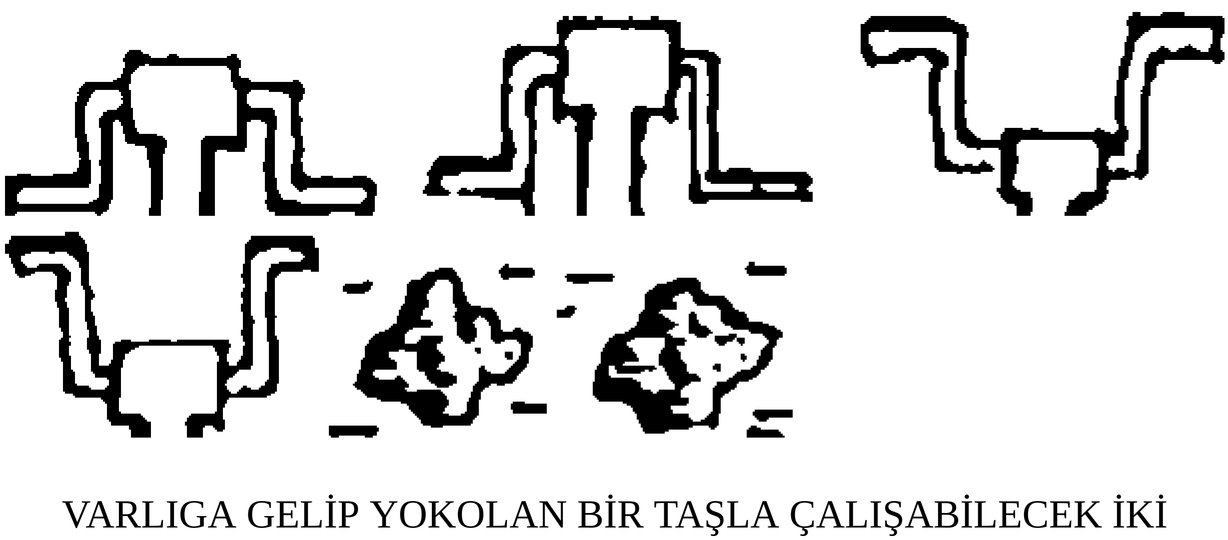
EPSATO TOUTOUPETROU

Daha birçok yazıdan biri de şuydu:

CAHİL YÂFES BU TAŞA DOKUNDU

Taş elinde olduğu halde uzun süre bekledi. Vakit gece yarısını çoktan geçmişti. O, bu mucizeyi görüyor ve o güne dek gördüğü diğer mucizelere, yani Dünya ve onun ayetlerine şaşırdığından daha fazla şaşırmıyordu. Bir an, kendi adını da bu taşın üzerine yazmayı düşündü. Ama adının kendisine ait olup olmadığından emin olmadığı için bundan vazgeçti. Nihayet sabahı müjdeleyen ilk horoz öttü ve taş, tıpkı üflenerek sönen bir mumun alevi gibi, ellerinin arasında kayboldu. Üzeyir Bey devri daimin esrarını çözmüştü. Mesele, adeta bir nokta kadar basitti.

Daha sonraları râviler bu taşla ilgili muhtelif kıssalar beyan etmişlerdir. Mesela Divane Salim Efendi, beyhude yere iktidar taşı diye adlandırılan bu taşta hiçbir sihirli gücün olmadığım, hayret edilecek bir şey varsa, onun da bu alelade ametist taşının belli zamanlarda varlığa gelip kısa bir süre sonra da yokoluvermesi olduğunu söylemiştir.

VARLIGA GELİP YOKOLAN BİR TAŞLA ÇALIŞABİLECEK İKİ ZAMANLI DEVRİ DAİM MAKİNASI

Topuz Cuma Paşazade mübeyyiz Numan Bey, taşın her kırkiki yılda bir kez varlığa geldiğini, bu haliyle tam dört saat oniki dakika kaldıktan sonra derhal yokoluverdiğini ve yine kır- kiki yıl boyunca bu durumun sürdüğünü yazmıştır. Müsev- vid Şaban Efendi ise, sözkonusu süreyi otuzyedi yıl olarak düzeltmiş, ve bu taşın simgelediği Dünya iktidarının, hiçbir ölümlünün elinde uzun süre kalmayacağını ileri sürmüştür. Kadıkaryeli Rıza Paşa afyoncubaşısı imdat Efendi ise, bu taşta hiçbir iktidar kaynağı olmamasına rağmen, Üzeyir Bey'in, bu taşla sonsuza kadar çalışabilecek bir devri daim makinası tasarladığını, ama bunun üzerinde fazla durmaya gerek görmediğini rivayet etmiştir. Gerçekten de, Ali Cümbüş Efendi'nin imdat Efendi'den naklettiğine göre, bu devri daim makinası, içi suyla dolu, çok basit bir kapalı pistondu. Belli sürelerle varlığa gelen ve yokolan taş da pistonun içine konuyordu. Bu haliyle o, iki zamanlı bir motor olmaktaydı. Taş, kapalı pistonun içinde varlığa geldiğinde basınç artıyor ve piston yukarıya itiliyordu. Taş yokolduğunda basınç düştüğü için aşağıya iniyor ve tekrar varlığa geldiğinde piston yine yukarı çıkıyordu. Taşın varlığa gelip yokolması sonsuz bir zaman içinde sonsuz kere tekrar edeceğinden, bu basit makinenin hareketi de sonsuza kadar sürecekti. Ancak pistonun, varolup yokolan taşa bağlı olan iki zamanlı hareketi, bir mil ile dönme hareketine çevrilirse, ve bu mile de bir kasnak bağlanırsa, sadece bu devri daim maki- nasıyla, kasnağa sarılı ipe bağlı olan bir kovanın beş kulaçtık bir kuyudan su çekmesi asırlar, hatta bin yılllar alırdı. Eğer taş, kırkiki yılda bir kez değil de, sözgelimi dakikada bir kez varlığa gelip yokolsaydı, bu makinayla bir saati sonsuza kadar kurmadan çalıştırmak mümkün olabilirdi. Hele hele, dakikada bir değil de, saniyede iki kez varlığa gelseydi, kırk tonluk bir gemiyi sonsuza kadar yüzdürmesi işten bile değildi.

Üzeyir Bey'in, o gecenin sabahı evden ayrıldıktan sonra nereye gittiğini, neler yaptığını, nasıl yaşadığını ve ne zaman vefat ettiğini râviyân-ı ahbar bilmiyor. Ne var ki Hayal Nazırı Uzun îhsan Efendi, onun yanından asla ayırmadığı, üzerinde sadece bir nokta bulunan deftere, kendisinin, evin, ve orada vaktiyle yaşayıp ölmüş insanların muhayyel hayatlarını yazdığını, insanoğullarının hayatları da hayalden çok hiylelerle dolu olduğu için eserine Kitab-ül Hiyel adını verdiğini rivayet etmiştir. Müdde-i ömrü meçhuldür. Nereye defnedildiğine gelince; eğer her şey gibi kendisini de tahayyül ettiyse, muhayyilenin derinliklerinde bir define olarak belki de hâlâ mevcuttur.

SON

10. III. 1993

Karşıyaka